విషయసూచిక.

శ్రీరస్తు.

ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్పత్రిక

సంపుటము ౧౧. { దుందుభినామసంవత్సరము. జ్యేష్ఠ—భాద్రపదమాసములు. } సంచిక ౨, 3

శ్రీరస్తు.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషద్వార్షికసభావృత్తాంతము

ఈ ౧౯౨౨ సంవత్సరము సెప్టెంబరునెల ది ౨, 3 తేదులు, శనివారము, ఆదివారములయందుఁ బరిషదేకాదశవార్షికసభ గోదావరిమండలములోని పిఠాపురములో శ్రీమహారాజావారికోటలో నడచినది. పరిషత్తును దమరాజధానికాహ్వానించిన శ్రీమహారాజావారి కనారోగ్యముగానుండి చెన్నపురమునందు వసించుటవలనను, వేసవి యత్యధికముగాఁ దీర్చుటవలనను చైత్రవైశాఖములలో జరగవలసిన యీసభ భాద్రపదమాసమున జరగినది. విశేషదినములు సెలవులు లేనికారణమున నున్నరెండుదినములలోనైననుఁ బాఠశాలలవారికే గాని యితరోద్యోగములవారికి శనివారముపయోగపడనిహేతువున, దూరమునందున్న భాషాభిమానులగునుద్యోగులు పెక్కురు రాలేదు. కాని వచ్చినవారిలో సభకుఁ జాలినంతమంది యుండిరి. శ్రీమహారాజావారు స్వాగతసంఘాధ్యక్షులుగా నుండిరి. రైలుస్టేషనున కతిసమీపముననున్న మహారాజావారి ఆర్. సి. హెచ్. హైస్కూలుభవనములో స్థలాంతరములనుండి వచ్చినవారికి బసలును భోజనసదుపాయములును గావింపఁబడినవి. కోటలో మొదటిభూమికపై సభ గావింపఁబడినది.

— సభకువచ్చిన కొందఱి నామములు. —

మ-రా-రా-శ్రీ, శ్రీమహారాజా రావు వేంకటకుమారమహిపతి సూర్యారావు బహద్దరుగారు, పిఠాపురం మహారాజాగారు.
,, గౌరవనేయులు రాజా శ్రీపానుగంటి రామారాయణంగారు, ఎం. ఏ., చెన్నపురము.
,, రాయిసాహేబు గుమ్ముడూరి వేంకటరంగారావుగారు, ఎం.ఏ., చెన్నపురము.
,, టి. మురుగేశము పిళ్లెగారు, పెరియకుళము, మధుర.
,, గునుపాటి యేనాదిరెడ్డిగారు, కొత్తూరు, నెల్లూరు.
,, టి. వి. వెంకన్నయ్యగారు, ఎం. ఏ., బెంగుళూరు, (కర్ణాట సాహిత్యపరిషత్పక్షమున.)
,, ఆర్. వేంకటరామసోమయాజిగారు, నైజాముకాలేజి, హైదరాబాదు.
,, అయ్యంకి వేంకటరమణయ్యగారు, బెజవాడ.
,, ఉపాధ్యాయుల వేంకటరమణయ్యపంతులుగారు, గుంటూరు.
,, శ్రీరాజా వేంకటరంగయ్యప్పారావు బహద్దరుగారు, నూజవీడు.
,, శ్రీరాజా వేంకటాద్రి అప్పారావు బహద్దరుగారు, ఉయ్యూరు జమీందారుగారు.
,, త్రిపురాన వేంకటసూర్యప్రసాదరావుదొరగారు, సిద్ధాంతము, గంజాము.
,, అడపా వాసుదేవరామానుజులు నాయుఁడుగారు, అల్లాజీపేఁట, గంజాము.
,, ఆచంట వేంకటరాయసాంఖ్యాయనశర్మగారు, విశాఖపట్టనము.
,, నిడదవోలు సుందరముపంతులుగారు, విశాఖపట్టనము.
,, బుఱ్ఱా శేషగిరిరావుపంతులుగారు, ఎం. ఏ., విజయనగరము.
,, మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు, విజయనగరము.
,, కవిరాజు శ్రీవత్సవాయ వేంకటనీలాద్రిరాజాగారు, తుని.
,, కేతవరపు వేంకటశాస్త్రిగారు, విశాఖపట్టనము.
,, వందగిరి వేంకటప్పారావుగారు, గుడివాడ.
,, దామరాజు శోభనాచలముగారు, ఏలూరు.
,, కొత్తపల్లి సుందరరామయ్యగారు, ఏలూరు.

మ-రా-రా-శ్రీ, తల్లాప్రగడ సూర్యనారాయణరావుగారు, కొవ్వూరు.
,, S. T. G. వరదాచారిగారు, ఎం,ఏ., కొవ్వూరు.
,, పెండ్యాల వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు, బందరు.
,, విస్సా అప్పారావుగారు, ఎం.ఏ., రాజమహేంద్రవరము.
,, చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు, రాజమహేంద్రవరము.
,, మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు, రాజమహేంద్రవరము.
,, సముద్రాల వేంకటప్పలాచార్యులుగారు, రాజమహేంద్రము.
,, భావరాజు వేంకటకృష్ణారావుగారు, బి. ఏ., బి. ఎల్., రాజమహేంద్రవరము.
,, వెన్నేటి రామచంద్రరావుగారు, బి.ఏ.,బి,ల్., రాజమహేంద్రవరము.
,, తాడూరి లక్ష్మీనరసింహారావుగారు, రాజమహేంద్రవరము.
,, ధేరం వేంకటాచలపతిగారు, బి.ఎ., రాజమహేంద్రవరము.
,, దివాన్ బహద్దరు దురిసేటి శేషగిరిరావుపంతులుగారు, బి.ఏ., బి.ఎల్., కాకినాడ.
,, దివాన్‌బహద్దరు కొమ్మిరెడ్డి సూర్యనారాయణమూర్తినాయఁడుగారు, కాకినాడ.
,, కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు, కాకినాడ.
,, కాశీభట్ట సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు, కాకినాడ.
,, మోచెర్ల హనుమంతరావుగారు, కాకినాడ.
,, ములుకుట్ల అచ్యుతరామయ్యగారు, కాకినాడ.
,, దర్భా వేంకట శివరామరాజుగారు, బి.ఏ.,బి.ఎల్., కాకినాడ.
,, రవిపత్రికా ప్రకాశకులు, కాకినాడ.
,, ఆంధ్రపత్రికావిలేఖకులు, కాకినాడ.
,, శ్రీరావు అచ్చయ్యరావుగారు, క్రొత్తపల్లి.
,, శ్రీచెలికాని లచ్చారావుగారు, చిత్రాడ.
,, శ్రీచెలికాని ధర్మారావుగారు, చిత్రాడ.
,, శ్రీచెలికాని చినజగన్నాథరావుగారు, చిత్రాడ.
,, జయంతి రామయ్యపంతులుగారు, బి.ఎ.,బి.ఎల్., ముక్తేశ్వరము.
,, పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుపంతులుగారు, పిఠాపురము.

మ-రా-రా-శ్రీ, పురాణపండా మల్లయ్యశాస్త్రిగారు, పిఠాపురము.
,, పేరి పేరయ్యశాస్త్రిగారు, పిఠాపురము.
,, శతావధానులు ఓలేటి వేంకటరామశాస్త్రిగారు, పిఠాపురము.
,, కూచి నరసింహంగారు బి. ఏ., పిఠాపురము.
,, శ్రీదామెర సీతారామస్వామిగారు, పిఠాపురము.
,, దేవులపల్లి లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు, తుని.
,, కోకా వేంకటసుబ్బారావునాయుఁడుగారు, పిఠాపురము.
,, ద్రోణమురాజు రామమూర్తిగారు, పిఠాపురము,
,, దేవులపల్లి వేంకటరామయ్యగారు, బి. ఏ., పిఠాపురము.
,, గొల్లకోట వేంకటరామయ్యగారు, బి. ఏ., పిఠాపురము.
మఱియుఁ బౌరులు ననేకేతరాంధ్రభాషాభిమానులు దయచేసిరి.

ది ౨ సెప్టెంబరు శనివారము ౧౧ గంటలకు సభ ప్రారంభమైనది. మహారాజాగారికి దొరతనమువారు దయచేసిన మహారాజు బిరుదమునకు సభవారెల్లరుఁ దమయానందమును వెల్లడించిరి. బ్రహ్మశ్రీ పేరి పేరయ్యశాస్త్రిగారాశీర్వచనరూపకపద్యములం బఠించిరి. ఆహ్వానసంఘపక్షమున మహారాజావారు స్వాగతోపన్యాసముం జదివిరి. ఆచారప్రకారముగా నధ్యక్షునియెన్నిక జరిగినపిదప మ॥ పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుపంతులుగా రధ్యక్షస్థానము నలంకరించి తదభిభాషణవ్యాసమును జదివిరి. గౌరవనేయులు రాజా శ్రీపానుగంటి రామారాయణంగారు ఎం. ఏ, గారు స్వాగతోపన్యాసములో మహారాజావారొనర్చిన శిష్టసభాప్రశంసకుఁ గొంత సమాధానరూపముగఁ తత్పురోవృద్ధిసూచన లగపడఁ బ్రతిభాషించిరి. పిదపఁ బ్ర-శ్రీ. పురాణపండ మల్లయ్యశాస్త్రిగారి సూత్రభాష్యసంగ్రహము చదువంబడినది. సభకు రాఁజాల మని వ్రాసిన పలువురయుత్తరములుఁ దంత్రీవార్తలుఁ జదువఁబడినవి. మ॥ వెన్నేటి రామచంద్రరావు బి.ఏ., బి.ఎల్. గారు కొన్నిపద్యములం జదివిరి. పిఠాపురసంస్థానకవులు బ్ర॥ ఓలేటి వేంకటరామశాస్త్రిగారు నన్నయభట్టారకాది కవులపైఁ గొన్నిపద్యములను, ఔచిత్యవిషయవ్యాసమును జదివిరి. భావరాజు వేంకటకృష్ణారావు బి.ఏ, బి.ఎల్. గారు ది ౮-వ తేదిని రాజమహేంద్రవరములో నడవఁబోవు నైతిహాసికసభకు రమ్మని సభవారి నాహ్వానించిరి. విశాఖపట్టనము కళాశాలాంధ్రోపాధ్యాయులు బ్ర॥ కేతవరపు వేంకటశాస్త్రిగారు "ఆధునికాంధ్రభాషాపరిస్థితులు", పిఠాపురనివాసులు కూచి నరసింహము బి.ఏ.

గారు "పాఠశాలలలోని తెనుఁగు" అనువ్యాసములం జదివిరి. విజయనగరము మహారాజకళాశాల సంస్కృతపండితులు మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారును, విద్వాన్ కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రిగారును పారిజాతాపహరణవిమర్శ, హైందవధర్మశాస్త్రములు ననువ్యాసములం జదివిరి.

ఆదివారము (ది 3 సెప్టెంబరు) మధ్యాహ్నము వార్షికసభ కొక్కింత ముందు పరిషత్కార్యనిర్వాహకసభ జరగినది. అందలివిషయము లీపత్రికలో స్థలాంతరమునఁ గనఁబడును.

కార్యక్రమము ననుసరించి చించినాడ వేంకటరత్నశాస్త్రిగారు బెజవాడనుండియు, మహామహోపాధ్యాయ తాతా సుబ్బరాయశాస్త్రిగారు విజయనగరమునుండియు రానికారణమున వారివ్యాసములు లభింపలేదు. బొబ్బిలి సంస్థానవిద్వాంసులు బ్ర॥ మండలేముల సీతారామశాస్త్రిగారు తామువ్రాసిన "ప్రాచీనకవులుభాషకును దేశమునకును జేసినయుపకారము" లను వ్యాసమును బంపించినందున సభలో దానిని జదివిరి. నిఘంటుకార్య మెట్లుజరుగుచున్నది, యెంతవఱకైనది, దీనిలోని విశేషము లేమి యనువిషయమును స్వల్పకాలములో విపులముగాఁ దత్కార్యాలయ కార్యనిర్వాహకులు శ్రీపాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు వివరించి చెప్పిరి. బ్ర॥ కొమర్రాజు లక్ష్మణరావు ఎం. ఏ. గారు రానికారణమున నన్నయకుఁ బూర్వపుఁదెనుఁగు పద్యములు చదువఁబడలేదు. అలంకారములను గూర్చి బ్ర॥ కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు, నాచన సోమనాథునివిషయము నడకుదుటి వీరరాజుగారు, రామాయణముంగూర్చి పెండ్యాల వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారువ్యాసములం జదివిరి.

నడుమనడుమ మ॥ బుర్రా శేషగిరిరావుపంతులుగారు ఎం.ఏ., వీరిపుత్రులును, శ్రీత్రిపురాన వేంకటసూర్యప్రసాదరావుదొరగారు, ఉప్మాక నారాయణమూర్తిగారు, క్రొత్తపల్లి సుందరరామయ్యగారు మొదలగువారు కొన్నిపద్యములం జదివిరి. పద్యములు హృద్యముగానుండుటను జదువునట్టిధోరణి శ్రావ్యముగానుండుటను దొరగారిపద్యములు మరలఁజదువఁగోరి చదివించిరి. పరిషత్పక్షమున జయంతి రామయ్యపంతులుగా రధ్యక్షులను, సమ్మానసంఘమును, స్వచ్ఛందసేవకులను స్తుతించిరి. ఆనాఁటిరాత్రియే చాలమంది స్వగ్రామములకు వెళ్లిరి. మఱునాఁడు కొందఱుండి నిఘంటుకార్యస్థానమును జూడవచ్చిరి. కొందఱుపండితులకు మార్గవ్యయము లీఁబడినవి.

సభలోఁ జదువఁబడినవ్యాసము లీపరిషత్పత్రికలోఁ గ్రమక్రమముగఁ బ్రకటింపఁబడుచుండును. ముందు సభ యెక్కడజరుగునదియు నిర్ణయముకాలేదు.

ఓమ్.

స్వాగతోపన్యాసము.

— (శ్రీపిఠాపురము మహారాజావారు) —

సభ్యులారా!

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తుయొక్క వార్షికోత్సవము మా పీఠపురమున జరపింపవలయునని చిరకాలమునుండి కోరిక గలిగియుండెను. పరమేశ్వరుని కరుణాకటాక్షమున నది నేఁటి కిచ్చట జరుగుట తటస్థించినది. అదియు నామందిరమున జరగుటచే నత్యంత సంతోషముగ నున్నది. నా కోరిక నెఱవేఱినది. మాయాహ్వాన మంగీకరించి మమ్మనుగ్రహించిన పరిషత్తువారికిఁ గృతజ్ఞతాపూర్వకముగ నమస్కారసహస్రము లర్పించుచున్నాము. సభ నలంకరించిన పండితులకును భాషాభిమానులకును వందనశతంబు లర్పించుచున్నాము. మఱియొక విశేషమున్నది. పానుగల్లురాజాగారును, బరిపాలకసంఘమునఁ బ్రథమమంత్రివరులును, నాంధ్రమున శాస్త్రోపాధ్యాయపరీక్షయం దుత్తీర్ణులును, గౌరవనీయులనగు శ్రీరాజా పానుగంటి రామారాయణముగారు నేఁడు మనసభకు దయచేయుట మన కెంతయు సంతోషకరమైనది. వీరు చాలఁగాల మాంధ్రమునఁ బరీక్షకులుగాఁ గూడ నుండిరి. ఆంధ్రగీర్వాణములయం దసాధారణ పాండిత్యము గలవారు. ఆంధ్రభాషాభిమానులు. మనభాషాభివృద్ధికై పదివేలరూప్యములు మనవిశ్వవిద్యాలయమువారికి విరాళము నొసంగినవారు. పాఠశాలలయందు దేశభాషలలో విద్యాభ్యాసము చేయించుట మంచిదని యెంచెడివారు. ఇట్టి మహనీయులు మన యీసభకు విచ్చేయుట మనపరిషత్తుయొక్క భాగ్యమని యెన్నవలసియున్నది.

ఆంధ్రభాషను భద్రముగఁ గాపాడి దాని నభివృద్ధికిఁ దెచ్చుటకుఁ దగినవారు, మన పరిషత్తువారిని మించినవా రెవ్వరును గానరారు. కొన్ని సంవత్సరములక్రిందట నీపరిషత్తువారు పండితసభ నొకదానిని సమావేశము చేయించి యచ్చట జరుగవలసిన చర్చ బాగుగ జరిగినతరువాత గ్రామ్యభాషను బహిష్కరించి మనభాషను గాపాడిరి. ఇంకను బలువిధములఁ బాటుపడవలసియున్నది. మనభాషయొక్క దురదృష్టవశమున గ్రామ్యవాద మింకను బూర్తిగ నశించినదని నమ్ముటకు వీలులేదు. వీలైనయెడల గ్రామ్యభాష మఱలఁ దలయెత్తఁ జూచు

చున్నదనుటకు సందేహాము లేదు. ౧౯౨౦ సంవత్సరమునఁ గొంబోలు, గ్రామ్య భాషలో వ్రాయఁబడిన యొకానొక గ్రంథము పాఠశాలలలోఁ బఠనీయగ్రంథముగ నియమింపఁబడినది. అప్పుడు దానిని దీసివేయించుటకై కొంతపని చేయవలసివచ్చినది. ఇఁకముందుఁగూడ నెపుడైన నట్లే జరుగవచ్చును. జరుగదని యెట్లుచెప్పఁగలము? కావునఁ బరిషత్తు మిక్కిలి జాగరూకతతో నావిషయమై పరిశీలించుచు నాంధ్రభాష దగ్ధముగాకుండఁ గాపాడుచుండవలయునని ప్రార్థించుచున్నాము.

చెన్నపురివిశ్వవిద్యాలయమున శిష్టసభ (Senate) యందు సభ్యులుగనున్నవారిలో నాంధ్రులసంఖ్య బహుస్వల్పము. ఆంధ్రభాషావిషయముల బాగుగఁ గాపాడుట కింకను జాలమంది సభ్యు లుండవలయును. ఈశిష్టసభలోనున్న సభ్యులు మిక్కిలి తక్కువ యగుటచే విద్యాధికారులసభ (Syndicate) లోనుండుటకు మనవారి నెన్నుకొనఁ జేయుట బహుదుర్లభము. మొన్నమొన్నటి వఱకును విద్యాధికారులసభలో మనవా రొక్కరును లేరు. ఇప్పుడైనను మనవారొక్కరుమాత్రమే గలరు. ఈయననైనను దేలికగా నెన్నుకొనిరనుకొనుచున్నారా? ఎంతయోకష్టపడి పనిచేసినఁగాని యెన్నుకొనలేదు. ఇఁక మనభాషను గాపాడుటయెట్లు? ఆమె దుస్థితి యిట్లున్నది. ఆంధ్రమహాజనులసంఖ్యఁ జూడుఁడు. ఈసభ్యుల సంఖ్యఁజూడుఁడు. ఇట్టి దురవస్థలనుండి మనలను దొలఁగించుటకుఁ బ్రభుత్వమువారు దప్ప వేఱెయాధారము లేదు. కాన మనమీవిషయము బాగుగ నాలోచించి చర్చించి తీర్మానముఁ జేసికొని దానినిఁ బ్రభుత్వమువారికిఁ బంపుకొనవలయును. ఈసందర్భమున నాంధ్రులును, నాంధ్రభాషాభిమానులును నైనగౌరవనీయులగు శ్రీ పానుగల్లు రాజాగారును, శ్రీ కూర్మా వేంకటరెడ్డి నాయఁడుగారును దగుసాహాయ్యమొనర్చి యాంధ్రలోకము యొక్క కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులగుదురుగాక యని ప్రార్థించుచున్నాము. ఆంధ్రరాష్ట్రమునకుఁ బ్రత్యేక మొక విశ్వవిద్యాలయముండుట యావశ్యకమని తోఁచుచున్నది. అది మనకు లభించినఁగాని మనభాషకుఁ దగినప్రోత్సాహ ముండదేమో యనుభయము గలుగుచున్నది. ఈనడుమ మనప్రభుత్వమువా రొక యాలోచనచట్టము (Bill) తయారుచేయించిరి. దానివలన మనయాంధ్రదేశముననుండు విద్యాలయముల కెంతయు నష్టము సంభవించు నని నిస్సందేహముగఁ జెప్పవచ్చును. దానినిఁ బట్టిచూడ మనకు విశ్వవిద్యాలయ మొకటి ప్రత్యేకముగ నుండుట యత్యావశ్యకముగఁ గనుపట్టు

చున్నది. ఈవిశ్వవిద్యాలయము విషయమై మును పొకప్పుడు కొంతచర్చ జరిగినది. అప్పుడీయంశము బాగుగఁ బరిశీలించి లాభనష్టములు తమకు విన్నవించుటకుఁ బ్రభుత్వమువారొకసంఘమును (Committee) నేర్పాటు చేసెదమని సెలవిచ్చిరి. తరువాత నాసంఘమును నేర్పాటుచేయుటలో మాత్రము సరిగాఁ జేయలేదని చెప్పకతప్పదు. ఆసంఘసభ్యులలో నాంధ్రులు స్వల్పసంఖ్యాకులు. అధ్యక్షులన్ననో యఱవ న్యాయవాది. ఆంధ్రులైనవారు, ధీమంతులు, విద్యాధికులు, చెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయమునందుఁ గొన్నిసంవత్సరములనుండి సభ్యులుగనున్నవారు, విద్యావిషయకమైన యనుభవము విశేషముగఁ గలవారును గావలసినంతమంది శాసననిర్మాణసభలో నుండఁగా వారిని వదలివైచి యితరుల నధ్యక్షులుగ నేర్పఱుచుట యెంతయు శోచనీయమైన సంగతి. ఆంధ్రులకై విశ్వవిద్యాలయమేమి? దానిమంచిచెడ్డల నాలోచించుటకై యేర్పఱుపఁబడిన సంఘములో నాంధ్రేతరుల నెక్కువగ నియమించుటయేమి? దీని కధ్యక్షులుగఁ దమిళన్యాయవాది నేర్పఱుచుటయేమి? మనస్థితి యిప్పటికి ట్లున్నది. ముం దెట్లుండునో తెలియదు. ప్రస్తుతమున బడులలోఁ జెప్పు చదువు తెనుఁగునఁ జెప్పుటమంచిదో కాదో యోజింపవలసి యున్నది. ఇట్టి ముఖ్యములైన విషయము లప్పుడప్పుడు చర్చకు వచ్చుచునేయుండును. సందర్భానుసారముగ మనకు మంచివని తోఁచిన యభిప్రాయములను బ్రభుత్వమువారికి విన్నవించుకొనుచుండుట మనకర్తవ్యము. ఆంధ్రభాషకు సంబంధించినవిషయములలోఁ బరిపాలకు లనుగ్రహించి పరిషదభిప్రాయముల నడిగి తెలిసికొనుచుండుట యుచితమని తోఁచుచున్నది. మన యీపరిషత్తు కవులతోను బండితులతోను విమర్శకులతోను నిండియుండును గావున వీరియభిప్రాయములను బ్రభుత్వమువారు తెలిసికొనుట న్యాయమును లాభకరమును నగునని చెప్పక తప్పదు.

మనదేశమున నాంధ్రభాషాభిమానము క్రమక్రమముగ నభివృద్ధిఁ బొందుచున్నట్లు కనుపట్టుచున్నది. మునుపటివలెఁగాక యిప్పుడు మానినీమణు లనేకులు విద్యనేర్చి సద్గ్రంథపఠనము నొనర్చి లాభము నొందుటయేగాక వారిలోఁ గొందఱు కవిత్వముఁ జెప్పువారునుగూడఁ గలరు. ఇదివఱకు విద్యయందంత లక్ష్యముంచని బ్రాహ్మణేతరజాతులవారు గూడ నిప్పుడు శ్రద్ధతో విద్యాభ్యాసముఁ జేసి బాగుపడుచున్నారు. మాతృభాషాభక్తితత్పరులై కవితయుఁ జెప్పుచున్నారు. వారు పీ రననేల? జనసామాన్యము సాభిలాషమై స్వభాషను సేవించుచున్నది. మనదేశమున నిపుడు కవు లనేకులు గలరు. వారిలో సుకవు

లునుగలరు. కుకవులును గలరు. కుహానాకవులుఁగూడ నున్నారు. కుకవులను గుహానాకవులను నెల్లప్పుడు విసనాడవలసినదే. మనము సత్కవులనే సన్నుతింతము. మనభాగ్యవశమున మహాకవులు కొందఱు లేకపోలేదు. వీరుమాత్ర మత్యంతగౌరవపాత్రులు. ఆంధ్రుల మందఱము శక్తివంచన లేకుండఁ దగినరీతిని గౌరవభావమున వీరి నాదరింపవలయును. వారు వ్రాయు సద్గ్రంథములఁ గొని చదువుకొని యానందించి లాభమును బొందవలయును. తన్మూలమున నాకవి పుంగవులకుఁ దగినరీతి ప్రోత్సాహ మొనరించి యింకను సద్గ్రంథములు రచించునట్లుచేసి దేశోపకార మొనర్పవలయును. ఇంతియేకాక, యాంధ్రభాషాభిమాను లెల్లరును బరిషత్తులోఁ జేరి సాహాయ్య మొనర్పఁ గోరుచున్నాఁడను. ఎవరిమట్టునకు వారికీయవలసిన సొమ్ము బహుస్వల్పము. ఇదియంతయుఁ గూడుట వలన, బరిషత్తునకుఁ గలుగులాభ మత్యధికము. ఇట్లు మనమిచ్చిన ధనము వలనఁగలుగు లాభము భాషాభివృద్ధిమూలమునఁ దిరిగి మన ప్రజలకే సమకూరును. ధనాధికులును జమీాన్‌దారులు నుచితరీతి నీపరిషత్తు నుద్ధరింపఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడను. తెలుఁగువారందఱు వారివారి స్థితిగతుల ననుసరించి మనభాషాభివృద్ధికిఁ దోడ్పడుదురుగాక! భాషాపోషణ మొనర్చి తన్మూలమున దేశసేవచేసి పుణ్యముఁగట్టుకొని ధన్యు లగుదురుగాక!

మన యాంధ్రసారస్వతమునకు వే ఱొకరీతినిగూడ నుపకార మొనర్పవచ్చును. అది యె ట్లన? అముద్రితగ్రంథముల వెదకి సంపాదించి ప్రచురింపవలయును. ఉత్తమప్రాచీనగ్రంథములెన్ని దాఁపఁబడియున్నవో యెవ్వరు చెప్పఁగలరు? కష్టపడి వెదకినచో వానిలోఁ గొన్నియైన వెలువడవచ్చును. పింగళి సూరనార్యుని గరుడపురాణము, ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ రామాయణము, నాచన సోమనాథుని వసంతవిలాసము, బమ్మెర పోతరాజుచే రచింపఁబడి శిథిలమైనవని మనమనుకొనుచున్న భాగవతభాగములును బయటఁబడినచో మనయదృష్ట మింతింత యని చెప్ప నలవియగునా? ఆంధ్రవాఙ్మయమునకును, దేశమునకు నెంతలాభము గలుగును? ఇవి లభించినచో వీనికై వేలకొలందిరూప్యములనైన వెచ్చింపవచ్చునే! ఇట్టి గ్రంథరాజము లింక నుండవచ్చును. ఆంధ్రభాషాభిమానులట్టివానిని శ్రమపడి సేకరించి తా మచ్చొత్తించుటయో లేక వానిని ముద్రింప సంసిద్ధులై యున్నవారి కొసంగుటయో జరుపవలయును; గాని వానిని దాఁచి యుంచుటవలన లాభమేమి? కొందఱు తమతావున మంచిపొత్తము లున్నను, నితరుల కీయరు సరికదా వానికిఁ బ్రతులనైన దీసికొననీయరు. దీనివలన వారికిఁ

గలుగులాభ మేమో తెలియదు. ప్రచురించినయెడలఁ బ్రజలకందఱకు లభించునుగదా? అది లేకుండఁజేయు నేల? కొందఱు సద్గ్రంథములు కొన్ని తమయొద్ద నున్నను లేవందురు. మఱికొంద ఱట్టిగ్రంథములు తమయొద్ద లేనప్పుడుకూడ నున్నవని చెప్పుచుందురు. దీనివలనఁ బేరు వచ్చునని కాఁబోలు వా రిట్లుపలుకుట! భాషాభిమాను లీమాదిరి దారులు త్రొక్కక దేశోపకారపరాయణులై యముద్రితగ్రంథరాజముల సంపాదించి ప్రచురింపవలయును; లేదా, ప్రచురించువారి కీయవలయును. అముద్రితగ్రంథములు ప్రచురించువారు తమతమ వాదముల కనువగురీతిగా వానియందలి పదములను, బద్యములను మార్పకయుఁ, బత్త్రములకుఁ బత్త్రము లే వదలివేయకయు న్యాయబుద్ధితో నున్నదున్నట్లు ప్రచురింపవలయును. ఇది మిగుల ముఖ్యమైనయంశము. ఇవి యేవియుఁ గుదురనియెడల నట్టి యముద్రితగ్రంథములను సాహిత్యపరిషత్తునకు సమర్పింపవలయును. "పరిషత్కార్యాలయ మిపుడు చెన్నపురమున నున్నదే, మేమిచ్చిన పుస్తకము లచ్చట నుండుటవలన, మాకుఁ గావలసినప్పుడు మేము వ్యయప్రయాసములకుఁ బాలుగాకుండఁ బోయి చూచికొనుట తటస్థింపదని భయపడుదురేమో? అట్లు వెఱవవలసిన యవసరము లేదు. మొదట మే మీపరిషత్తును స్థాపించునపుడు మనరాష్ట్రమునకు రాజధానియైన చెన్నపట్టణమున నున్నచో నీసాహిత్యపరిషత్తు స్థాపింపఁబడినట్లు సకలాంధ్రప్రపంచమునకు బాగుగఁ దెలియుట కవకాశముండు ననీ య ట్లొనర్చితిమి. ఇది స్థాపించి యిప్పటికిఁ బదునొకండు సంవత్సరములు గాఁబోలును గావచ్చినవి. ఇఁక దాని నచ్చటనుంచుట యనవసరమని తోఁచుచున్నది. ఆంధ్రదేశీయు లందఱును దఱచుగా దర్శించుట కనువుగ నుండునటుల మనదేశమునకు మధ్యభాగమున నుండు నొక యుచితస్థలమున నీకార్యాలయ ముంచుట యవసరమై యున్నది. ఇపుడింకఁ జెన్నపురమున నుంచినయెడల ధనవ్యయము గూడ నధికముగ నగుచుండును. కావునఁ గొలఁది కాలములోనే తెలుఁగుదేశములోనికిఁ దెచ్చుట విషయమై మనసభవా రాలోచింపవలసియున్నది. పెక్కువిధముల నెంచిచూడఁగా మా గోదావరీమండలమే దీనికిం దగినతా వని తోఁచుచున్నది. పరిషత్తువారి చిత్త మె ట్లుండునో?

భాషావిషయిక విమర్శనములు వాఙ్మయాభివృద్ధి కెంతయు నుపయోగకరములు. ఇవి దూషణములతో నిండియుండఁగూడదు. న్యాయములగు పద్ధతుల ననుసరించి యుండవలయును. కాని యీర్ష్యయే ప్రధానముగఁ జేసికొని

పరస్పరదూషణమునకు దిగుట యెంతమాత్రమును దగదు. సుప్రసిద్ధమహాకవుల జన్మస్థానము లెవ్వియో వారికాలము లేవియో తెలిసికొనఁగోరుట తగునుగాని యావిషయనిర్ణయములకై విరోధములు కల్పించుకొని యొకరికొకరు కర్ణకఠోరములగు పరుషవాక్యములతో వ్రాసికొనుట యెంతయు విచారకరము. నిందింపఁగడంగుట తమవాదముయొక్క బలహీనతను వెలువఱుచుటే యగునుగాని వేఱుకాదు. నింద యెన్నఁటి కైనను విషయనిర్ణయమునకు హేతు వగునా? వాదము సహేతుకమైనచోఁ గారణములఁ గనఁబఱుపవలయును. లేకున్న నూరకుండవలయును. అంతియే గాని నిందింపఁదగదు. ఇంతకును సుప్రసిద్ధకవి యెచ్చటివాఁడైన నేమి? యాతనిమత మేమైన నేమి? జాతి యేమైన నేమి? శాఖ యేమైన నేమి? ఆతఁడు మన కందఱకును వందనీయుఁడే. ఆంగ్లదేశీయుఁడును, క్రీస్తుమతావలంబుఁడును, హూణుఁడును, ఆంగ్లభాషాకవీశ్వరుఁడునునై "ప్రపంచములోని కవుల నెల్లరమించిన కవిశ్రేష్ఠుఁ" డని ప్రఖ్యాతి వడసిన "షేక్స్పియర్" మహాకవికి మనమందఱము నమస్కరించుట లేదా?

మఱియొక సంగతి. గ్రంథవిమర్శన మొనర్చునపుడు దాని గుణాగుణములను నిష్పక్షపాతబుద్ధితో నిర్ణయింపఁదగును గాని యాగ్రంథకర్తనుబట్టి నిర్ణయింపఁగూడదు. స్నేహితులైనను సరే, శత్రువులైనను సరే, పూర్వకవులైనను సరే, ప్రస్తుతకవులైనను సరే గుణాగుణనిర్ణయమునందు వారిగ్రంథముల నేకభావమున నే నఁగూడనొప్పను. "ఆముక్తమాల్యదామహాకావ్యమును రచించినవా రెవ్వ" రను విషయమునుగుఱించి చర్చ జరుగుచున్నది. శ్రీకృష్ణదేవరాయ లని కొందఱును, అల్లసానిపెద్దనార్యుఁ డని కొందఱు వాదించుచున్నారు. గ్రంథములోఁ గృష్ణదేవరాయలే తత్కర్త యైనట్లు స్పష్టముగఁ జెప్పఁబడియున్నది. అం దట్లున్నపుడు దానికి వ్యతిరేకముగ బలవత్కారణము లుండినఁగాని యది కాదనుటకు వీలులేదు. అట్లయినచోఁ బ్రతిగ్రంథకర్తను గ్రంథకర్త కాఁడనియే చెప్పవచ్చును. ఈకావ్యము రాయలు వ్రాయలే దని రుజువుచేయఁగల బలమైన హేతువు లేవియుఁ గానరాకున్నవి. మనుచరిత్రలోని వంశాభివర్ణన పద్యములు విష్ణుచిత్తీయమునఁ గలవన్నంతమాత్రమున నీకావ్యము మనుచరిత్రకారుఁడే వ్రాసినాఁడనుట న్యాయముగాదు. కృష్ణరాయలు తనవంశవర్ణనము చేయవలసివచ్చినచోటఁ దన యాస్థానకవి రచించిన పద్యముల నందుఁ బొందుపఱిచిన నందముగ నుండునని యట్లు చేసియుండవచ్చును. ఆలోచించి చూడఁగా నిది యిట్లు చేయుటయే యత్యంతోచిత మని తోఁచుచున్నది. రాయలు తనగ్రంథమున నీపద్యముల

నిట్లు నిర్భయముగను నిస్సంశయముగను జేర్చుకొనుట, యీకృతికర్త శ్రీకృష్ణదేవరాయలే యని రుజువుచేయుటకుఁ బ్రబలకారణములలో నొకటియై యున్నది. అట్లుకాక, కృష్ణరాయలు విష్ణుచిత్తీయమును బెద్దన్నచేత వ్రాయించి తనపేరు పెట్టుకొని పేరుపొందవలయు నని తలంచినచోఁ బెద్దన రచించిన మనుచరిత్రములోని పద్యముల నిందుండనిచ్చునా? ఆముక్తమాల్యదనుండి యెత్తి వ్రాయఁబడిన యీక్రిందిపద్యమువలన నీతఁడు పెక్కు సంస్కృతగ్రంథములు గూడ రచించినట్లు విస్పష్ట మగుచున్నది.

సీ. వలికితు త్ప్రేక్షోపమల జాతి పెంపెక్క రసికు లౌనన మదాలసచరిత్ర
 భావధ్వనివ్యంగ్యసేవధిగాఁగఁ జెప్పితివి సత్యావధూ ప్రీణనంబు
 శ్రుతిపురాణోపసంహిత లేర్చి కూర్చితి సకల కథాసారసంగ్రహంబు
 శ్రోత్రఘుచ్ఛటలు విచ్చుగ రచించితి సూక్తి నైపుణి జ్ఞానచింతామణికృతి
గీ. మఱియు రసమంజరీముఖ్య మధురకావ్య
 రచన మెప్పించికొంటి గీర్వాణభాష
 నంధ్రభాష యసాధ్యంబె? యందు నొక్క
 కృతివినిర్మింపు మిఁక మాకుఁ బ్రియముగాఁగ.

ఇన్ని సంస్కృతగ్రంథములు రచియించిన రాయ లీయాంధ్రగ్రంథమును రచించుట యొక యబ్బురముగాదు. ఇదియునుగాక శైలినిఁబట్టి చూచినను ఆముక్తమాల్యదా మనుచరిత్రముల కెచ్చటను బోలిక గానరాదు. ఆముక్తమాల్యద మనుచరిత్రముకన్న మిక్కిలి ప్రౌఢమైన ప్రబంధము. ఆంధ్రమున నుండు నుత్తమోత్తమకావ్యములలో నొకటి. అందలి యుపమ లనుపమానములు; శైలి నారికేళపాకము; సరళత తక్కువ. మనుచరిత్రశైలి మిగుల సరళమైనది. పాకము కదళీపాకము. ఈ రెండుగ్రంథముల నొక్కఁడే వ్రాసియున్నచో నాముక్తమాల్యదను మనుచరిత్రము వ్రాసిన వెనుకనో ముందో వ్రాసియుండవలయునుగదా? విష్ణుచిత్తీయము మనుచరిత్రముకన్న ముందు వ్రాసినదనుటకు వీలుకనఁబడదు. ఏలయన: దీనికన్న నది మిక్కిలి ప్రౌఢతరముగా నున్నది. అందుఁ బక్కనివర్ణనములు చేయఁబడియున్నవి. రసపోషణమునఁగూడ మించియే యున్నది. ఇంక మనుచరిత్రముతరువాత నది వ్రాయఁబడినదనుటయు సమంజసముగాఁ దోఁచుటలేదు. ఏలయన: దానిశైలి దీనిశైలికన్న నెక్కువ సరళముగా నున్నది. కవిత్వముఁ జెప్పునలవాటధికమైనకొలఁది సరళత యెక్కువయగుచుండునుగాని యున్నసరళతగూడఁ బోవుట యసంభవముగదా? కావున

మనుచరిత్ర కారుఁడైన పెద్దనార్యుఁడు విష్ణుచిత్తీయమును రచించె ననుట న్యాయముగాదు. ఆముక్తమాల్యదయందుఁ బేదవారి బ్రదుకు రీతులనుగుఱించి చాలఁ జక్కఁగ వర్ణింపఁబడియున్నది. కృష్ణరాయలకు వాని నంతబాగుగ నెఱుంగుట కవకాశము లేదని కొందఱందురు. ఇట్లనుట యుక్తముగాదు. రాజులుమాత్రము పేదల స్థితిగతులనుగుఱించి యేల తెలిసికొనరాదు? సేవకులవలనఁ దెలిసికొనఁగూడదా? ఆకాలమున రాజులు చారులను బంపి ప్రజ లెట్లుండిరో తెలిసికొనుచుండెడియలవాటు గలిగియుండెడివారుగదా. ఇంతయేల? ప్రభువు ప్రచ్ఛన్నవేషమునఁ దానే స్వయముగ నేఁగి ప్రజల కష్టసుఖములు గనుఁగొనుచుండెడినాఁడు గాదా? ఆయాక్షేపణ మొకయాక్షేపణము గాదు. ఈగ్రంథరాజమునందు రాజనీతి యెంతయుఁ బ్రశస్తముగా వర్ణింపఁబడినది. స్వయముగ రాజ్యముఁ జేయుచు నష్టకష్టములఁబడి జనులఁ బాలించుచు స్వానుభవముగల జనవల్లభుఁడు దక్క మఱియొకరు వ్రాసినట్లు కనఁబడదు. వీని నన్నిటిని బట్టి చూడ నాముక్తమాల్యదాగ్రంథకర్త శ్రీకృష్ణరాయమహారాజే యని చెప్పవలసియున్నది. ఇదిగాక,

గీ. తెలుఁగ దేలయన్న దేశంబు తెలుఁగేను, దెలుఁగు వల్లభుండఁ దెలుఁగొకండ
యెల్లనృపులు గొలువ నెఱుఁగవే బాసాడి, దేశభాషలందుఁ దెలుఁగు లెస్స.

ఈపద్యమునుబట్టిచూడ విష్ణుచిత్తీయకృతికర్త కితరభాషలందుఁ బ్రవేశముండుటచే నాభాషలకును దెలుఁగుభాషకును గలభేదము బాగుగఁ దెలిసియున్నట్లును దేశభాషలలోఁ దెలుఁగుబాస లెస్సయైనది గనుక తెలుఁగునందే కృతిరచింపుమని తెలుంగురాయఁడాజ్ఞాపించినట్లును దేలుచున్నది. మనుచరిత్రకారున కితరదేశభాషలయందుఁ బ్రవేశమున్నట్లు కానఁబడదు; మఱియును,

శ్రీకృష్ణదేవరాయలకుఁ బారిజాతాపహరణమును గృతియిచ్చిన ముక్కు తిమ్మనార్యుఁ డాగ్రంథములో నారాజసత్తము నిట్లని స్తుతించెను.

కం. శ్రీ వేంకటగిరివల్లభ, సేవాపరతంత్రహృదయ చిన్నమదేవీ
జీవితనాయక! కవితా, ప్రావీణ్యఫణీశ! కృష్ణరాయమహీశా.

ఇందలి కవితాప్రావీణ్యఫణీశ! యనుదానింబట్టి యీాయన కవిత్వము చెప్పుటయం దుద్దండప్రతిభ గలవాఁ డని విశద మగుచున్నది. ఈపద్యమునసే "శ్రీ వేంకటగిరివల్లభ సేవాపరతంత్రహృదయ!" యనుదాని కనుగుణముగ నాముక్తమాల్యదయందు గ్రంథాదినున్న:

ఉ. శ్రీ కమనీయహారమణిఁ జెన్నగుఁ దానును గౌస్తుభంబునం
దాకమలానఘూటియు నుదారతఁ దోఁపఁ బరస్పరాత్మలం

దాకలితంబు లైన తమయాకృతు లచ్ఛతఁ బైకిఁ దోఁప న
స్తోకతనందుఁ దోఁచెనన శోభిలు వేంకటభర్తఁ గొల్చెదన్.

అని రాయలు శ్రీవేంకటేశ్వరుల భక్తితోఁ గొల్చువాఁ డని తెలుపుఁడు చేయుచున్నది. ఈపద్యముతో మనుచరిత్రమునందలి మొదటిపద్యమును బోల్చి చూడఁదగును.

శ్రీవక్షోజకురంగనాభ మెదఁ బైఁ జెన్నొంద విశ్వంభరా
దేవిం దత్కమలాసమీపమునఁ బ్రీతిన్ నిల్పినాఁడో యనం
గా వందారు సనందనాది నిజభక్తశ్రేణికిం దోఁచురా
జీవాక్షుండు కృతార్థుఁ జేయు శుభదృష్టిం గృష్ణరాయాధిపున్.

ఈ రెంటికినింగల తారతమ్యముం బరిశీలింపుఁడు! ఈ రెండువాక్కులు వేఱువే అని తెల్లమగుచున్నది. శ్రీకృష్ణదేవరాయలు స్వభావవర్ణనముల నతిమనోహరముగఁ జేసినాఁడు. అభూతోపమలు కల్పించినాఁడు. రసపోషణము బహుప్రౌఢముగఁ జేసినాఁడు. భక్తిరసమును గురిపించినాఁడు. ద్రావిడదేశాచారములను మిగుల లెస్సగ వర్ణించినాఁడు. అఱవదేశమును బాగుగ నెఱుంగుటకుఁ గృష్ణరాయల కనేకావకాశములు గలిగియుండును. ఆహా! ఈమహారాజకవి యెంతటిఘనుఁడు! కవిరాట్కంఠీరవుఁడు; పండితప్రవరుఁడు. రాజుల కిట్టి యఖండపాండితీపటిమ యుండియుండునా యని కొందఱందురేమో? ఏల యుండరాదో తెలియకున్నది. ఇతరరాజు లెందఱు పుస్తకరాజముల రచియింపలేదు? నన్నెచోడుఁడు కుమారసంభవము, రఘునాథభూపాలుఁడు వాల్మీకిరామాయణము, మఱి అనంతభూపాలుఁడు కుముద్వతీకళ్యాణము, నవరము చిననారాయణనాయకుఁడు కువలయాశ్వచరిత్రము, దామెర వేంగళభూపాలుఁడు బహుళాశ్వచరిత్రము, కోటిరాయ రఘునాథతొండమాన్ భూపాలుఁడు పార్వతీపరిణయము, కట్టా వరదరాజు శ్రీరంగమాహాత్మ్యము, కాచభూపతి విఠ్ఠలరాజు రంగనాథరామాయణము, తిమ్మనృపాలుఁడు పరమయోగివిలాసము, విజయరంగచొక్కనాథుఁడు అహల్యాసంక్రందనము, రేచెర్ల మాధవరాయఁడు చంద్రికాపరిణయము, పాలవేకరి కదరీపతి శుకసప్తతి మొదలైన యాంధ్రగ్రంథములను, భోజరాజు చంపూరామాయణము, రావు సర్వజ్ఞసింగమహీపాలుఁడు రసార్ణవసుధాకరము మొదలైన సంస్కృతగ్రంథములను రచియించియుండలేదా? ఇంక ననేకులు రాజకవులు లేరా? వారందఱుఁ బండితులు కారా? ప్రభుసత్తములు సద్గ్రంథరచనాపటిష్ఠులే కాకున్నచో వీరందఱిగతి యేమి? కావున నట్టివాద మెంతయు నసమంజసము. వీరిలో మావంశస్థులైన రావు సర్వజ్ఞసింగ

మహీపాలుఁడు రచించిన రసార్ణవసుధాకరము ప్రసిద్ధలక్షణగ్రంథమని సంస్కృత కవీంద్రు లెఱుంగుదురు.

ఇదియునుంగాక శ్రీకృష్ణదేవరాయలు వివిధవిద్యావిశారదుఁడు. బహుభాషాకోవిదుఁడు; దేశభాషల ననేకములునేర్చి "దేశభాషలందుఁ దెలుఁగు లెస్స" యని చెప్పినవాఁడు; రాజనీతిపారంగతుఁడు; శౌర్యరాశి; భాషాపోషకుఁడు; కవిబృందమందారము; సహజసహస్రసద్గుణసంపన్నుఁడు. తాను గవిశ్రేష్ఠుఁ డయ్యును, దనకన్నఁ దక్కువయైనకవులను, పెద్దనముక్కుతిమ్మనాదులను బోషించి గౌరవించిన కరుణాశాలి. ఈయనగ్రంథమున నచ్చటచ్చటఁ దప్పులుగలవని వాడుకయుండెడిది. ఈమధ్యకాలమునఁ బండితరాజగు బ్రహ్మశ్రీ, వేదము వేంకటరాయశాస్త్రులవారాగ్రంథము నామూలాగ్రముగఁ బరిశీలించి యాదోషములను నిజముగఁ దప్పులు కావనియు శబ్దపల్లవాదులలోఁ జేరునని యు సిద్ధాంతీకరించి గ్రంథకర్తయొక్క పాండిత్యప్రకర్షమున కించుకయుఁ గొఱంత లేదని నిర్ధారించినారు. ఆంధ్రభాషకు నాంధ్రదేశమునకు నీ ప్రభువతంసమొనర్చిన మహోపకార మింతింతయని చెప్పనలవికాదు. ఇట్టిస్తోత్రపాత్రుని స్తుతించి వక్త్రములు పవిత్రములుగఁ జేసికొనవలయునుగాదా? అయిన నేమాంధ్రకవియుఁ గావ్యములలోఁ గవిస్తుతిచేయునప్పు డామహనీయుని బేర్కొని యుండలేదు. అది యేలకో? ఒకవేళ నాతనిగ్రంథమున నపప్రయోగము లున్న వని యనుకొనుటచే నయియుండునా? ఇంకేమైనఁ గారణముండునా? ఇదమిత్థమనిచెప్ప వీలులేదు. ఇంతమాత్రమున నాయనకు లోటువాటిల్లెనని తలఁపరాదు. లోపము లేశమైనను లేదు. బ్రహ్మజాతిహీరమును, హీరమనకున్నచో నది హీరము కాకుండునా? విద్వత్కవిశ్రేష్ఠుఁ డెప్పటికిని విద్వత్కవిశ్రేష్ఠుఁడే. ఇంతకును నాకుఁ దోఁచినదాని నేదో వచింప సాహసించితిని. నేఁజెప్పినదానిలోఁ దప్పులున్న నన్ను మన్నింపుఁ డని పండితప్రవరులఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడను.

మాగోదావరీమండలము పెక్కువిధముల వన్నెకెక్కినది. మనకుఁ దెలిసినంతవఱకు నాంధ్రములో నాదికవియై వాసిఁగన్న వాగనుశాసన బిరుదాంకితుం డగు నన్నయభట్టారకకవీంద్రుఁ డీమండలములోనుండియేగదా భారత భాగము రచించెను. ఈకవిరాజును బోషించిన రాజరాజనరేంద్రమహారాజు కూడ నీమండలములోనివాఁడే. కవిత రాజపోషణమున వర్ధిల్లుట కిదియే మొదలు. అనవద్యమగు గద్యరచన ప్రారంభ మగుటయు నిచటనేగదా. గద్య తిక్కనయను వన్నెకెక్కి కీర్తిశేషులైన శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగముపంతుల

వారి నివాసస్థాన మిదియేగదా. వీరికిఁబూర్వము గద్యకవులు బహు స్వల్ప సంఖ్యాకు లప్పుటప్పుట వరుదుగ గద్యప్రబంధములు వ్రాయుచు వచ్చిరి. అవి యంతముఖ్యమైనవి కావు. మృదుమధురవచనరచన కీవీరేశలింగముపంతుల వారే మొదటివా రనవచ్చును. వీరిశైలి మిగుల రమ్యమైనది. ధారాశుద్ధిగలది. ఇట్టియసమానంబగు లసమానశైలి వేఱొకచోఁ గాంచుట కష్టము, ఈయన బహుగ్రంథరచనాధురంధరుఁడు. అన్ని సద్గ్రంథము లంత చక్కఁగా వ్రాసి నను మొదట వ్రాసినదానిని మఱల మార్చునవసర మెప్పుడును లేకుండెడిదఁట. ఆహా! ఎట్టిమేధావి? ఆంధ్రనవలలలోఁ దొలుతటిదైనరాజశేఖరచరిత్ర మీయన లిఖించినదే. శాకుంతలాదినాటకములఁ దెలిఁగించి యుత్కృష్టములగుసంస్కృత నాటకములనాంధ్రీకరించుట కీయనయే దారిఁజూపిరి. స్వకపోలకల్పితములగు హరిశ్చంద్ర మొద లగు నాటకములను గూడ రచించిరి; హాస్యరస మొలుకు ప్రహసనములు వ్రాసి నీతిని బోధించిరి; కమనీయశైలిని బద్యకావ్యములను రచించిరి; ఖగోళ భూగోళ రసాయనాదిశాస్త్రము లనేకము లాంధ్రమున వ్రాసి దేశోపకార మొనర్చిరి; బాలురకు నబలలకు నత్యంతోపయుక్తములగు పుస్తకముల ననేకముల వ్రాసి మనకృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులైరి. వీరిగ్రంథములు చదివి యానందించి నీతిమంతులై యెందఱో బాగుపడినారు. పద్యప్రబంధము లందుఁ దక్కఁ దక్కిన వివిధగ్రంథరచనయందు వీరే మార్గదర్శు లని చెప్పవచ్చును. ప్రతిభాశాలు రింకను బెక్కండ్రు కలరు గాని ప్రథమమున నున్నవా రని వీరిని వచించితిని. మఱియు వీరు నాచన సోమనాథుని యుత్తరహరివంశము, కేతనదశకుమారచరిత్రము, సిరిప్రెగడ ధర్మనామాత్యుని చిత్రభారతము మొదలగు ప్రసిద్ధములైన యముద్రితగ్రంథములఁ బ్రచురించిరి. ఆంధ్రమున స్వీయ చరిత్ర వ్రాయుటకుఁగూడ వీరే ప్రథములు. దీనిశైలి ముద్దులొలుకుచు మిక్కిలి మృదువుగ నుండును. దీనిని మించిన వచనరచన లే దనియే యనవచ్చును. ఇదిగాక, యాంధ్రకవుల చరిత్రము రచించిన యశస్సాంద్రుఁడు. ఈపుణ్యాత్ముఁడు సత్యవచనుఁడు; సంఘసంస్కారదీక్షాదక్షుఁడు; దానశీలుఁడు. బహుభంగుల భాషనుద్ధరించి దేశసేవఁజేసిన యీమహాత్మునకు నమస్కారములు.

నవలలలో నత్యుత్తమములగునవి వ్రాయుటకు మొదటివారైన బ్ర॥శ్రీ॥ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారును మామండలమువారే. తొలుదొలుత నవలారచనాచమత్కృతియందు వీరిని మించినవారు లేరు సరికదా, సమానస్కంధులైన లేరని నొక్కి నక్కాణింపవచ్చును. వీరిశైలి మిక్కిలి చక్కనిది. వీరివర్ణనా

వైదగ్ధ్య మెంతని స్తుతింపఁగలము? కథ కన్నులయెదుటఁ బటమునఁ జిత్రించినట్లుం డునే? ప్రతిభయన నట్లు ప్రకాశింపవలయును. వీరు నాటకరచనయందుఁగూడఁ జాల సమర్థులు. గద్యపద్యరచనలయం దసాధారణప్రజ్ఞాశాలి. నీతిబోధనయందు నిపుణులు. సద్గుణసంపన్నులు. వీ రాంధ్రదేశమున కత్యంతోపకార మొనర్చి కృతకృత్యులగుచున్నారు. వీరింకను ననేకనవలలు నాటకములు వ్రాసి భాషను బోషింతురుగాక! భక్తవత్సలుఁడగు భగవంతుఁడు సతతము వీరి కాయురారోగ్యై శ్వర్యము లొసంగి యాంధ్రదేశము ననుగ్రహించుఁగాత మనికోరుచున్నాను.

సద్విమర్శమునకు మార్గదర్శులై కీర్తిశేషులైన బ్ర॥ మొక్కపాటి సుబ్బా రాయఁడుగారు మామండలములోనివారే. సాక్షియను నామమున సరసము లగు వ్యాసములు వ్రాసి ప్రఖ్యాతి వడయుచున్న బ్ర॥ పానుగంటి లక్ష్మీనర సింహారావుగారు గూడ నీ గోదావరీమండలవాసులే. వేఱువేఱువిధముల మన యాంధ్రభాషకు వన్నెఁదెచ్చి యుత్తమమార్గముల నవలంబించిన యీమహా నీయు లందఱు మా గోదావరీమండలవాసులేగదా! వీరుగాక యింక నెందఱో పండితోత్తము లీమండలము నలంకరించుచున్నారు. ఉత్తములగు కవులలో, భాషాపోషకులైన ప్రభువులలో, వచనరచనా ధురంధరులలో, నవలారచయి తలలో, నాటకకర్తలలో, విమర్శనప్రవీణులలో నాద్యులైనవారికి మాగోదావరీ మండలమే వాసస్థాన మగుటచే నది ధన్య మైనది. ఇట్టి మండలమున నుండు భాగ్యము గల్గిన మాపీఠపురము బహుపురాతనపట్టణము. ఆంధ్రకవీంద్రులచేఁ గొనియాడఁబడినది. శ్రీనాథకవినాథుఁడు తనభీమఖండమున:—

సీ. ఏపట్టణముచెంగ్రోల నేలేఱు ప్రవహించుఁ బృథివికి ముత్యాలపేరువోలె
మున్నూటయఱువది మూర్తి భేదములతో విహరించు నేవీట వేల్పుపిండు
పీఠాంబచెలి యోగపీఠి హుంకృతి దుర్గ నణఁచి కాపుండు నేనగరికెలనఁ
గుంతీమహాదేవి కూర్మిమేనల్లుఁడు మాధవుం డేవీట మరగినాఁడు
పెద్దగవనుల నేపుటభేదనమున, నెలమి నిలుచుండు వ్రీడావిహీనజఘనుఁ
డట్టి పీఠాపురముఁ జేర నరుగుదెంచెఁ, బరమశైవుండు శ్రీపరాశరసుతుండు.

అని యిట్లు కొన్నిపద్యములతో వర్ణించినాఁడు. తెనాలి రామకృష్ణకవి చంద్రుఁడు తన పాండురంగమాహాత్మ్యమున "కళింగదేశాభరణంబగు పీఠికా పురంబు" అని చెప్పినాఁడు. ఇట్టిపీఠికాపురమున మాసంస్థాన ముండుటచే మే మెంతయు ధన్యులము. మాయాస్థానమున సత్కవిసత్కారము చిరకాలము నుండి వంశపరంపరగా వచ్చుచున్నది. కొందఱుకవులు మా యాస్థానమున కలంకారభూతులై మ మ్మమందానందకందళితహృదయారవిందులఁ జేయుచు

న్నారు. కొంత ఆప్పుడప్పు డిటకు వచ్చి మాకు దర్శనమిచ్చి బహుమానపురస్సరము గా మాచే బహూకరింపఁబడి మమ్మనుగ్రహించి కృతార్థులఁ జేయుచున్నారు. మాపూర్వులు భాషాభిమానధనులు. వాసవదత్తాపరిణయమును రచించి మా కంకితమొసంగిన పక్కలంక వీరభద్రకవి, బహుగ్రంథరచనాధురంధరుఁడగు తిమ్మకవి, ఈయన తమ్ముఁడు జగ్గకవి, అల్లమరాజు సుబ్రహ్మణ్యకవి మొదలగు కవు లనేకు లిందుండెడివారు. మాతండ్రిగారి కాలములో మహాకవులగు దేవులపల్లి సుబ్బరాయశాస్త్రులుగారును, వేంకటకృష్ణశాస్త్రులుగారు నను సోదరులు మా సంస్థానమునకు భూషణములై యుండెడి యదృష్టము మాకబ్బినది. వీరిరువురును దమప్రభువువలన మిగుల గౌరవముఁ గాంచిరి. నేను రాజ్యమునకు వచ్చినతరువాతఁ గొలఁదికాలము జీవించి పరలోకగతులైరి. ఈకవిశిఖామణు లిరువురు నన్నయ, తిక్కన, యెఱ్ఱన, నాచనసోమన, బమ్మెర పోతన, పింగళి సూరన, కృష్ణదేవరాయ, గౌరనలలోఁ జేర్పఁదగినవారు. ఆంధ్రభాషాయోషకు భూషణములైన కావ్యరత్నముల రచించి మించిన కవిపుంగవులు. వీరిలో సుబ్బరాయశాస్త్రులవారు మహేంద్రవిజయము, రామరాయవిలాసము, మందేశ్వరశతకము మొదలగువానిని రచించిరి. వీరితమ్ములు రావువంశముక్తావళి, యతిరాజవిజయమునఁ గొన్ని యాశ్వాసములు, నయనోల్లాసము మున్నగునవి రచించిరి. వీరు సంస్కృతాంధ్రసాహితీసంపన్నులు. భావనాశక్తిప్రశస్తులు. వీరి గ్రంథము లెంతయు హృదయాహ్లాదకరముగా నుండును. స్వభావవర్ణనములు మిక్కిలి సరసముగనుండును. రసపోషణము కడు రమ్యముగ నుండును. వీరి కవిత్వము శబ్దార్థాలంకారములతో శోభిల్లుచుండును. మనుష్యస్వభావము మిక్కిలి చక్కఁగా గుర్తెఱిఁగినట్లు గోచర మగుచుండును. ఔచిత్య మెంతయు నొప్పియుండును. ధారాశుద్ధి యిద్దఱకావ్యములయందుఁ దనరారుచున్నది. అన్నగారి శైలి కదళీపాకము. తమ్మునిశైలి ద్రాక్షాపాకము. పదలాలిత్య మెంతనివచింతును? పలుకు పలుకునకుఁ దేనె లొలుకును. అనన్యసామాన్యమగు ప్రవాహమున భాసిల్లుచుండును. ఈయన యతులితమగు లలితగతిని గవనముఁ జెప్పఁగలిగిన కవికులతిలకము. ఈయన్నదమ్ములిద్దఱు నసాధారణ ప్రతిభాశాలులు. వినయధౌరేయులు. సత్యవచస్కులు. భగవద్భక్తిపరాయణులు. ధర్మపథావలంబులు. రాజవిశ్వాసపరులు. వీరి సౌభ్రాత్ర మెంతయుఁ బ్రశంసార్హమైనది. సమస్తసద్గుణములును వారియందు మూర్తీభవించినవనుటకు సందియములేదు. వీరుకొన్ని సంవత్సరములక్రిందట నన్ను విచారసాగరమున ముంచి స్వర్గస్థులైరి. ఈకవి శ్రేష్ఠులకు నాసాష్టాంగనమస్కారములు.

సద్విమర్శనమునకు మార్గదర్శియైన బ్ర॥ మొక్కపాటి సుబ్బారాయఁడు గారు, దేవులపల్లి సుబ్బరాయకవికృతమగు మహేంద్రవిజయమునకును వేంకట కృష్ణకవిచే రచింపఁబడిన నయనోల్లాసమునకును బీఠికలను వ్రాసిరి. ఇవి విమర్శనములకు నిదర్శనములై శోభిల్లుచున్నవి. పక్షపాతమునునదియే లేక గుణాగుణములను విశదీకరించుచున్నవి. విమర్శనమన నిట్లుండవలయును. వీరు కమనీయమగు కవనము గూడఁ జెప్పఁగలిగిరి. కవితారసజ్ఞులు; కావ్యలక్షణ విచక్షణదక్షులు; ధీనిధులు; నిఖిలనిర్మలగుణఖనులు. ఈయన నన్ను దురంత దుఃఖాక్రాంతునిఁ జేసి కొంతకాలముక్రిందట దివికేగిరి. ఈవిమర్శకాగ్రేసరు నకు వినతులు.

దేవులపల్లిసోదరులు జీవించియున్నపుడే విద్వత్కవీంద్రుల మఱియిరువుర నాయాస్థానము నలంకరింపుఁ డని ప్రార్థింప వారు నన్ననుగ్రహించి కృత కృత్యునిఁ జేసిరి. వారికవిత్వ మత్యంతప్రౌఢమైనది. అఖండపాండితీప్రతిభాశా లులు. ఉభయభాషాకోవిదులు. కవితాచమత్కృతి యుత్కృష్టమైనది. విన యధురీణులు; నిందుకుండ తొణఁకునా! సుగుణాలవాలములు. వీరే ఓలేటి వేంకటరామశాస్త్రులవారును, ద్వివేది రామకృష్ణశాస్త్రులవారును. వీరిరువురుఁ గలసి విశ్వగుణాదర్శము, యతిరాజవిజయములోని కొంతభాగము, మదాలసయను నీతిబోధకమగు నాటకము మొదలగునవి వ్రాసిరి. వీరిలో రెండవకవి నన్నుఁ జింతాసముద్రమునఁ ద్రోసి యీశ్వరసాన్నిధ్యమును జేరిరి. బ్ర॥ ఓలేటి వేం కటరామకవీశ్వరుఁడు దైవానుగ్రహమున ధనధాన్యసంపదలతో నాయురారో గ్యములు గలిగి చిరకాలము భాషాభూషణములగు కావ్యము లనేకములు చేసి, దేశోపకారమొనర్చునుగాక యనిభగవంతునిఁ బ్రార్థించుచున్నాను. ఇక్కవిన తంసములకు నానందనములు.

నేఁడు మనసభ కధ్యక్షులుగనుండు బ్ర॥ పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహకవి సింహము గూడ మా యాస్థానకవియే. విశేషశేముషీవిభవాభిశోభితుఁడు. బహుగ్రంథరచనాపటిష్ఠుఁడునగు నీయన నర్మదాపురుకుత్సీయము, సారంగధర చరిత్రము, ప్రచండచాణక్యము, రాధాకృష్ణనాటకము, పాదుకాపట్టాభిషేకము, కోకిల, వనవాసరాఘవము, విప్రనారాయణచరిత్రము, విజయరాఘవము, బుద్ధబోధసుధ, వృద్ధవివాహము, కల్యాణరాఘవము, కంఠాభరణము, ముద్రిక, పూర్ణిమ, సరస్వతి యనునాటకములను, హాస్యవల్లరి, కథాలహరి, ప్రకీర్ణోపన్యాస ములు, సాక్షి మున్నగుగ్రంథములను వ్రాసిరి. వీరు సాక్షియనుపేరిట ప్రపం చమున జరుగుసంగతులను విచిత్రగతుల ననేకవ్యాసములు వ్రాసి క్రొత్త

షక్కిఁ ద్రొక్కిరి. ఇది చదువరుల కానంద మొసంగుటయెగాక నీతినిఁగూడ బోధించును. ప్రజల కెంతయుఁ బ్రయోజనముసేయును. ఈకవి నాటకరచన యం దతిసమర్థుఁడు. స్వభావవర్ణన వైచిత్రియం దేమి, రసపోషణమునం దేమి, పాత్రౌచిత్యమునం దేమి, యసాధారణప్రజ్ఞాశాలి. వీరినాటకము లుత్తమము లగు నుపమలతో నిండియుండును. మనుష్యస్వభావమును బాగుగ గ్రహించి దానిని విస్పష్టముగఁ జిత్రించి మనస్సున బాగుగ నంటియుండునట్లు చేయఁ గల సమర్థుఁడు. వీరినాటకములయందలి కల్పనాచమత్కృతి యత్యద్భుతము. కొన్నినాటకములకథలు వీరు స్వయముగఁ గల్పించిరి. కంఠాభరణ మసాధారణవైఖరిని లిఖింపఁబడినది. మొదటినుండి చివరవఱకు దీనియందు హాస్యరసము బాగుగఁ బోషింపఁబడినది. నీతిబోధకముగఁ గూడ నున్నది. ఉత్తమోత్తమము లగు సరస్వతీ కోకిలానాటకములలో శృంగార ముత్కృష్టగతినిఁ బోషింపఁబడినది. పాత్రముల స్వభావభేదములనుబట్టి ప్రేమానురాగము లెట్లు భేదములుగనుండునో కడురమ్యముగ వర్ణించిరి. ఉత్తములగు దంపతుల యన్యోన్యానురాగ మతినిపుణముగ వర్ణింపఁబడినది. ఒకగన మననేల? అన్ని రసముల నట్లే పోషింపఁగల ప్రతిభాశాలి. నాటకరచనయందు వీరిని మించిన వారు లే రని నిర్వచింపవచ్చును. ఈశ్వరానుగ్రహమున నీకవి చిరకాలము సుఖముగ నుండి యిట్టి నాటకరాజముల నింక ననేకములను రచించి యాంధ్రలోకమునకు మహోపకార మొనరించునుగాక! ఈమా పీఠికాపురమున నీపరిషత్తునకు స్వాగత మొసంగెడు భాగ్యము మాకు లభించినది.

నేను బండితుఁడనుగాను, నేను జెప్పినవానిలో నభిప్రాయభేదములు గాని తప్పులుగాని యుండవచ్చును. నన్నుక్షమింప దక్షు లని విద్వాంసులకు విన్నవించుచున్నాను. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తునకు నత్యంతానందమున స్వాగత మొసంగుచున్నాను. ఈపరిషత్పక్షమున మిక్కిలి శ్రద్ధఁదీసికొని దానిశ్రేయస్సును గోరి శ్రమకోర్చి శక్తివంచన లేక పనిచేయుచు నాంధ్రలోకముయొక్క కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులైన బ్ర॥ జయంతి రామయ్యపంతులుగారికి నమస్కారపూర్వకముగ స్వాగత మొసంగుచున్నాను. కవులకుఁ, బండితులకుఁ విమర్శకులకు, భాషాపోషకులకు, భాషాభిమానులకును, మనఃపూర్వక స్వాగతము. మాయాహ్వాన మంగీకరించి కష్టమని యెంచక దూరదేశములనుండి కూడ విచ్చేసిన సభాసదులకుఁ గృతజ్ఞతాపూర్వకవందనములు.

భక్తిశ్రద్ధలతో మా శక్తివంచనము లేక యతిథిసత్కారము సేయుచున్నాము. మానవుల మగుటచే వీనిలో లోపము లుండవచ్చును. కరుణతో క్షమింపుఁ డని కరములు మోడ్చుచున్నాము.

శ్రీరస్తు.

అగ్రాసనోపన్యాసము.

(పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుపంతులుగారు.)

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషదేకాదశవార్షికోత్సవసభకు నన్నగ్రాసనాధిపతిఁగా నియమించినందుకు మీ కెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను. క్రిందటిసారి యేలూరులో నిట్టిసభ జరిగినప్పుడు నన్నగ్రాసనాధిపతిగాఁ గోరిరి. అప్పటి యనారోగ్యస్థితి వలన నే నంగీకరింపకపోయినప్పటికి నన్నుఁ దిరుగ నెన్నుకొని గౌరవించినం దుకు మఱెంత కృతజ్ఞుఁడను.

నేను బండితుఁడను గానని యీయూరివా రెఱుఁగుదురు; పైగ్రామము లవా రెఱుఁగుదురు. నన్నెఱిఁగినంతవఱ కాంధ్రదేశమంతయు నెఱుఁగును. సాహిత్యహీనతలో జగమెఱిఁగినవాఁడను గాని సాధారణుఁడను గాను. ఇట్టి నన్నుఁ బరిషత్తువా రేల యెన్నుకొనవలయునో నాకుఁ దెలియదు. తెలిసిన విషయ మేమియో యంతకంటెఁ దెలియదు. "వెనుక జరిగిన పది పరిషత్సభ లకుఁ బండితుల నెన్నుకొంటిమికదా, యీసారి యపండితు నెన్నుకొందము. ఇంతలోఁ జెడిపోవునదేమున్న" దని యూహించి మార్పుకొఱకై నన్నెన్ను కొని యుందు రేమో! ఎట్లైన నేమి, అవిలంఘ్య మైన మహాజనులయాజ్ఞ దులసీదళమువలె శిరమున ధరించి యిట నిలువఁబడితిని. నాకు సందేహ మెందుకు? నన్నిట నిలువఁబడుటకు నియమించినవారే నాచేఁ దమకార్య మును నిర్వహింపించుకొనుభారమును వహించియున్నపుడు పనికిమాలిన సందే హము లొందుటకంటెఁ బామరత్వ ముండునా? కవి కుండఁదగిన యోజన తోట్రుపాటు సందేహము సలజడి కవిచేతిలోని కలమున కెందుకు? ఈ స్వల్ప సాధనమును మీ యిష్టానుసార ముపయోగపఱుచుకొని మిమ్ము మీరు కృతా ర్థులుగఁ జేసికొనుఁడు. కలముగూడఁ గాసంత మంచిదే యనునట్లు నన్ను రవ్వంత కృతార్థునిఁ జేయుఁడు. చేయుట కవకాశము లేకపోయినఁ బోనిండు. ఇఁకఁ గార్యక్రమము ననుసరించి సభాచర్య జరిగింతము.

సమ్మానసంఘాధ్యక్షుని మనోహరమైన యుపన్యాసమును వింటిమి. దానినిగూర్చి నే నేమైనఁ జెప్పవలసియుండు నెడల నా యుపసంహారోపన్యాస మందుఁ జెప్పెదను. ఇఁక నా యుపన్యాసమును జదివెదను.

పీఠికాపురము.—ఈసభ పీఠికాపురమున కేతదాస్థానమహారాజుగారిచే నాహ్వానింపఁబడినది. ఆహ్వానించినవా రెట్టివారు? ఆంధ్రభాషాపోషకులు, నాంధ్రభాషాకోవిదులు, నాంధ్రభోజబిరుదార్హులు, నత్యంతసుగుణసంపన్నులగు నీ మహారాజుగారు. ఆహ్వానింపఁబడిన దేది? అన్నిదేశభాషలలో నమృతాధిక మాధురీధురీణయని యేభాష యాచంద్రార్కఖ్యాతిఁగాంచినదో, యేభాషామ తల్లిని సేవించుటచే రాజరాజనరేంద్రుఁడు మన యందఱయిండ్లలో దేవతా ర్చన వేదికలపై దివ్యమూర్తులతోపాటు పూజనందుచున్నాఁడో, యేభాషా యోష నభ్యర్చించుటచేఁ గృష్ణదేవరాయల యశస్సింహాసన మష్టదిగ్గజములు వహించుచున్నవో యట్టి యాంధ్రభాషాదేవిని సేవించుట కేర్పాటుకాఁబడిన సాహిత్యపరిషత్తు. ఆహ్వానించిన దెచ్చటికి? రామలింగకవి కాలమునకుఁ బూర్వమునుండియే కాక యిప్పటికిఁగూడఁ గళింగదేశాభరణమగు పీఠికాపుర మునకు. మల్లన్న—ప్రౌఢకవి మల్లన్న కాఁడు. పావులూరి మల్లన్న భిన్నాంకపు టక్కుటిక్కు లెక్కడి కొక్కబారెఁడులోనివే. మలయమారుతముతో వచ్చిన రసికజనమనోభిరామపరిమళము లిటకు రెండుబారలలోనివే. లక్షణాపరిణయ శబ్దాలంకారపు టంగుటింగు లిక్కడికి మూఁడుబారలలోనివే. అయిన నిది కేవలము సారస్వతప్రాముఖ్యమునందిన పట్టనము మాత్రమే కాదు. శివకేశవ సన్నిధానమునఁ బరమపవిత్రమైనది కూడను. పాదగయాక్షేత్రమగుటచే నిది మహాక్షేత్రము. అష్టాదశపీఠములలో నిది యొకటి. మహాకవినిలయ మగుటచే రక్తికి, మహారాజాస్థాన మగుటచే భుక్తికి, మాధవమహాక్షేత్రమగుటచే ముక్తికి నిదానమైన యీపుర మాంధ్రదేశమహిళామతల్లి కంఠమాలానాయకమణియై ప్రకాశించుచున్నది.

ఇదికాక చీనాదేశపువారి రాయబారి హియన్ త్సాంగ్ అనునాతఁడు మన యార్యావర్తదేశమునకు వచ్చి యిచ్చటివిశేషములు వ్రాయుటలో దక్షిణ మునఁ బిష్టపుర మనునొక ప్రసిద్ధమయినపట్టన మున్నదని వ్రాసినాఁ డనియు, నంతకుఁబూర్వ మెవఁడో గ్రీసుదేశస్థుఁడు కాఁబోలుఁ బిష్టపురఖ్యాతిని వెల్లడి చేసి యుండెననియు మ-రా-రా-శ్రీ, దిహానరెబిల్ న్యాయమూర్తి వేపా రామే శముపంతులుగారు నాతోఁ బలికిరి. ప్రాచీనచరిత్రాంశ విమర్శనాసక్తులగు వారిమాటలను బట్టి యీపట్టనము దాదాపుగాఁ గ్రీస్తుశకమునకుఁ బూర్వము నుండియుఁ బ్రసిద్ధి వహించి యున్న దేమోయని యెంచఁదగియున్నది.

మహారాజమందిరము — అట్టి యీపట్టనమున మహారాజమందిరమున మున సాహిత్యపరిషత్తు సమావేశమైనది. సంగీతసాహిత్యసుప్రసిద్ధుఁడగు కవివర్యుని యనేక చిత్రవిచిత్రార్థప్రతిపాదనయుక్తమైన వసుచరిత్ర సంగీతపురాణ పఠనము జరిగిన దీ సభయందే. సర్వకాముదకుఁ బరిణయ మెందుకోయి యని రామభక్తుఁడైన లక్ష్మణుఁడు కృష్ణమూర్తిని బరిహసించిన దీ సభయందే. బులుసువారింటఁ బుట్టిన విద్యారణ్యుఁడు ముప్పదిరెండువుట్ల రత్నగర్భను రామార్పణముగ గ్రహించిన దీ సభయందే. భరతాభ్యుదయాధిపతి శత ఘంటకవిత్వకాలమున శారదాదేవితోఁగూడ గజ్జెలుకట్టుకొని తాండవించిన దీ సభయందే. రావువంశముక్తావళిని రామరాజేంద్రుని కంఠసీమనలంకరించిన యాస్థానసోదరకవు లర్ధసింహాసనమధిష్ఠించిన దీ సభయందే. కవులకుఁ గనకవర్ష మన్నిఋతువులందుఁగూడ గురియుచున్న దీ సభయందే. నవీనగౌతములు నర్వాచీనపాణినులు నూతనబాదరాయణులు విజయదశమినాఁడు మా మహారాజేంద్రునిపై వారి పుత్రపుత్రికాసంతతిపై నాశీఃప్రసవవృష్టిఁ గురియుచున్న దీ సభయందే. ఆస్థానవైణికాగ్రగణ్య వీణారవామృతాస్వాదనావశములైన చిలుకలుఁగూడ స్తంభోపరివిటంకములనుండి సహజవైఖరిని "రామా" యని యనఁబోయి సంగీతవైఖరిని "రీమా" యని యనుచున్న దీ సభయందే. అట్టి యీసభయందుఁ దెనుఁగురాయఁడు మొదలు తెనుఁగుబాసలోఁ బండితుఁడు తెనుఁగుబాసకుఁ బరిపోషకుఁడునగు నీ మహారాజునకును విద్యాపోషణమునకు విశేషవిశ్రుతికెక్కి దినదినప్రవర్ధమానముగ నెక్కుచున్న — యితోధికవృద్ధిగా నెక్కఁగల యీసభయందు, రమాశారదాకేళీమందిరమగు నీసభయందు మనము నేఁటికి సమావేశమైతిమి. ఎందుకు? ఆంధ్రశారదాదేవీ సమారాధనమునకు. ఆహా! ఎంత మహాకార్యమునకై — యెంత మహారాజుచే నాహ్వానింపఁబడి యెంత మహాక్షేత్రమున నెంత మహోన్నతయశస్వంత మైనసభయం దెందఱు మహాకవిపండితులు సమకూడిరో! ఆంధ్రభాషాపండితులును నాంధ్రభాషాభివృద్ధికై యత్యంతము శ్రమమొనర్చుచున్నవారును నగు గౌరవ్యులగు శ్రీరాజా పానుగంటి రామారాయణంగారు నిరంతర రాజకార్యనిర్వహణదీక్షాబద్ధులై యుండుటచే నిటకు దయచేయుట తటస్థింపదేమో యని సందేహించితిమి కాని యాదృచ్ఛికముగఁ గార్యాంతరములచే గంజాముమండలమునకు వారు వచ్చి తిరుగ మదరాసునకుఁ బోవునప్పుడు తమ మిత్రులగు మా మహారాజుగారిని జూడ నిట దిగి పరిషత్సభ ని ట్లలంకరించుట భాషాభిమానుల కందఱకుఁ బర

మానందముగా నున్నది. మదరాసులో రాజప్రతినిధిగారి ప్రథమమంత్రి వీరగుటచే రాజప్రతినిధిగారే పరిషత్సభ నిట్లు బహూకరించి రని యెంచవలసియున్నది. ఆహాహా! ఇది యెంత మహాసుదినము! సెప్టెంబరు రెండవ తేది. పోనిండు. అది మన కెందుకు? దుందుభినామసంవత్సర భాద్రపదశుద్ధైకాదశి భాషాచరిత్రమందు బంగారువర్ణములతో ముద్రింపవలసిన భద్రతిథి కాదా? ఆంధ్రశారదాజయంతి జరుపఁదగిన యమూల్యదిన మిదియేకదా! ఆంధ్రభాషకు జయమగుఁగాక! ఆంధ్రభాషాపోషకులకు జయమగుఁగాక! ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తునకు జయమగుఁగాక!

ప్రస్తుతాంధ్రభాషాస్థితి.—ఆంధ్రభాష ప్రస్తుత మెట్టిస్థితిలో నున్నదో రవంత చెప్పెదను. నేను జెప్పుట యెందుకు? ఆంధ్రభాషాదేవి యెట్లున్నదో మీరే చూడుఁడు. అదెట్లు? సహజభావనాబలసంపన్నులమైన మనము మనస్ఫూర్తిగాఁ జూడఁ దలఁచుకొన్నయెడల శారదాదేవి మనకుఁ బ్రత్యక్షము కాకపోవుటయే! మనశ్శక్తికి బద్ధులుకాని దేవత లెవరు? నాయనలారా! బాహ్యనేత్రములను రవంత ముకుళింపఁజేయుఁడు. అంతరనేత్రజ్యోతి నెగసనఁ బొడిచి దాని కిరణము లటులిటులు చెదరనీయక సంఘీభవింపఁజేసి మనకుఁ గావలసినవిషయముపై సుస్థిరముగ సూటిగఁ గేంద్రీకృత మొనర్పుఁడు. ఆహావ నాకలంపలి యన్వేషణజ్యోతికంటె ననేకగుణ తేజస్సమృద్ధమగునట్లు వెలుఁగఁ జేయుఁడు. ఇఁక నేమి? అదిగో! అదిగో! ఒడలు జలదరించునట్లు, కనులు కృతార్థములగునట్లు, మనస్సు పుష్పించునట్లు, జన్మము తరించునట్లు—ఆంధ్రశారదాదేవి దర్శన మిచ్చుచున్నదే! అనేకసహస్రచంద్రమండలసన్నిభమైన యాస్యమండలము వీణాదండమువంక రవంత యొఱగియున్నది. అందుచేఁ గిరీటమునుండి వ్రేలాడుచున్న ముత్తెములగుత్తి మేరువునొద్దనున్న వీణబిరడపై వ్రేలాడుచున్నది. బాగుగాఁ బరిశీలింపుఁడు. ఎడమమోఁకాలిపై మడఁచిన కుడిమోఁకాలివంపుప్రక్కను రవంత వెనుకగ దేవతాచందననిర్మిత మైన వీణకుండ ప్రకాశించుచున్నదే. దివ్యస్వరసుధాసేచనమున వీణాదండము తీఁగచెట్టు చిగిర్చిన ట్లామె యెడమచేయివ్రేళ్ళు తంత్రులపై నెట్లు కదలుచున్నవో. ఆహా! అదిగోఁ గుడివైపున రాజరాజనరేంద్రుఁడు నెడమవైపునఁ గృష్ణదేవరాయలు వింజామరములు చేతఁబుచ్చుకొని యెట్లు వీచోపులిడుచున్నారో! అదిగో! ఆపీఠము మొదటఁ బీతాంబరపు నడికట్టుతో నిలువఁబడి దేవికిఁ బారిజాతపుష్పములతోఁ బూజ లొనర్చుచున్న యా పౌరోహిత్యబ్రాహ్మణుఁ డెవరో యెఱుఁగుదురా?

అదిగో! ఒక్కచింతాకంతవాసి—క్రిందుగ నిలువఁబడిన యాకుండలాల సోమయాజి కప్పురపుటారతిపళ్లెరము చేతఁ బుచ్చుకొని—వహవ్వా! నీరజాసననీరజపత్రాక్షికినివ్వాళు లిచ్చుచున్నాఁడే! మఱియొక బెత్తెఁడుక్రింద—పురోహితుని యంత పొట్టియుఁగాక, సోమయాజియంతసొగయుఁ గాక మట్టసపు మాదిరిగనున్న మంత్రిశిఖామణి మహాలక్ష్మీదేవి కోడలిని మందాకినీసలిలపుగిండిదోసిటఁ బట్టుకొని సేవించుచున్నాఁడే! ఆర్యులారా! చూచుచున్నారా?

ఉ. క్షోణితలంబు నెన్నుదురుసోఁకగ మ్రొక్కి నుతింతు సైకత
శ్రోణికిఁ జంచరీకచయసుందరవేణికి రక్షితామర
శ్రేణికిఁ దోయజాతభవచిత్తవశీకరణైకవాణికిన్
వాణికి నక్షదామశుకవారిజపుస్తకరమ్యపాణికిన్.

అని పఠించి చాపచుట్టగ సాష్టాంగదండప్రణామ మిడుచున్న యాజాంబూనదవిగ్రహమును గాంచి మీకన్నులానందబాష్పములను విడుచుచున్నవా? ఆహా! అది యేమి? ఆకవిత వినియేనా శారదాదేవి శిరఃకంపన మొనర్చినది! కాక యుభయమహారాజేంద్రుల వింజామర సేవవలననా యామెచెవినున్న చెంగల్వ కదలినది! అట్లు కదలిన చెంగల్వనుండి జాఱిన యమృత బిందువు లెట్లు వీణాతంత్రులపైఁ బడుచున్నవో! నాయనలారా! ఈచర్యయంతయు నామె పీఠమునకు దిగువనున్న రెండుమూఁడు మెట్లమీఁదిది! కాని యిది యంతయు మనకేల? దిగుఁడు; ఏడెనిమిదిమెట్లు దిగుఁడు; మృచ్ఛకటికాపరివర్తనమును జూలియస్ సీజరుపరివర్తనమును జేతఁబట్టికొని నిలుచఁబడిన యాస్థవిష్ఠుని గాంచితిరా! బిల్వేశ్వరీయ శంకరవిజయధ్వజాది గ్రంథములను జేతఁబుచ్చుకొని "పలుకు దయ్యమా! ఇది పాయసమమ్మా! బమ్మదయ్యపుటిల్లాలా! ఇదిపానకమమ్మా! త్రాగుమమ్మా" యని తలకంపింప స్పష్టముగ సంబోధించుచున్న యా హ్రస్వరూపుని గాంచితిరా? అదిగో! మహేంద్రవిజయ నయనోల్లాసకర్తలగు సోదరకవులు శ్రవణానందముగ శారదాగాన మొనర్చుచున్నారు వినుచున్నారా! వారిగానమధురిమచే నాకర్షింపఁబడి కాఁబోలు నొక్కశాంతస్వరూపుఁ డైన వృద్ధుఁ డటకువచ్చి యారంభించిన భారతము పూర్తికాలేదు; ఇది యమ్మగారికర్పింపవచ్చునా లేదా" యని వ్రీఁచుకాగితముల పెద్దకట్టను వారికిఁజూపి యడుగుచున్నాఁడు. ఆలకించుచున్నారా? ఏవో బరువైన గ్రంథములు పది సంపుటములు కాఁబోలుఁ జేతఁబుచ్చుకొని యెఱ్ఱ మధురపాగఁ జుట్టుకొని దగ్గుచు గట్టమున మెట్లెక్కుచున్న యాముసలియాయన యెవరో యెఱుఁగుదురా? ఈయనను

జూచి బిల్వేశ్వరీయకర్త గుఱ్ఱుమనుచున్నాఁ డేల? తనప్రసన్నరాఘవ విమర్శనము మాటపరాకు పడినాఁడు కాఁబోలు! ఆహా! శతఘంటకవు లిద్దఱు—ఒకరు ముసలివా రొకరు పడుచువారు. ఒకరెఱ్ఱనివా రొకరునల్లనివారు ఒకరుపొట్టివా రొకరు రసంత పొడుగువారు నొండొరులఁ గౌఁగిలించుకొని 'మనగ్రంథములు శారదాదేవి కర్పింతమని యొకరితో నొకరు చెప్పుకొనుచుఁ బూర్వవైరములు వదలి చెట్టపట్టముల నైచుకొని మెట్టు లెక్కుచున్నారు వారిని గాంచితిరా? కాని వీరి కొకటి రెండుమెట్లు ముందు బుద్ధచరిత్రమును సరస్వతీ సంచికలను జేతఁబట్టుకొని కంటిజోటితో ముందునకుఁ బోవుచున్న యా భాషాపోషకతేజ మేబ్రాహ్మణప్రభునిదో పరిశీలించితిరా?

మహాజనులారా! ఇదివఱకు మనము కాంచిన వారందఱు గతించినవారు. ఇప్పుడు బ్రదికి బట్టకట్టుచున్నవారిని గ్రంథము కలముఁ బట్టినవారి నీకముందు చూడఁదలఁచియున్నాము. ఇఁకఁ గొన్ని మెట్లు దిగుఁడు. అదిగో! శారదాదేవి చరణారాధనమునకై యింద్రధనుస్సురంగులుగల యెన్నియోపూవులను దట్టలోఁ బెట్టుకొని యొక్క ముసలియాయన యా మెట్టుమీఁదఁ గూరుచుండినాఁడు, కనఁబడుచున్నాఁడా? అవి భక్తచింతామణి పువ్వులు కాఁబోలు! అచ్చట నొక పెద్దదుకాణమున్నది, చూచితిరా! అదేదో వంగభాషనుండి పరివర్తనము నొందిన బహుళములైన నవలలుగల గ్రంథనిలయము కాఁబోలు. ఆ ప్రక్కను ఫర్లాంగు చదరపుస్థలములోఁ దాదాపుగఁ బండ్రెండుగజముల యెత్తువఱకుఁ బేర్పఁబడిన యా పుస్తకముల సమూహమేదో యెఱుఁగుదురా? అవియే పాటలనాటకములు. ఓ! యెగురుచున్నవి. గిరగిరదిరుగుచున్నవి! నేలపైఁబడుచు నెంతగందరగోళమైనఁ జేయుచున్నవి. ఈ సందడిలోఁ బర్లాకిమిడి వాస్తవ్యుఁడైన బ్రాహ్మణుఁడొక్కఁడు నవ్యసంగీతపురాణధోరణితోఁ దాళపుఁజిప్పలు చేతఁబుచ్చుకొని తాండవించుచున్నాఁడు. అదిగో! ఒక్క భాషాపండితుఁడు "ఇటుచూడుఁడు" అనితర్జనితోఁ జూపించుచున్న పెద్ద యక్షరములేవో చదువఁగలరా? "విజ్ఞానసర్వస్వాది గ్రంథము లిక్కడ" నని వ్రాయఁబడియున్నది. సెబాన్! ఇవి గీతపద్యనాటకము లని యెవ్వఁడో యొకఁడు కీర్తనారసంచిమూటను విప్పుచున్నాఁడు. ఇవి స్వతంత్రముగ రచియించిననవలలని గుమికూడి కొందఱేవో పేళ్లను జదువుచున్నారు. సౌందర్యతిలక మని మఱియేమో యని వినఁబడుచున్నది. ఇదిగో, నూతనాంధ్రవాఙ్మయచరిత్ర మని యొకపుస్తకమును బైకెత్తి యెవరో చూపుచున్నారు. ఆమూలలను రాశిపోసినవన్నియు గ్రామ్యభాషాగ్రంథములు.

అప్పుడు వృద్ధుఁడయ్యును బలిష్ఠుఁడైనయొకబ్రాహ్మణవర్యుఁడు గ్రామ్యభాషోత్కృష్టత నుపన్యసించుచుఁ దమ పుస్తకములలోఁ బ్రమాదమునఁబడిన విమర్శాదర్శవిమర్శాదర్శమును గ్రంథమును బైకెత్తి గీతనాటకముల దొంతరపైకి థూయని విసరివైచుచున్నాఁడు. అచ్చటఁ జేరిన గ్రంథకర్తలయిదాఱువందలకుఁ బైగ నున్నట్లు కనుపట్టుచున్నారు. వీరందఱ చేతులలో నొక నాటకమో నవలయో ప్రహసనమో చిన్నకథయో యున్నదికాని రిక్తహస్తుఁడొకఁడును లేఁడు. ఇక్కడఁ జుట్టకాని సిగరెట్టుకాని కాల్పఁగూడదని పెద్దయక్షరములు గోడలపై వ్రాయఁబడియున్నయాకొట్లేవో యెఱుఁగుదురా? అవియే తాళపత్ర గ్రంథనిలయములు. ఆ సమీపముననే కొందఱు చేతులలో నేవియోకాని గలగలలాడించుకొనుచుఁ దిరుగుచున్నారు కనుచున్నారా? రాగికడియములలోఁ దగిల్చిన రాగిరేకు లున్నవే, యవియే పూర్వశాసనములు. వారే భాష్యంధ్రసారస్వత చరిత్రకారులు. వహవ్వా! ఎక్కడఁ జూచినఁ గవియే. ఎక్కడఁ జూచిన నాటకకర్తయే. ఎక్కఁ జూచిన నాఖ్యాయికుఁడే. ఎక్కడఁ జూచిన విమర్శకుఁడే. ఎక్కడఁ జూచినఁ దూర్పువారి పొట్టియేచ, పడమటివారి బారెఁడేసి దీర్ఘములు, మధ్యమండలపువారి మట్టసపు మాటలు. ఒకరీతి యేమి యొక నైఖరి యేమి? అచ్చట నన్నియుఁ గలసియున్నవి. కవులు గవులను దిట్టుచున్నారు. కవులు విమర్శకులను దిట్టుచున్నారు. విమర్శకులు కవులను దిట్టుచున్నారు. విమర్శకులు విమర్శకులను దిట్టుచున్నారు. కవులు విమర్శకులై వారు విమర్శకులుఁ గవులైన వారిని దిట్టుచున్నారు. వీరిపక్షపువారు వారి పక్షపువారిని దిట్టుచున్నారు. వారిపక్షపువారు వీరిపక్షపువారిని దిట్టుచున్నారు. ఏపక్షమున లేనివారు, రెండు పక్షములవారిని దిట్టుచున్నారు. మహాజనులారా! ఈ మహాకోలాహలములోఁ గొందఱు మగువలు కూడఁ గనఁబడుచున్నారు చూచితిరా! అబలాసచ్చరిత్ర రత్నమాలయని సావిత్రీనాటకమని మఱియేమోయని సన్ననైన గొంతులతో సంగీతమువంటి ధ్వనులు వినఁబడుచున్నవి. తెల్లగ నుద్దకొండలవలె నగపడు నవి యేవో తిలకించితిరా! ఆంధ్రపత్రికలు, కృష్ణాపత్రికలు, హితకారిణీపత్రికలు, న్యాయదీపికలు, గోదావరీపత్రికలు, జన్మభూమిపత్రికలు. ఇవి కాక యెన్నియో గ్రంథరూపమున వెలువడిన సంచికలు. ఇఁక నావైపున నున్నవారెవరు? వారే నవ్యకవులు. తెనుఁగుతోటలో యుద్ధగీతములు, మోహగీతములు, భావగీతములు, ప్రేమపాటలు రుంయిమని రొదచేయుచున్నవి వినుచున్నారా? ఈ మహాసంకులములో రాట్నపుగీతములు, ప్రత్తిగీతములు, ఖద్దరు

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయము గ్రంథాలయం

నమోదు సంఖ్య.

తేది...........

పాటలు, నూలొడుకుపాటలు, ఏకు, చేయుపాటలు, స్వరాజ్యదర్పణములు స్వరాజ్య తాంబూలములు! ఇవికాక స్త్రీలు పురుషులుకూడఁ దెఱపిలేకుండ నుపన్యాసములు! వాక్కునకు వ్రాఁతకు నింత విజృంభణము ముందెన్నఁడైన నుండెనా? ఓ! ఏమి సంచలనము! ఏమి సంక్షోభము! ఎంతశక్తి! ఎంతజీవము! ఎంతధాటి! శారదా దేవి కింత మహోత్కృష్టదినములే లేనట్లు కనఁబడుచున్న దే! కాని మొదటి రెండు మూఁడు మెట్లమీఁదివా రెవరో కేకలిడుచున్నారు వినుఁడు. "ఎందుకా గోల! ఎందుకా పనికిమాలినవ్రాఁత! ఎందుకా తుక్కు! ఆ పెంట" యని కేకలిడుచున్నారే. సరస్వతీదేవి యామాటలు విని సన్న సన్నగ నవ్వుచున్న దెందుకో, యెవ్వరైన నెఱుఁగుదురా? ఎఱిఁగియుండు నెడల నాకుఁ జెప్పరా? మీరు, మీరు. ఇంతలో నా మూలనుండి యేదియో ధ్వని వచ్చు చున్నది వినుఁడు. ఎవఁడో మాటలాడుచున్నాఁడు. "పనికిమాలిన వ్రాఁతయా! అబ్బ? మమ్మధిక్షేపించుచున్న మీరు చెప్పిన కవిత పనికిమాలిన వ్రాఁతకాదు కాఁబోలునేమి! మీ పైవారికవిత ముందు మీరు చెప్పినదియుఁ దుక్కే. క్రింది వారివ్రాఁత పైవారివ్రాఁతముందుఁ దుక్కు. అది వారి పై వారి వ్రాఁత ముందుఁ బెంట. అన్ని కవిత్వములుఁ గాళిదాసుని కవిత్వము ముందుఁ దుక్కు. కాళిదాసుని కవిత్వమైనను పుట్టతేనె కవిత్వముముందుఁ బెంట. అదియైనను బ్రహ్మాను సంధానమున వేదర్షులనుండి నిష్ప్రయత్నముగ నుద్బుద్ధమైన కవిత్వము ముందు దుక్కు. ఆ వేదర్షులైనను యోగమాహాత్మ్యమునఁ దపోమాహాత్మ్యమునఁ బ్రకృతి కాంతముంగురులలో నొక్క వెంట్రుకలోని వంకరటింకరలైనను సరిగఁ జెప్ప లేకపోయిరే. అట్టిచో నెవని కవిత్వము దుక్కు, ఎవని కవిత్వము ముక్కు, ఎవనికవిత్వము పెంట, ఎవని కవిత్వము పంట. అందఱుఁ బ్రయోజకులే! అంద అప్రయోజకులే! మాకాలమందు మమ్మెట్లు పైవారు తిట్టుచున్నారో మీకాల మందు పైవారు మిమ్మట్లు తిట్టినవారె. లోకచరిత్ర మన్నియుగములందుఁగూడ నాడిన యాటయే యాడుచున్నది కాని యొకచోటఁ గ్రోఁతులభాగవతమాడి యొకచోట గోవిందనామస్మరణ చేయుటలేదు. బుద్ధిలేకపోవుటచేత నెప్పటి కప్పటికే పరాకు. పైమెట్టువారు వారి పైమెట్టువారి మొట్లనుదినుచుఁ దమ క్రిందిమెట్టున నున్నవారిని మొట్టుచున్నారు. ప్రపంచమునకు సిగ్గెక్కడిది?" అని ఇంకనేఘేమో జంఘాలశాస్త్రి యాకాశమంతనోరు పెట్టుకొని మొండి మోటతర్పుగా బడితెబాజాపద్ధతిని బలుకుచున్నాఁడు. సాక్షిసంఘోపన్యా సము లింకఁ గట్టిపెట్టరాదటయ్యా యని పైమెట్టునుండి వెంకటరత్నముగారు

కాఁబోలు పలికినారు. ఈ వెంకటరత్నముగారికి సాక్షియనఁగ నింతద్వేష మెందుకో! మహాజనులారా! మఱియొక ప్రక్కనుజూడుఁడు. అఱువది సమీపించుచున్న వృద్ధపండితుల యెదుట నిద్దఱు పదుచుపండితులు కూరుచుండి యిప్పుడే యక్షరస్వీకరణ మొనర్చుచున్న యర్భకులవలె "ఆఆ ఉఊ" అనుచున్నారేల? వారే సూర్యరాయనిఘంటుకార్యాలయమందలి పండితులు. గ్రామ్యభాషాగ్రంథోపద్రవమునుండి భాషను రక్షించి యుద్ధరించిన భాషాకోవిదుఁడైన యాంధ్ర భోజమహారాజు మీయెదుటనే కానఁబడుచున్నాఁడు. "భాషోద్ధారకా! పుత్రపౌత్రాది సంపత్తితో నిండుగానూఱేండ్లు వర్ధిలుమయ్యా మహారాజా!"యని మహాజనులందఱొక్కమా ఱాశీర్వదింపరా? మహాజనులారా! తెలివపడుచున్నది. దేవతాదర్శన మిఁకఁ జాలును.

మహాజనులారా! శక్తివంచనలేకుండ శారదాదేవీపూజకై యెందఱు గ్రంథకర్త లెంతగాఁ బాటుపడుచున్నారో చూచితిరా? ఇన్నిపాటులుపడి యేమి ప్రతిఫలమొందుచున్నారో యెఱుఁగుదురా? పస్తులు, పరిభవములు. ఈపుస్తకము లన్నియు మంచివికాకపోవుటచేతనే ప్రజలు వాని నిరాకరించుచున్నారా? మంచివో చెడ్డవో చూచినతరువాతఁ గదా తెలియవలసినది. అట్లుచూచిన వారెవరు? చూచుటకోపిక యెవరికి? చూచుటకుఁ దీఱిక యెవరికి? చూచుట కంత భాషాభిమానమెవరికి? చూచుట కక్షరజ్ఞానమైన నెందఱకు? ఆంధ్రదేశ ప్రజలలో విఱివిగా లెక్కచూచుకొనినయెడల నూటికిరువదిమంది కాంధ్రభాషా జ్ఞానమున్నదేమో? చాలు. అంతేచాలును. లేకపోయినప్పుడు చాల దని దేవులాడిన లాభ మేమున్నది? చదువుట కర్హులగు నీ యిరువదుగురిలో వారెవ్వరో చెప్పనా? న్యాయవాదులు, సర్కారుద్యోగులు, వర్తకులు, పాఠశాలోపాధ్యాయులు, గ్రంథాగారసంపాదకులు, మార్గస్థులు, వేశ్యాప్రియులు మొదలగువారున్నారు. న్యాయవాదులు సర్కారుద్యోగులు వర్తకులుఁ బాఠశాలోపాధ్యాయులు నాంధ్రభాషచదువరు. ఆంధ్రభాషలోఁ దఱుచుగ మాటలాడరు. ఆంధ్ర గ్రంథములుముట్టరు. తత్రాపియాధునికుల గ్రంథముల పేరే వినరు.

వీరివలన భాషకుఁగాని భాషాజ్ఞానసంపన్నులగు గ్రంథకర్తలకుఁగాని యేవిధమైన లాభము లేదు. ఇఁక గ్రంథాగారసంపాదకులు బీరువాలలోఁ బెట్టి బీగము పెట్టుటకు వారి గ్రంథములు సగము వెలకుఁ గొందురు. ఇఁక నటకులు రూపాయకు మూఁడుపావులాలు తగ్గించుకొని యా గ్రంథములనుగొని వానికి నోటికంకని జ్ఞప్తిలోనుండని పనికిమాలినవనితోఁచిన భాగములను ఖండించి

నాటకములలో నుండిన పాత్రములలోఁ గొన్నిటిని దీసి వైచి మఱికొన్ని సొంతపాత్రములఁ జేర్చి చావవలసిన వారిని బ్రదికించి బ్రదికియుండవలసినవారిని జంపి గదిలోని భార్యాపరిరంభక్రియ మొదలు కాటిలోని కడపటికర్మము వఱకన్ని పనులుగూడ, పార్శీమట్లు పాటలచేత జరిపించి గ్రంథమంతయు భంగమునర్చి భ్రష్టమొనర్చి పరశురామప్రీతి చేయుదురు. ఇఁక మార్గస్థులు రైల్లులోఁ బ్రయాణ మొనర్చువారు రెండణాల కొక్క నాటకమో యాఱుడబ్బుల కొక్క నవలయో కొని కునికిపాటునచ్చునప్పుడు రవంతచూచుచుఁ జుట్టగాల్చి దానిపైఁ బ్రమాదవశమున థూకరించుచుఁ దప్పనిసరియైనప్పుడుమాత్రము పాదరక్షలతోఁ ద్రొక్కుచు నేసందడిలోనో కాఫీపాత్రయో నీటిచెంబో తిరుగఁబడుటచే నది తడిసిపోవఁగ దాని నావలనో మూత్రపుగదిలోనో పాఱవేయుదురు. ఇంక వేశ్యాక్రయులు తమ వేశ్యలయొద్దఁ దాము మిగుల రసజ్ఞుల మనిపించుకొనుట కేదో నవలయో నాటకమో కొని వారియొద్ద వారి ప్రీతికొఱకై నాటకపద్ధతిగాఁ జదివి మంచముక్రింద బాఱవేయఁగా దానిని వేశ్యమాత యడ్డుపొగకో, ప్రధాన నాయిక, పాలాస్త్రిపట్టులకో వినియోగింతురు. గ్రంథము లెట్లు భ్రష్టమయినను గ్రంథకర్త లొక్కపూఁటయైనఁ దినుటకు వీరివలననే సదుపాయ మగుచున్నది. ముష్టికాఱువాఁడు గ్రంథము కొనవలసినదే కాని పావులాడబ్బులు పెట్టి భాగ్యవంతుఁ డొక్కపుస్తక మైనఁ గొనఁడే. నలువదిరూపాయలు జీతము తెచ్చుకొను జనుఁడు మొదలు నాల్గువేల రూపాయలు జీతము తెచ్చుకొను జస్టిసు వఱకుఁ జదువుకొనుట కొక్క యాంధ్రగ్రంథమైనఁ గొనినవాఁడు కనఁబడఁడే. సిగ్గు. సిగ్గు. జాతికిసిగ్గు. దేశమునకు సిగ్గు. ఆంధ్రగ్రంథముకొనినయెడల నప్రయోజకత. అభాగ్యత-అప్రతిష్ఠ-అజ్ఞత-ఈభాగ్యవంతులలో నట్టి యపోహ మంతరించినఁగాని యట్టిగర్వము కడతేరినఁగాని యట్టియజ్ఞానము ధ్వస్తమైనఁగాని భాష బాగుపడనేరదు. కడుపుకట్టుకొని కవు లెన్నిగ్రంథములను వ్రాయఁగలరు? ఎంత కాలము వ్రాయఁగలరు. భాషాసేవకై వినియోగపడని వీరి భాగ్యమెందుకు? వీరు గ్రంథములువ్రాయనక్కఱలేదు, చదువనక్కఱలేదు, వీరు మైన్సు పినాల్‌కోడ్ (Maynes Penal Code) కంఠపాఠము తలక్రిందుగాఁ జేయవచ్చును. కళాపూర్ణోదయ గాథనైన విననక్కఱలేదు. జస్టిసు బెన్సను (Benson)గారి తీర్పులన్నియు వీరి జిహ్వాగ్రమున నుండనేవచ్చును. జనకచక్రవర్తి యెవరో వీరికిఁ దెలియనక్కఱలేదు. వీరు భాగ్యవంతులయొద్ద బదుళ్లుతీసికొని దివాలాలు తీయనేవచ్చును, సుమతీశతక మైనఁ జదువనక్కఱలేదు. ఆంధ్రదేశమునఁబుట్టి ఆంధ్రులై ఆంధ్రజాతిరక్తమును

దేహమునఁ గలిగియున్న వీరాంధ్ర కవుల గ్రంథముల నాంధ్రదేశముకొఱకైనను నాంధ్రభాషకొఱకైనను నాంధ్రజాతికొఱకైనను దమ యాంధ్రత్వమును నిలువఁ బెట్టుకొనుటకైనను గొనక తప్పదు. కొన్ని గ్రంథములు చదువవలసిన నక్కఱ లేదు. చదివిన యెడల మఱింత మంచిదే, భాషాజ్ఞానమును సంపాదించుకొని కవులను బోషించిన యెడల మఱింత మంచిదే. పోషించుట యేమున్నది? పుస్తకమును గొన్న యెడల నంతేచాలును. భారత భాగవతము లెఱుఁగనివాఁడు బారిష్టరైన నేమి భండారాధిపతియైన నేమి? ప్రభుఁడైన నేమి? బ్రహ్మాండనాయకుఁడైన నేమి? ఆతఁడాంధ్రుఁడుమాత్రము కాఁడు. ప్రజాపోషణము గ్రంథకర్తల కత్యావశ్యకము; మన దేశమునందే లేదుగాని మిగిలినయన్ని దేశములందుఁ గూడఁ గవులకుఁ బ్రజాపోషణమున్నది. ఈనిర్భాగ్యత యీదురవస్థాగ్రగణ్యము మన దేశమందే. ప్రభువు లెందఱుకవులను బోషింపఁగలరు? ఎంతకాలము పోషింపఁగలరు? ప్రజలా భాషాపోషణభారమును గొంతవహించుట విధి. దేశభక్తియని భాషాపోషణమని స్వార్థపరిత్యాగమని స్వరాజ్యమని మఱియేమో యని యార్యావర్తదేశమంతయ నట్టుడికినట్లుడుకుచున్నప్పుడే యార్యావర్త దేశక్షోభమునుగూర్చి యవతలి ప్రపంచమంతయు నాందోళన పడుచున్నప్పుడే యాఱణాల డబ్బులిచ్చి యొక్క యాంధ్రగ్రంథమును ననేక సహస్రసమార్జనసాహితీచక్రవర్తులలో నొక్కఁడైన గొనలేకుండనున్నాఁడే! ఆహా! ఏమి యాంధ్రదేశభాగ్యము! ఇఁకఁజాలును, దానికిఁజాలును మనకుఁజాలును.

నిజమే గ్రంథములెల్లెడల బయలువెడలుచున్నవి. గోరంటలు పుట్టుచున్నవి. గుల్మబులు పుట్టుచున్నవి, గులాబులు పుట్టుచున్నవి. కుక్క గొడుగులు పుట్టుచున్నవి. అన్నియు మంచివే పుట్టవలెనని ప్రకృతిలో శాసనమున్నదా? ఎచ్చటనైన నటులు పుట్టినవా? ఏకాలమందైన నట్లు పుట్టినవా? ఏజాతిలోనైన నట్లు పుట్టినవా? ఉహుహు. అన్నియెడల నుహుహూన్న ప్రకృతి మనయెడల మాత్రము "ఊఁ యని యేల యనవలయును? కలువతీఁగప్రక్కనే తూఁటికాఁడ; ముత్తైసరిప్రక్కనే చికిలింత; మొల్లతీఁగెప్రక్కనే మొండిచేయి; ఘనాఘన గర్జ వెంటనే కప్పకూఁత; దేశకాలపాత్రములఁబట్టి ప్రకృతి తన మనోభావమును బహిర్గత మొనర్పకతప్పదు.

మామిడిపూఁత యెట్టిదో మసూరిపోఁత యట్టిది. గోరంటపూవు వాసన యెట్టిదో కోరింత దగ్గట్టిది. గుబ్బలాఁడి కంటితళు కెట్టిదో మబ్బులోని పిడుగట్టిది. పద్మములోని మధువెట్టిదో పాములోని విష మట్టిది, గ్రంథకర్త రణగీత

పుట్టినో యతిమూత్రరోగి రాచపుం డట్టిది. అన్నియుఁ బ్రకృతి సంబంధములే. అన్నియు బహిర్గతాంతస్తత్త్వములే. అయిన నేమి? చూలింతరాలి వేవిళ్లకు సూడిద లిచ్చుచున్నాము. కలరావాంతులకు కర్పూరారిష్ట మిచ్చుచున్నాము. మొగలిపూవునుగులకాంత కొప్పులో నుంచుచున్నాము. మూలవ్యాధిని ఛేదించుచున్నాము. అటులే గ్రంథము లన్నిటిలో మంచివానిని బహుమానింపవలయును. చెడ్డవానిని బహిష్కరింపవలయును.

వైద్యశాస్త్రమెందుకుఁ గలిగెనో ధర్మశాస్త్రమెందుకుఁగలిగెనో విమర్శనశాస్త్రముకూడ నందుకె గల్గినది. వైద్యశాస్త్రమునకున్న వ్యాప్తి విమర్శన శాస్త్రమునకు లేదు. నిజమే; అటులేల యుండును? మాటవచ్చినదికావునఁ జెప్పుచున్నాను. మీ రెంత ప్రశస్తమైన భావగీతమును బాడినను బాముకాటంత శీఘ్రముగఁ బ్రాణము తీయఁగలరా? గోడయున్నయెడలఁ జిత్రకర్మమునకు లోపమేమని ముందు మనవారు తనువులు భద్రపఱచుకొనుటకుఁ దంటాలుపడి వైద్యశాస్త్రమును ధర్మశాస్త్రమును సృష్టించినారు కావున విమర్శనశాస్త్రము ప్రధానకృత్యముకాక వేఁడుక పనియైనది. కాగిదములు చవుక యగుచున్నవి. అచ్చుశాలలువృద్ధియగుచున్నవి. నాటకసంఘములు హెచ్చగుచున్నవి. గ్రంథమాలలు ఘనములగుచున్నవి. కవులు మితిమీఱిపోవుచున్నారు. గ్రంథము లసంఖ్యాకము లగుచున్నవి. వీనిలో మంచి వేవో నిర్ణయించి చెడ్డవి త్రోచివైచుట ప్రకృతిపద్ధతినిబట్టి యావశ్యకమై యున్నది. ఇవి యన్నియు భూమికి భారమగునని యెవ్వఁడును జెప్పుట లేదు. వీనివలనవచ్చిన బాధయేదో చెప్పెదను. మాయముత్తెమునకున్న తళుకు మంచిముత్తెమునకు లేదు. ముచ్చెబంగారమున కున్న మెరుగు మేలిమికున్నదా? అసత్యమునకున్న చాకచక్యముఁ జమత్కృతి సత్యమున కెక్కడిది? అది మూనాళ్ల ముచ్చట. ఇది ముప్పది తరములకైన పోనిది. అల్పగ్రంథమునకు హర్షించినవారే యనేకులు మంచిగ్రంథమును దెలిసికొని యనుభవించినదాఁక నెవనికి? మహాజనులారా! నూటికెనుబదుగురు రసగ్రహణమునఁ గేవలము మూఢులు. వారు పామరుల తెయితక్కలకు బళీ యందురు కాని ప్రకృతిలోని తలవెండ్రుకల చిక్కువిప్పిన గ్రంథములకు సంతసించెదరా? ఊహుఁ. చెంచునాటకమునకున్న జనానురాగము శాకుంతలమునకేది? పంచదారకుఁబట్టిన యెఱ్ఱచీమలకంటెఁ గుంకుడుకాయలకుఁ బట్టిన యెఱ్ఱపురుగు లెక్కువకదా! ఇఁక గ్రంథకర్తలమాట చెప్పెదను. గ్రంథకర్తలలో నుపజ్ఞాసహితుఁడు వేయి కొక్కఁడైన నుండునో లేదో. అనేకు లేదైన నొక

గ్రంథమామోదించి యాకవిని బహుమానించుట సిద్ధించునెడల "ఆహా! వ్రాయవలసినపద్ధతి యదియే కాఁబోలు, మనముకూడ నట్లే వ్రాయవలెను గాఁబోలు" నని యనేకకవులు భ్రమపడుదురు. పైకి వారిని దిట్టుచునే యుందురు కాని లోపల నీయపోహములకు లోనై యుందురు. వా రంతక్రమముగా దిగి యంతకంటె జాతి యధఃపతితులై నీచగ్రంథసృష్టినిర్నిద్రులై ప్రకాశింతురు. మఱికొంద ఱిం కొకవిధముగా మాఱుచున్నారు. అయ్యవారులుగారి పాటల నాటకమునకుఁ బంద్రెండునందలరూపాయ లొక్కరాతిరి వచ్చినవనఁగ నిఁకఁ బ్రకృతి లేదు. పాత్రౌచిత్యము లేదు. ఏమియు లేదు. పది దినములలోఁ బాటల నాటక మొక్కటి కవి ప్రజలపైఁ బాఱవైవవలసినదే. పాటలనాటకములు ప్రకృతివిరుద్ధము లని యాతఁ డెఱిఁగియుండియుఁ బైసకొఱకుఁ ప్రఖ్యాతి కొఱకు బహుళముగా ధన మిచ్చి వ్రాయించుకొను నాటకసంఘములకొఱ కాతఁడు వ్రాయును. కడుపు కక్కుఱితిచే మనస్సాక్షిబోధన కాతఁడు వ్యతిరేకముగఁ బ్రవర్తించును. సామాన్యబుద్ధియుక్తుఁ డైనయాతఁడట్లు ప్రవర్తించుట విశేషముగాదు. మహాధీశాలి యై శారదాదేవిచే త్వమేవాహ మ్మని యనిపించుకొనె నని చెప్పఁబడిన కాళిదాసుఁడు సైతము సామాన్యజనాభిరుచి ననుసరించి రఘువంశములోని కడపటిసర్గలలో నవలానవలాలి తేత్యాది శబ్దచమత్కారములను గవిత్వములో సింగారించి కవిత్వము భ్రష్టపఱుచుకొనె నని పూర్వవిమర్శకులే వెల్లడిచేయ లేదా! మన యీదేశమందే యిట్టిసన్నివేశముకాదే అలెగ్జాండరు పోపు (Alexander Pope) కవిత్వము వాని ననుసరించిన వారి కవిత్వము నట్టి గజముబద్ధకవిత్వ మని తక్కెడ తప్ప కవిత్వ మని యెఱిఁగియున్న బైరన్ (Byron) వంటి స్వతంత్రబుద్ధి సహితుఁడు సైతము యశఃకనకము లపేక్షించి తనకవిత్వముకూడ కంపను కవిత్వములోనికి దింపినాఁడు కాదా! అంకనాటకములకు డబ్బు రానియెడల రంగనాటకములను వ్రాయుదము. అంతే-డేన్ వాలామట్టుల నాటకములకు డబ్బు రానియెడల పార్సీమట్టుల నాటకముల వ్రాయుదము. దీని కింతయోజన యెందుకు. పార్సీమట్టుల నాటకములకు డబ్బు రానియెడల బ్యాండుట్యూన్సు (Band tunes) నాటకములఁ జేయుదము. దానితెగు లంతటితోఁ దక్కనఁ గుదురును. ప్రకృతిపరీక్ష యక్కఱలేదు. పాత్రతత్త్వభేద మక్కఱలేదు. ప్రసంగవస్తుత్కృతి యక్కఱలేదు. పాత్రౌచిత్య మక్కఱలేదు. ఏమియు నక్కఱలేదు. పాఠాంతరమునకుఁ బాట దొరికినఁ జాలును. ప్రకృతి ప్రతిబింబములుగ గ్రంథముల వ్రాయవలసిన కవు లీకారణ

ములచే భ్రష్టులై పోకుండ విమర్శగ్రంథములు పుట్టవలసియున్నది. ఒకకవి
వేఱొక కవిని విమర్శింపఁదగదు. అది ప్రబలవైరమునకుఁ గారణ మగును.
ఆభయంకరవైరకీలాజాలము పుష్కలావర్తమేఘమునఁ గాని శాంతింపదు.
నిష్పక్షపాతబుద్ధితో సాహిత్యపరిషత్తువా రీవిమర్శనకృత్యమును మీఁద వైచు
కొనక తప్పదు. కవిత్వము చెప్పుటకు శక్తిలేని కాని కవితారసమును గ్రహింపఁ
గల లోకోపకారకబుద్ధి గల-నిర్దాక్షిణ్యస్వభావము గలపండితుల నిందుకై పరి
షత్తువారు జాగ్రత్తపెట్టవలసియున్నది. వారి విమర్శనములను బరిషన్మహాసభ్యుల
యామోదము నొందినపిమ్మట లోకమున విడువవలయును. పరిషన్ముద్ర వాని
పైఁ బడుటచే నవి యెచ్చటికిఁబోయిన సరే నాణెములవలె మాఱును. అవి
తుపాకిపిక్కకుఁ జెదరవు. బల్లెపుఁబోటునకు జంకవు. నీటివడి కెదు రెక్కఁగలవు.
కాని కవుల యనుమతి లేకుండ వారిగ్రంథములను విమర్శింపఁదగదు. నీగ్రంథ
ముల విమర్శింతుము నీ వేమందు వనిపరిషత్తువారు కవి నడుగు నెడల వల దని
యాతఁ డనఁగలఁడా? వల దన్నయెడల నందున నేమిక్రుళ్లున్నదో యని యిత
రు లనుకొందు రేమో యనుసందేహ మాతని కుండదా? విమర్శన బహుజాగ
రూకతతోఁ జేయుట యత్యావశ్యకము. ఎట్లు చేయవలయునో నేను జెప్పను.
ఎట్లు చేయఁగూడదో మాత్రము రవంత చెప్పెదను. స్వల్పదోష మైన నుపే
క్షింపఁ దగదు. దోషములను నిర్హేతుకముగ నిర్ణయింపఁగూడదు. చిన్నయ్య
కాలమున నట్లువ్రాసిరి. పెద్దన్నకాలమున నట్లు వ్రాసిరి. నన్నయ్యకాలమున
నట్లు వ్రాసిరి కావున మీరుగూడ నట్లే వ్రాయవలయు నని శాసింపఁదగదు.
సర్వకవులకే కాక సర్వకళాభిజ్ఞులకుఁగూడ నవిలంఘ్యము లగుబహిరంతఃప్రకృతి
శాసనములకంటె భిన్నము లైనశాసనములు గుణదోషనిర్ణయమున కక్కఱకు
రాఁగూడదు. దోషములు నిర్ణయింపనలసి నదే కాని యిట్లు దిద్దుపాటు లొం
దిన యెడల నాదోషములు గుణము లగు నని యెన్నఁడును బలుకవలదు.
గ్రంథరచనయం దొకపద్ధతిని గాని మార్గమును గాని క్రమమును గాని చూపఁ
దగదు. మీవిమర్శనమువలన గవితకుఁ దళుకు మాత్రమే హెచ్చించి దార్ఢ్యము
తగ్గింపఁగూడదు. ఆకారసౌందర్యము మాత్రమే వృద్ధిపఱిచి యాంతరంగపటి
ష్ఠత తగ్గింపఁ గూడదు. నిర్దుష్టత మాత్రమే వృద్ధిపఱిచి రసమును దగ్గింపఁగూ
డదు. అలంకారములు వృద్ధిపఱిచి యవయవసౌందర్యమును నాచ్ఛాదింపఁ
జేయఁగూడదు. మదగజయామినీత్వమును మాత్రమే హెచ్చుచేసి మగ
తనమును దగ్గింపఁదగదు. అనుకరణము మాత్రమే యధికపఱిచి యుపజ్ఞకడ్డు

రాఁగూడదు. చిత్రవిచిత్రము లగురుచులు మాత్రమే వృద్ధిపఱిచి జీర్ణశక్తిని దగ్గింపఁగూడదు. కల్పనకు స్వేచ్ఛందత్వమును దగ్గించి బండి రొజానుబట్టి పోవు నట్లు మాత్ర మెన్నఁడును జేయఁదగదు. అట్లే మీ రొనర్చినయెడల మధ్య కాలప్రబంధశకము దిరుగ నుదయింపఁజేసినవా రగుదురు. ఇఁక మేనమామ పోలికలు, కవలపిల్లలపోలికలు. ఇఁక ననుకరణములు ననుకరణమున కనుకరణ ములు, ఛాయాపటములు, నచ్చుబొమ్మలు మొదలైనవి బయలుదేఱును. విమ ర్శనములోని కట్టుదిట్టములకు మీ రేమైన నూతనశాసనములు కల్పించు నెడల నింత మునుఁగును. మీ రెన్నిశాసనములు కల్పించినను సామాన్యకవితాశక్తి కలవాని కవి ప్రతిబంధము లగును గాని యుపజ్ఞాసహితుఁ డగునుత్తమకవి ముం దెప్పుడయిన నుదయించు నెడల నాతని నేశాసనములు కూడఁ బ్రతిబంధింపఁ జాలవు. నిఘంటు వాతని ననుసరించి పోవును. వ్యాకరణ మాతని వెంబడిం చును. పద్యలక్షణ మాతని కనుసన్నల మెలఁగును. భాష యాతనిగాంచి గడ గడ లాడును.

వచన రచన:—వచనప్రబంధములు మనలో మొదటినుండియుఁ దక్కువ గనే యున్నవి. వానియందు మనవారి కాదరము తక్కువ. చదువవలసినవారికా, వ్రాయవలసినవారికా? చదువవలసినవారికిఁ జదువునందే యాదరణము లేన ప్పుడు వచనప్రబంధములం దనాదరణ మని వాపోవుట యెందుకు? వ్రాయ వలసినవారికే వానియందు వైరాగ్యబుద్ధి; వచనమును వ్రాయువాఁడు వట్టి తెలివి తక్కువవాఁ డని సాధారణజనాభిప్రాయమై యున్నది. కవితామణి కోటీరమును ధరించుట కర్హుఁడు కానివాఁడే యీకట్టెలమోపు మోయఁదగినవాఁ డని జనుల నమ్మకము. సాధారణజనులకే యటులుండ నిఁకఁ బద్యప్రబంధకర్త వచన ప్రబంధకర్త నెంతచులుకనగాఁ జూచునో చెప్పవలయునా? తాను దేనెపట్టనియు నాతఁడు తెలికపిండి యనియుఁ, దాను చెఱకుఁగఱ్ఱ యనియు నాతఁడు చొప్ప దం టనియుఁ దనది పూలయంగడి యనియు, నాతనిది పుల్లలదుకాణ మనియుఁ దన నెత్తిపై మకుట మనియు నాతని నెత్తిపై మట్టితట్ట యనియుఁ బద్యలేఖరి వచన లేఖరిని గూర్చి భావించును. ఎంతబుద్ధిహీనతయో! ఈబుద్ధిహీనత యీనాఁటిది కాదు. చిరకాలమునుండి వచ్చుచున్నది. నిజముగా నాసేతుహిమాచలపర్యంత మున్న యార్యజాతి యంతయుఁ గవిజాతి. భరతదేశమందలి ప్రకృతిసౌభాగ్య ముచే మనము జన్మకవులము. రత్నగర్భ యని సార్థకనామము ధరించుటకు సర్వ విధముల మనయార్యావర్తదేశమే సమర్థ మైనది కాదా? బంగారము పండఁ

దగిన పార్థివతత్త్వము ప్రపంచమున మఱియొకటి యేది? ఈవైపునఁ బంచోపనదులతోఁ గైలాసముపైనుండి కచ్ఛివఱకు సింధునది, యదిదాఁటి రవంతకుడి ప్రక్కకు రాఁగానే యభవజటాజూటోద్భవ యై యనేకోపనదులతో నమృతాధిక మాధుర్యధురీణాంబుప్రవాహములతో ననేక శతయోజన పర్యంతావనీస్థల ఫలీకరణ పాటవప్రాబల్యముతో ననేక జన్మార్జితాఘవినాశనమాహాత్మ్యముతో నార్యావర్తమున కామూలనుండి యీమూలనఱకు జగజ్జనజేగీయమానప్రకాశముతోఁ బ్రవహించు నార్యావర్తభాగ్యదేవత యైనగంగాదేవి— మఱిరవంత దాఁటగనే ధవళగిరిపైని—ఎవరెస్టుపైని—నా పైనున్నశిఖరములపైని నేమూలనో యుద్భవించి వాయువేగముతోఁ బ్రాగ్దిశగాఁ బ్రవహించి అస్సాము నొద్ద మోచేతివాటముగా మరలి దక్షిణముగఁ బ్రవహించుబ్రహ్మపుత్ర, యిది కాక వీనిక్రింద నర్మద, మహానది, గోదావరి, కృష్ణ, తుంగభద్ర, కావేరి మొదదలగు మహానదులు తమశీతలత్వముచేతఁ దమసరళత్వముచేఁ దమ మాధుర్యముచేఁ దమప్రవాహశక్తిచేఁ దమ పవిత్రతచే నార్యావర్తజనసంఘబుద్ధితత్త్వమున శీతలత్వము సారళ్యము మాధుర్యము పవిత్రత ధాటి యొసఁగుటకుఁ జాలియున్నవని చెప్పుట యతిశయోక్తి కాదే. ప్రపంచపర్వతములలోఁ బ్రథమగణనీయమగు ప్రాలేయాచలము భరతదేశమాతృదేవతకు హీరకిరీట మై ప్రకాశించుచుండ వింధ్యాద్రి వజ్రాలమొలనూలై యుండ సింహళద్వీపము పాదపీఠ మై యుండ సమస్తప్రకృతివైచిత్రీసన్నివేశప్రథమనిదాన మైన యీభరతఖండమునందు సన్నిహితసూర్యకాంతి జనులరక్తమునకుఁ దేజోధికత ధాటి దీప్తి గలిగింప భావనాప్రపంచమున శంపాలతాకోటులఁ బ్రాఁకింపఁ బవనునకు బంగారుపూఁత వోయఁగ సర్వవిధములఁ బ్రకాశించు నార్యావర్తదేశమునందుఁ గవులకు గాయకులకుఁ జిత్రలేఖకులకు భక్తులకు జ్ఞానులకు నేమాత్రమైన లోప మున్నదా! కావున మనది యాజన్మకవిజాతి; మనగ్రంథము లన్నియు వైద్యగ్రంథములే కావు చరిత్రగ్రంథములే కావు నిఘంటువులే కా వన్నియుఁ గూడఁ బద్యముననే పూర్వము వ్రాయఁబడినవి. ఇప్పుడు మనకట్టిభావనాశక్తి యున్నదా? ఉహుఁ. ఇప్పుడు మనకట్టికవితాసంపత్తి యున్నదా? ఉహుఁ. మనచిత్తముల కట్టియుత్సాహ మైన నున్నదా? ఉహుఁ. విదేశీయపరిపాలనమున విదేశీయగ్రంథపఠనమున విదేశీయాచారావలంబనమున విదేశౌషధగ్రహణమున మనపూర్వవ్యక్తి పూర్తిగ నశించినది. గంగానది నురుగులోఁ గైలాసేశ్వరుని జటాజూట మావరించిన జగజ్జనని మందహాసమును మనము గాంచలేనప్పుడు మనకుఁ గవిత్వ మెక్కడిది? గరుడపక్షి

కృష్ణాయనునప్పుడు విష్ణువాహనమస్తుభ్యం పక్షిరాజాయ తేనమ యని చేతులు జోడించుకొనలేనిమనకుఁ గవిత్వ మెక్కడిది? అట్లు చేసినవానిని బుద్ధిహీనుఁ డని మనము పిలుచుచుండినపుడు మన కింకఁ గవిత్వ మెక్కడిది? ఇది కాక మతమును వృద్ధిచేయకుండ దైవభక్తిని హెచ్చింపకుండ నాధ్యాత్మికజ్ఞానమును బలపఱుప కుండఁ బ్రకృతిశాస్త్ర మసందర్భముగ నసర్వముగ ననుచితముగఁ బవిత్రప్రదేశము లందలి పైకప్పులను దొలఁగించినప్పుడు మన కింకఁ బ్రకృతిపై రోఁత యే కాని ప్రీతి యేమున్నది. వినుఁ గే కాని వింత యేమున్నది. అగ్నిజ్వాలలోని యసాధా రణలావణ్యమును జూచి యానందింపలేక యిది చూచి కెమికల్ కాంబినేషన్ (Chemical combination) యొక్క ఫల మని నిర్లక్ష్యముగఁ జేయి నూఁపుచు న్నాము. కలకంఠము గానకాలక్షేప మొనర్ప నోడలు జల్లు మనవలసి యుం డఁగా వోకల్ కార్డ్సు (Vocal cords) యొక్క అరేంజిమెంట్సు (arrangements) ఆతీఱున నున్న వని మనము పెదవి విఱుచుచున్నాము. తుట్టతుదకుఁ గన్నీటి బిందువు చూచినను మనమనస్సు కరఁగకున్నదే! లాక్రిమల్ (Lachrvmal) రసము కొంత సున్నము కొంత యుప్పు కొంత ఆక్వా (aqua) కొంత యని యనేక లక్షలయాణిముత్తెముల విలువ చేయఁగల యశ్రుబిందువుల ననేకధాభ్రష్ట పఱిచి భంగపఱిచి దానిచంకఁ బృష్ఠము త్రిప్పుచున్నాము. ఇంకను గవిత్వమని పద్యము లని యేల దేవులాడవలయును. మనపూర్వపరిస్థితు లన్నియుఁ బూర్వ మున నున్నట్లే యున్నవి. కాని మనముమాత్రము మాఱితిమి. మనహిమనత్ప ర్వతములో నౌన్నత్యమే కాని మనమనస్సులలో లేనప్పుడు మనగోదావరీ నదిలో రసమే కాని మనమనస్సులలో లేనప్పుడు మనబంగాళాఖాతములో గాంభీర్యమే కాని మనమనస్సులలో లేనప్పుడు మనకరకికాయయందు భావన యే కాని మనమనస్సులలో లేనప్పు డింకఁ గవిత్వ మెందుకు? మనసూర్యభగవా నుఁడు మన కత్యంతసమీపముననే యున్నాఁడు. కాని మనమనస్సులలో గరఁ గని మంచుకొండ యున్నపుడు మనకుఁ గవిత్వ మెక్కడిది? కవిత్వము చెప్పని వాని నింక నధిక్షేపించు టెందుకు? ఎట్టిపిచ్చిలో నేవిధమైన వెగటును లేదో, ఎట్టియున్మాదము ప్రపంచోద్ధరణపటిష్ఠమో, యెట్టిమతిమాలినతనములో జ్ఞాన విజ్ఞానములు దుర్నిరీక్ష్యమైన తేజస్సుచే వెల్గునో యెట్టివెఱ్ఱికి వేయివిధములు కాక కోటివిధము లయ్యును బరమార్థగ్రహణవిధాన మనునొక్కటే విధానము గలదో యెట్టి వెఱ్ఱి వెఱ్ఱు లన్నిటికంటె వెఱ్ఱిదో యట్టివెఱ్ఱిని యట్టి లోకాతీత మైనవెఱ్ఱిని నట్టివెఱ్ఱిలేని వెఱ్ఱిని గలిగి తాను ధన్యతఁ జెంది మనల ధన్యులఁ

చేయునాతఁడు కవి. ఇప్పు డైన నట్టిపిచ్చి లక్షకుఁ గోటి కెవ్వనికైన నుండినయెడల వాఁడు కవితాగానము చేయవచ్చును. అంతే గాని కవిత్వమున నేదో ఘనత యున్న దని యూహించి యందుకై ప్రయత్నించి జను లసందర్భగ్రంథముల సృజించి యకాలపువెఱ్ఱులై ప్రకృతి కాపత్తుఁ దెచ్చిపెట్టుట న్యాయమా? అంతేకాక వచనమును వ్రాయువానిని దీసివ్రేఁతసరకుగఁ గుక్కమూతిపిందెగఁ దృణీకరింప న్యాయమా? పద్యమునఁ గవిత్వముండి వచనమున లేకుండునా? ఎచ్చట రసముండునో యచ్చటనే కవిత్వ మున్నది. కవిత్వము గుణములో నున్నది కాని గణములో నున్నదా? అభిప్రాయప్రకటనమే కావలసినది. అన్నినాగరకదేశములందుఁగూడ వచనప్రబంధములు లక్షోపలక్షలుగా వృద్ధిపొందుచున్నప్పుడు మనదేశ మం దట్లు జరుగపోవుట కడు శోచనీయము కాదా? వచనగ్రంథరచనాబాహుళ్యమునఁ గాని భాష యభివృద్ధి నొందనేరదు. మనపరిపాలకు లగు నాంగ్లేయులభాషలో వివిధవివిధవిషయములపై నెన్నివేల వచనగ్రంథము లున్నవో మీ రెఱుఁగనివిషయమా? మీరు వానిలో నెన్నిటినో చదివియే యుందురు. చదివి యూరకుండుట తగునా? అజ్ఞానమునంతను సంపాదించినమీరు మనమాతృభాష నభివృద్ధిపఱుచుటకుఁ దోడుపడనక్కఱ లేదా? మనకెంతసేపు నాటకమో నవలయో ప్రహసనమో చిన్నకథయో మోహగీతమో యంతకంటె మఱేమియు లేదే. విజయనగరరాజ్యమును గూర్చి సూయుల్ వ్రాసినగ్రంథమైన మనవా రాంధ్రీకరింపకుండిరే! చాణక్యుని యార్థికశాస్త్ర మెవ్వరైన మనకుఁ దెనుఁగుబాసను నేర్పిరా? ఒక్కగులాబి పువ్వునుగూర్చి యెన్నియాంగ్లగ్రంథములలో యున్నవి. మన కొక్కగ్రంథమైన నున్నదా? శారీరశాస్త్ర మొక్కటి సంపూర్తిగాఁ బరివర్తనమొనర్పఁదగి యున్నది కాదా. ఫోటోగ్రాఫీ (Photography) మీఁద మెటలర్జీ (Metellurgy) మీఁద ఇవల్యూషను (Evolution) మీఁద మఱి దేనిమీఁదనో మఱి యింకఁ దేనిమీఁదనో యున్నగ్రంథములలో నుత్తమమైనదానిని మచ్చున కొక్కటియైన మనభాషలోఁ జేర్పఁదగదా? క్రొత్తవిషయములపైఁ గ్రొత్తగ్రంథములు రావలయును. అప్పుడు కాని భాష పరిపుష్టి నొందదు. ఇంతపనియుఁ జేసి భాష నభివృద్ధిపఱుపఁగలవారు మనలోని యాంగ్లేయవిద్యాధికులే కాని మఱి యెవ్వరున్నారు. వారు మనకేమని యూరకుండునపుడు భాషకు దుర్గతి యెట్లు వదలును, ఆంగ్లేయు లెన్ని పరభాషాగ్రంథములను దమభాషలోనికిఁ దెచ్చుకొనలేదు? మన మ ట్లేల సేయరాదు? అదికాక స్వతంత్రగ్రంథముల కేయుంత

ప్రోత్సాహ మున్నది? శృంగారరసమున వ్రాసిన గ్రంథము లసభ్య మసభ్య మని మనరాసులోఁ బరనగ్రంథనిర్ణాయకసంఘమువారిలో నొక్కక్రైస్తవుఁడో మహమ్మదీయుఁడో వైచిన కేక ఛత్రపురపుఁజవుటిపట్టులకుఁ దాఁకి బళ్లారిబోడికొండలమీఁదఁ బ్రతిధ్వనించునప్పు డింకఁ జేయవలసి దేది? కరుణరసమున గ్రంథము వ్రాసినయెడల గజనీమామూదు సోమనాథలింగభంగ మొనరించినది మొదలు త్రికాలములయందు మనకలవాటున్న రసము కరుణరసమే యగుటచేత నెవ్వరా గ్రంథమును లక్ష్యపెట్టుదురు? హాస్యరసమున గ్రంథము వ్రాసినయెడల నితర జాతుల కెట్లున్నను మన కది మిగులఁ దప్పు. మనకు లైఫ్ (life) చాల సీరియస్ (Serious) అని యేదో పుట్టి మునిఁగిపోయినట్లు జీలుగుబెండుకంటె దానిని లఘువుగఁ జూతురే? వీరరసముపై వ్రాయుటకుఁ జేతులు కదలకుండ నరదండములే యయ్యెను. అందుచేఁ గల్పనకుఁ గవితకు సృష్టికి నవకాశమేది? ఏమున్నదో నేఁ జెప్ప నేల. మీ రెఱుఁగనిదియా? అందుచేఁ బ్రదుకుఁదెరువు పుస్తకములు ప్రతిదేశ వీరచరిత్రములు ప్రాణరక్షణగ్రంథములు ప్రకృతిశాస్త్రగ్రంథములు రాజనీతి పుస్తకములు పరిశ్రమగ్రంథములు నింక నిట్టివే భాషలోనికి దింపవలసియున్నది. ఈగ్రంథజాలము యథార్థమైనసారస్వత మగునా యని సందేహము వలదు. "నమిష్టిస్సర్వశాస్త్రాణాం సాహిత్య మితి కథ్యతే" యని యున్నది కాదా? సాహిత్యపరిషత్తువారికే యిఁక సందేహ మేల. కాలానుసరణమైన సారస్వత మిదియే. ఈ పని యాంగ్లేయభాషావిద్వాంసు లగునాంధ్రులవలననే కాని కాదు. వారిలో మాతృభాషయం దాదర మున్నవారు కొంద ఱున్నారు. వా రెట్లున్నా రనఁగ ననేకవిషయజ్ఞానసామగ్రి యంతయు సిద్ధపఱిచికొని యున్నారు. విషయవిభాగములఁ గూడఁ జేసికొని యున్నారు. తెనుఁగుభాషలో వ్రాయుటకు జంకుచున్నారు. చేతఁగాక కొంత. సిగ్గుచేఁ గొంత. మాకన్నియుఁ దెలియు నని వెల్లడించుచునే యున్నారు. ఎప్పుడో వ్రాసెద మని వాగ్దాన మొనర్చుచునే యున్నారు. తీర నెవ్వఁడైన నొక్క తెలుఁగుగ్రంథము వ్రాసి దీని కుపోద్ఘాతము వ్రాయుఁ డని వారిలో నెవరికైనఁ జూప నుపోద్ఘాతము నాంగ్లేయభాషలో వ్రాయుచున్నారు. వీరిక లాంగ్లేయమున నున్న తెలుఁగుగ్రంథములు మనకుఁ గొన్ని లేవా? ఇదేమికర్మము. ఆంధ్రసారస్వతచరిత్ర మాంగ్లేయభాషతో వ్రాయుచున్నా నని చెప్పినవారిని నే నెఱుఁగుదును. సంధ్యావందన మింగ్లీషుతోఁ జేయుదు మన్నవారితో మన కేమివినియోగము. కాని వారిసాహాయ్యము లేకుండ మన మేమిచేయఁగలము. వారు సాహసించి తెనుఁగున వ్రాసినట్లైన

భాష కుపక్రృతి జరుగుట నిశ్చయము. వారందఱు మెకాలే (Maccaulay) రస్కిన్ (Ruskin) గిబ్బన్ (Gibbon) కార్లైల్ (Carlyle) అడిషన్ (Addision) లాక్ (Locke) హెర్బర్టు స్పెన్సర్ (Herbert Spenser) మొదలగు మహావచన ప్రబంధకర్తల శైలీభేదములు పూర్తిగ నెఱుఁగుదురు. వారి కభిరుచియైన యే శైలినో యనుసరించి వారు గ్రంథములను వ్రాయుదురు. ఓ! ఇఁక నేమికొదవ? ఖదమునడకవంటి శైలి యొకటి, చాదర్ ఖానంటి శైలి యొకటి, బాజీవంటి శైలి యొకటి, పందెపుదాడువంటి శైలి యొకటి మనభాషలో నవతరింపఁ జేయఁ గలరు. చిత్రములైన శైలీభేదములు మనభాషలో మిగుల నరుదుగా నున్న వని వేఱె చెప్పనేల? రైఁ మని పేకచున్న పై కెగిరిన ట్లున్నశైలీభేద మేది?

కాకి పై కెగిరియెగిరి ఱెక్కలు కదలకుండ జందెపుఁ బెట్టుగ సాపుగ వాలుగ దిగునప్పటి లఘుపతనచమత్కృతి కనఁబఱుచు శైలిపద్ధతి యేది? తానము వాయించునప్పటి తళుకుబెళుకులు, టంగుటింగులు, గలగలలు, జల జలలు గలశైలి యేది? మహాజనులారా! ఇట్లు నే నెన్ని చెప్పవచ్చును? భయం కరమయ్యును మనోహర మై మహాశక్తిసక్త మయ్యు మార్దవయుక్త మై ధారాళ మయ్యు విశాల మై స్వభావసమృద్ధ మయ్యు సరసాలంకారభూయిష్ఠ మై సముద్ర ఘోషము గలదయ్యు సంగీతప్రాయమై సృష్టీకృతసకలవిషయతత్త్వ మయ్యు నస్పష్టస్వకీయతత్త్వ మై చదువరులకుఁ గనుకట్టె చెవికట్టె వాకట్టె మదికట్టె తలపులిమినట్లు శ్వాసమైన సలుపకుండఁ జేసినట్లు ముష్టివాని చిప్పనుండి మూర్ధాభిషిక్తుని కిరీటమువఱకు భూమిక్రిందియరలనుండి సముద్రములోని గుహల వఱకు నెవరెస్టు కొండనుండి యింద్రధనుస్సు రంగులవఱకు మందాకినీతరంగ రంగ ద్గంసాంగనా క్రేంకారములనుండి మహాదేవ సంధ్యాసమయ నాట్యరంగమువఱకు మనోవేగముతో నెగురశక్తిగల చిత్రవిచిత్రశైలీ భేదము లింక నెన్నియో భాషలోఁ బుట్టవలసియున్నవి. అట్లు సృష్టికి సమర్థులగువా రెందఱో యిట నున్నారు. బహుధన మున్నది. పరికరనికరమున్నది. పాత్రసామగ్రి యున్నది. పాచకు లున్నారు. ప్రబలుఁడైనశని నోటనుండుటచే బాహావచనశైలి బలహీన మై పౌరుషరహితమై యున్నది. నకనకలాడుచు నన్న మోరామచంద్రా యను చున్నట్లున్నది. ఈలోప మెట్లు తీరఁగలదో సాహిత్యపరిషత్తువారు సత్వరముగ సమగ్రముగ యోజించుట కర్తవ్యము.

సాహిత్య పరిషత్తు:—సాహిత్యపరిషత్తువారే యీ బాధ్యత బహుళము గా వహింపవలయు నని నావినయపూర్వకవిజ్ఞాపనము. వారు పైవా రెవరిచేత

నో యీగ్రంథముల వ్రాయింప నక్కఱ లేదు. ఆంధ్రదేశపండితు లాంధ్రదేశ వచనగ్రంథకర్తలు నాంధ్రదేశకవులు సాహిత్యపరిషత్తులోని వారేగే కాక పైవా రెవ్వ రున్నారు? అట్టివా రెవరైన నున్న యెడల వారిని బ్రార్థించి పరిషత్తులోఁ జేర్చుకొందము. పైని జెప్పినగ్రంథములు వ్రాయవలసినవారు మనలోనివారే. ఎటువచ్చినను వారిని బ్రత్యేకముగ సమావేశ మొనర్పవలసియున్నది. పరిషత్తును బ్రతిసంవత్సర మెవ్వరో యొక రేదోయూరి కాహ్వానించుచున్నారు. మన మెవ్వరినో యధ్యక్షు నేర్పఱుచుకొనుచున్నాము. ఏదో కార్యక్రమము ననుసరించి యెట్టులో జరుపుకొనుచున్నాము. పై సంవత్సరమునకు మఱేదో యూరు పోవుచున్నాము. అంతే. జరుగుచున్న దంతే. ఇన్నిసంవత్సరములనుండి భాషాభివృద్ధికై ప్రయత్నించుచుంటిమి కదా? అది యేతీరున నైనది? ఎంతవఱ కైనది? దేనివలన నైనది? అని మనము మనలను గఠినముగాఁ బరీక్షించుకొనవలదు గదా? ఇతరులు మనలఁ బరీక్షింపకుండ మనమె యట్లొనర్చుకొనుట మంచిది కదా! పదునైదు పదునాఱు పూర్వప్రబంధము లచ్చువేయించితిమి, పారిభాషిక పదముల పట్టికలు గొన్ని రచియించితిమి, ప్రశస్తము లైన యుపన్యాసము లనేకములు పరిషత్పత్రికలో నచ్చువేయించితిమి. A Defence of Literary Telugu అను గ్రామ్యవాదఖండనగ్రంథము ప్రకటించితిమి. కాని మనము చేసినయీ సేవ చాలకపోవుటచేఁ గాఁబోలుఁ బరిషత్కన్యక యుండవలసినట్లు లేదు. పండ్రెండవయేఁడు జరుగుచున్న పడు చెట్లుండవలసినది? ఓ నన్నుఁ జూడు నన్నుఁజూడుమన్న ట్లుండవలసిన దే—అట్లున్నదా—అయ్యయ్యో! ౧౨ సంవత్సరములున్న నావలెనే చప్పిదవడలతో శల్యావశిష్టయై యున్నట్టున్నదే. బంగారమువంటిప్రాయ మంకురించినపడుచుపట్టఁబగ్గములు లేకుండ నుండవలసినదే. అయ్యో! కాలానుసారగ్రంథపోషణమునఁ గాని కావ్యకన్యక యెడలు చేయదు. ఱెక్కెత్తదు. జబ్బపై జబ్బ వేయదు. జగన్మోహకముగఁ గనఁబడదు. ఇదివఱ కొన్నో నాటకములు నవల లున్నవి కదా వానివలన భాషాభివృద్ధి కాలేదా యని యందురేమో. ఏదో స్వల్పముగ నయి యుండును గాని వానివలన భాషలో నూతనాభిప్రాయములు గలిగినవా? నూతనవిషయము లేమైన బోధింపఁబడినవా? నూతనశబ్దజాల మేమైన భాషలోఁ బ్రవేశించినదా? అవి యన్నియు మెఱుఁగులుఁ జమత్కారములు, విలాసములు, వన్నెలు, వగలు, నొయ్యారములు తళుకులు, బెళుకులు. అంతే కాని వానివలన భాష యభివృద్ధినొందిన ట్లెట్లు చెప్పఁగలము. ఒకభూగోళశాస్త్రము మనలోనికిఁ దెచ్చుకొన్నయెడల మన

వారి కిదివఱకుఁ దెలియనివిషయము లెన్ని తెలియును? ఇదివఱకు భాషలో లేనియభిప్రాయము లిపుడు క్రొత్తగా నెన్ని చేరును. ఇదివఱకు భాషలో లేని యెన్నిశబ్దము లిప్పుడు క్రొత్తగాఁ జేరును. లీలావతినాఁటి గణితము తరువాత మన కట్టిదేదైన నున్నదా? ప్రపంచమున నున్నయన్నిశాస్త్రములలో నన్నికళలలో నన్నితంత్రములలో నేమేమి మెఱుఁగు లున్నవో తెలియఁజేయఁగల గ్రంథములు మనకుఁ గావలయును. ఇతరజాతులవా రంద ఱట్లు సంపాదించుకొనుచున్నారు. కావున నింతగా దేవులాడవలసివచ్చినది. ఒక్కొక్కజాతి గ్రంథము భాషాదేవి కొక్కొక్కముందడుగుగా నుండవలెను. అట్టిగ్రంథములను సృష్టించుటకు మన మిపు డేమి చేయఁదగి యున్నది? అధ్యక్షోపన్యాసమైన తరువాతఁ గార్యదర్శినివేదన మొకటి యున్నది కదా! దానితరువాతఁ బండితులయుపన్యాసము లున్నవి కదా! ఉపన్యాసబాహుళ్యము కొంత తగ్గించి మొదటిదినమునందుఁ గాని రెండవదినమందుఁ గార్యనిర్వాహకసంఘసభకుఁ బూర్వమో పరమో కాని గ్రంథకర్తలందఱుఁ గలియవలయును. కేవలము తెనుఁగు తెలిసినవారేకాక, సంస్కృతాంగ్లేయభాషలయందుఁ బ్రవేశ ముండి యాంధ్రమున వ్రాయఁగలగ్రంథకర్తలు కలియవలెను. ఈసంవత్సరమున కేదో జరిగిపోయినది. పైసంవత్సరమునుండి యట్లు చేయుట మంచి దేమో యోజింపుఁడు. అట్లు కలసి యిప్పు డాంగ్లేయమునుండి సంస్కృతమునుండి యాంధ్రభాషలోనికిఁ దీసికొనిరావలసినగ్రంథము లేవో మొదట నిర్ణయించుకొనవలయును. వానిలో ముఖ్యము లైనగ్రంథము లేవో నిశ్చయించి, మనలోని గ్రంథకర్తలశక్తులన్నియు మనకుఁ దెలియును గానఁ, "అయ్యా! యీగ్రంథమును మీ రీగ్రంథమును మీరని మనలో మనము పంచుకొనవలయును. ఆగ్రంథములు పైపరిషత్సభకుఁ బూర్తిచేసి తీసికొనివచ్చు నేర్పాటు చేసికోవలయును. మహాజనులారా! ఈయేర్పాటు మాత్ర మధ్యక్షోపన్యాసముకంటెఁ గార్యదర్శి సాంవత్సరికచర్యానివేదనముకంటెఁ గార్యనిర్వాహకసంఘపుఁ దీర్మానములకంటె నత్యంతము ముఖ్యమైనది. ఏపరిషత్సభలో భాషాపండితులు సంవత్సరము కష్టపడి పూర్తిచేసి తీసికొనివచ్చిన గ్రంథములు ప్రదర్శింపఁబడునో యాపరిషత్సభయే జయప్రదముగా జరిగిన దని చెప్పవలసినది. మిగిలినసభ లన్నియు మిత్రదర్శనములు బంధుసమాగమములు లీలాప్రయాణములు గాలిమార్పులు అట్ హోములు (at home) టీపార్టీలు—ఇన్నిమాటలు చెప్పితివి గదా! నీవే గ్రంథముల నేల రచియింపలే దని మీరు న న్నడుగఁదగినదే. ఇదిగో! చెప్పు

చున్నాను. నాగుణలోపముకూడఁ జెప్పెదను. ఆంధ్రభాషలో నాయభిప్రాయమును వెల్లడించుటకుఁ దగినశక్తి నాకుఁ గలదు. కాని సంస్కృతభాషలో నాకుఁ బ్రవేశము తక్కువ. సామాన్యముఁదక్కువ కాదు. లే దని చెప్పఁదగినంత తక్కువ. ఆంగ్లేయభాషాజ్ఞానము మొదటినుండియుఁ గలతకొట్టయినది. ౨౫-సంవత్సరములక్రిందటఁ జదివినయాంగ్లేయగ్రంథమే కాని తరువాతఁ జదివిన దొక్కటైన లేదు. జీవనోపాధిలో నాంగ్లేయభాషాజ్ఞాన మేమైన నక్కఱకు వచ్చిన దేమో యనఁగ శ్రీరామరక్ష. శ్రీరామరక్ష. మహారాజశ్రీ య్యా కాని మై డియర్ సర్ (My dear Sir) అని యెవరికి వ్రాయవలసిన యావశ్యకత నా యదృష్టమున లేకపోయినది. అందుచే న న్నాంగ్లేయభాష రానివాఁడుగనే మీరు గణింపవలయును. మీరిట్లు సంవత్సరక్రమముగాఁ జేయవలసినగ్రంథజాలమువలన భాష యభివృద్ధి నొందుటయె కాక గ్రంథకర్తలలో సఖ్యము కూడ నభివృద్ధి నొందఁగలదు. కవికిఁ గవి కున్న కాకోదరమండూకము వైఖరి కవికి విమర్శకున కున్నమూషకమార్జాలవైఖరి విమర్శకునకు విమర్శకున కున్న సామజపంచాననపద్ధతి, సత్వరముగ నంతరించి వారిలో సాహచర్యము, సౌమనస్యము సౌభ్రాతృత్వము సంభవింపఁగలవు. గ్రంథకర్తలలో నిట్టిసుస్థితి భాషకు దేశమునకుఁ బరమశుభోదర్కము. సాహిత్యపరిషత్పక్షమున నిప్పుడు రచియింపఁబడుచున్న యాంధ్రభాషాశిరోభూషణ మైనగ్రంథము సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు. ఇది పరిషత్పక్షమునసే రచియింపఁబడుచున్నను బరిషత్సభ్యులకు ధనవిషయ మైనశ్రమము లేకుండ నిఘంటుసంబంధము లగుసమస్తవ్యయప్రయాసములను మా మహారాజుగారే మహోదారమనస్కులై వహించుచున్నారు. భాషాపండితులును నుత్తమవిమర్శకులును నగు మ-రా-రా-శ్రీ, జయంతి రామయ్యపంతులుగారు కేవలభాషాప్రేమపూర్వకశ్రమమునకు లోనై భాషాసేవయే ప్రతిఫలముగా నెంచి నిఘంటుసంపాదకత్వమున నిర్నిద్రదీక్షులై యున్నారు. ఈనిఘంటువు మహోత్తమగ్రంథము కాఁగల దని నమ్మియున్నాను. మఱియు ననేకాంధ్రప్రబంధవ్యాఖ్యానరచయితలును ననేకగ్రంథద్రష్టలును నపారసాహిత్యసంపన్నులును నాస్థానవిద్వాంసులు నగు శ్రీపురాణపండ మల్లయ్యశాస్త్రులుగారిచే బ్రహ్మసూత్రభాష్యమును మహారాజుగారే యాంధ్రీకరింపఁ జేసిరి. భాషాపుష్టికర మైనదియు విషయగౌరవప్రాశస్త్యాదులంబట్టి యత్యంతప్రార్థ్యముగ నాంధ్రభాషలో నుండఁదగినదియు నైయున్నది. ఇది కాక యనేకపాఠాంతరములతో సర్వమైన వ్యాఖ్యతో నాంధ్రభారతమునుఁ గొన్నిపర్వములు

లీసంజీతసర్యానిచేతనే పరిష్కరింపఁబడి యున్నవి. భాషకీమహోపకారము కూడ మామహారాజుగారే యాచరించుచున్నారు. ఇది కాక కవిచక్రవర్తి యైన కృష్ణదేవరాయలచే రచియింపఁబడిన యాముక్తమాల్యదకు మామహారాజుగారు బ్రహ్మశ్రీ మహామహోపాధ్యా యేత్యాదిబిరుదాంకితు లయినవేదము వేంకట రాయశాస్త్రులవారిచే వ్యాఖ్యానము వ్రాయించిరి. దాని నచ్చువేయించుట కొన్నిసంవత్సరముల క్రిందటనో యేర్పాటుచేసి యుండిరి. వ్యాఖ్యారచన పూర్తియైన దఁట. అచ్చింకఁ గాలేదు. కారణము తెలియదు. ఇదిగాక యాస్థానతర్కవిద్వాంసు లగు శ్రీమాన్ గుదిమళ్ళ వేంకట రంగాచార్యులవారిచే శ్రీవచనభూషణ మనుసంస్కృతగ్రంథము నాంధ్రీకరింపఁజేసిరి. ఇట్లు భాషాపోషకులు భాషాపండితులు నగుశ్రీమహారాజుగారికి దీర్ఘాయురారోగ్యాది సకలైశ్వర్యములు సర్వేశ్వరుఁడు ప్రసాదింపవలయు నని పరిషత్పక్షమున నేను ప్రార్థించుచున్నాఁడను.

వ్యాకరణము:—ప్రస్తుతవ్యాకరణము లసమగ్రముగ నుండుటచేత భాషాపరిశుద్ధి రక్షణమునకై విపుల మగునొక వ్యాకరణమును రచియించుట మంచి దని పూర్వసభలలో నుపన్యసించిన యధ్యక్షులు కొందఱు సెలవిచ్చిరి. వారి యిష్టము ననుసరించి వ్రాసినను వ్రాయవచ్చును. మాయపేక్ష ననుసరించి మానినను మానవచ్చును. ప్రపంచమున నున్న ప్రతిసారస్వతపరిషత్తునకు రెండే ప్రధానోద్దేశములు. భాషాపోషణము, భాషాపరిశుద్ధరక్షణము. మొదటిది గ్రంథములవలన నగును. రెండవది వ్యాకరణశాస్త్రమువలన నగును. ఇదివఱకు మన మనుకొనిన ట్లింకఁ గొన్నివత్సరములు గ్రంథములు వృద్ధినొందిన తరువాత వ్యాకరణరచనానుచరణనుగూర్చి యోజింపవచ్చును. ఇప్పుడంత తొందర లేదు. ఇప్పుడే రచియింపవలయు నని యోజించు వారు వారియిష్టానుసార మాచరింపవచ్చును. ఎప్పుడు రచియించినను బరిషత్పక్షముననే యది రచియింపఁబడుట మంచిది. పరిషన్ముద్ర దానిపైఁ గూడ నుండవలయును.

మహాజనులారా! ప్రభువుల యాదరణ మున్నను లేకున్నను బ్రదుకుఁదెరు వున్నను లేకున్నను బ్రపంచయాత్రలోఁ బరిపరివిధములఁ గష్టము లొందినను భాషాచరిత్రమునఁ దమపేరు స్థిరముగా నిలిచియుండు ననుప్రజలవిశ్వాసముచేత నూఱుసంవత్సరములలోపల నెందఱో గ్రంథములు రచియించి మరణించియున్నారు. తమహృదయరక్తముతో వ్రాసి వారు మనకొఱకిక్కడ వదలిపెట్టిన గ్రంథములను మనము భద్రపఱిచి గౌరవించుచున్నామో లేదో యని

వారి నిశ్శరీరాత్మ లాందోళము నొందుచున్నవి. తమ్ముఁ గూర్చి తమ తరువాతివారే మనుకొనుచున్నారో యనియుఁ దమ్ముఁ బ్రశంసించుచున్నారో దూషించుచున్నారో మఱచియే పోయినారో యనియు వారు తహతహలాడుచున్నారు. నిజము చెప్పవలసినయెడల మనము కొందఱి నప్పుడే మఱచియే పోవుచున్నాము. నుండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రులవారు రచియించిన గ్రంథనామము లన్నియు మనకుఁ దెలియునా? ఆయన జననతిథి మృతతిథి యేవో మనకుఁ దెలియునా? పోనిం డెంతకాలము జీవించిరో యెఱుఁగుదుమా? శతాధిక గ్రంథకర్త చరిత్రమే మనకు సందేహాస్పద మైనదే. వావిలాల వాసుదేవశాస్త్రులవారు, బెల్లముకొండ రామారావుగారు, కొక్కొండ వేంకటరత్నము పంతులుగారు, ధర్మవరము కృష్ణమాచార్యులగారు, డి. కృష్ణశాస్త్రులువారు, దేవులపల్లి సుబ్బరాయ తమ్మన్న శాస్త్రులవారు, దేవగుప్తపు సన్న్యాసిరాజుగారు, తిరుపతిశాస్త్రులవారు మొదలగువా రెందఱో గ్రంథముల వ్రాసి కాలగతిం జెందినారు. వారిచరిత్రములు తెలిసినంతవఱకు సంపాదింపవలసి యున్నది. ఈభారముకూడఁ బరిషత్తువారే భరించుట కర్హులు. కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారి కవిజీవితగ్రంథముల తరువాత వ్రాయఁదగిన గ్రంథముల కుపయోగపడు సామగ్రి పరిషత్తువారికిఁ గావలదా? అదిగాక మృతకవులయందఱ ఛాయాపటములఁ గూడఁ బరిషత్కార్యాలయమున నుంచుట మంచిది. వారినావిధముగ మనము గౌరవింప వలయును.

ధనార్జనము: — కాని ప్రాఁబలుకులకుఁ బ్రణవ మెట్లు ప్రారంభమో వివాహాదిశుభకార్యములకు విఘ్నేశ్వరపూజ యెట్లు ప్రారంభమో నాటకమునకు నాందీపూజ యెట్లారంభమో పరిషత్కార్య నిర్వహణమునకు "సొమ్ము లేదు సొమ్ములే" దనుపంచాక్షరి ప్రారంభ మై యున్నది. ఇది యొక్క మన పరిషత్తునకుఁ గలిగినబాధయే కాదు, పార్లమెంటు సభయందు మొదలు పంచాయతీకోర్టులోవఱకుఁ బాడఁబడుచున్న పాటల కన్నిటికిఁ బల్లవి యిదియే. సొమ్ము లేదు. సరియె కాని, యుత్సాహము లేకున్నఁ జిక్కు కాని సొమ్ము లేకున్న నంత చిక్కు లేదు. సొమ్ము పైనుండి రావలసినది యుత్సాహము లోనినుండి రావలసినది. ఉత్సాహమె మనకుఁ బూర్తిగ నున్నయెడల సొమ్ము వచ్చియే తీఱును. ఉపకారవేతనమును దీసికొనకపూర్వము మ-రా-శ్రీ జ. రామయ్య పంతులుగారు పరిషత్తునకు ధనలోప మెక్కువగా నుండుటను జింతించి తా మాంధ్రదేశమున నున్న ప్రతిగ్రామమునకే గాక ప్రత్యాంధ్రునిగృహమునకుఁ గూడఁ దిరుగుదు

ననియు నింటి కొక్కరూపాయచొప్పున సేకరించి పరిషత్తున కీకొఱఁతఁ దీర్పవనియు నీగ్రామమునందే సెలవిచ్చియుండిరి. ఆయనయుత్సాహమే పరిషత్తున కున్న ప్రధానాధారములలో నొక్కటి. ఆయన పెద్ద లగుచున్నారు. యువకు లగు భాషాభక్తు లాయనకుఁ దోడుపడినయెడల సొమ్ము లేదన్న పంచాక్షరీమంత్రము సొమ్ము లేకపోలే దనునష్టాక్షరీమంత్రముక్రింద మార్పఁగలరు. మహారాజులు రాజులు జమీందారులు మొద లగుసంపన్ను లిదివఱకే విశేషధన మిచ్చి యున్నారు. అందులో మామహారాజాగారు పైగ ప్రధానమైన నిఘంటునిర్మాణమునకు వలయుధనము నంతయు నీయసంకల్పించుకొనియే యున్నారు. ప్రజలే తమ బాహాబలమున నింకఁ బరిషత్తునకు ధనము సమకూర్పవలసియున్నది. ఊరనున్న ప్రతిగృహముపై యూనియను పంచాయతీప న్నిచ్చుచున్నామా లేదా? ఒక్కరూపాయ మొదలు పది యిరువది రూపాయలకు పైగ నిచ్చుచున్నామా? లేదా? పరిషత్తుపన్నుక్రింద నింటింటి కొక్కరూపాయ యింతటి నుండి వసూలు కావలయును. అది యెంతబీదవారి యింటికైనను భార మని యనిపింపదు. ఇదివఱకు మన మెన్నిపన్ను లిచ్చుచుండలేదు. ఇంక నెన్ని యిచ్చుటకు సంసిద్ధులమై యుండలేదు. అవి యన్నియు మనకు మోక్షప్రదములా? ఇది కాకపోవునా? నిజ మాలోచింపఁగాఁ బరిషత్తుపన్నుకంటె మ్యూనిసిపల్ పన్ను మనకు ముఖ్యమైనది కాదు. ఇంటిముందు పెంట యుండుట మంచిదా? మనసునందుఁ బెంట యుండుట మంచిదా? కావునఁ బంచాయతీ పన్నుకంటెఁ బదిరెట్లు సంతోషముతోఁ బరిషత్తుపన్నును మన మీయవలయును. ఇప్పుడు మనదేశమం దున్న గ్రంథకర్తలతాతలో తాతలతండ్రులో ప్రత్యాంధ్రునియింటిలోఁ జరిగిన వివాహములలోఁ గవిత్వపుఁ బల్లెరములు గ్రహించినవారై యుండుదురు. నేనుగూడఁ గవిత్వపువరహా గ్రహించు నాచారము గలవారి వంశములోనివాఁడను.

కవులారా! మనవాక్కులను మనము విడుచుకొంటిమి. అది తప్పు. (Lispendens Resjudicata) జ్ఞానమువలన మనము సంపాదించుచున్న పంచులకంటె కాస్ తీటా సైన్ తీటా జ్ఞానమున సంపాదించుచున్న మన్నైలకంటె (D. C. B. Income tax) జ్ఞానమువలనసంపాదించుచున్న మూటలకంటె (Cash credit) జ్ఞానమున సంపాదించుచున్న గోతములకంటె కవితాదేవతారాధన పూర్వకముగ మనముత్తాతలు కళ్యాణకాలమందు సంపాదించిన పరమపవిత్రమైన కలికివరహాయున్నదే యది మాత్రము సోదరగ్రంథకర్తలారా! అధిక

మైనది. అమూల్యమైనది. అనుపమానమైనది. మదరాసు బ్యాంకి (Bank) లోని ధనమంతయు మీదే యైనను మాటవరుసకుఁ జూడఁ దప్పు లేదుకద! దానికంటె మీకవిత్వపువరహా ఘనమైన దని యెంచవలయును. అట్టియత్యుత్తమధనము మఱి మేల వదలుకొనవలయును. ఆంధ్రసోదరులారా! ఇంతటినుండి మీయింట జరుగుకళ్యాణములందు మాకు రావలసిన కవిత్వపుఁగట్నము మీరీయకతప్పదు. మీపూర్వులు మాపూర్వుల కిచ్చిరి గావున మీరు మాకీయవలసియున్నది. గ్రంథరచయితలగు మేమాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తునఁ జేరియుంటిమి. కావున మాకు రావలసిన దేదో మీరు పరిషత్తునకే యర్పింపవలయును. మాయిండ్లలో జరుగు పెండ్లిండ్లకుఁ గూడ మేము గవిత్వపుఁగట్నమును బరిషత్తునకే సమర్పించుకొందుము. మహాజనులారా! పరిషత్పోషణము మీచేతులలోనే యున్నది. మీవలన వచ్చుధనము పరిషత్కార్యముల కింకను జాలకుండునేని మరల దేశీయప్రభువులనే ప్రార్థింతము. ఏదేవదే వారినడుగుటలో మనకు వెనుకయడుగు లేదు. మరల మరల నెందు కీయవలయు నని వారికి వెనుకచేయి లేదు. ఇట్లు రాఁదగినధనములో నెనిమిదవభాగమైనను బదునైదవభాగమైననే నింకఁ జెప్పఁబోవుపనికై వినియోగింపవలయు నని నాప్రార్థన. నాయకులారా! మీరు శాసననిర్మాణసభలలో సభ్యులైనను మంత్రిపదవుల కర్హులైనను గాలాంబరకవచధారులై కర్కశతర్కవాగ్వాహినితో న్యాయసభలందుఁ జేరి కాకిని గ్రద్దను గ్రద్దను గాకిని జేయఁగల యింద్రజాలమహేంద్రజాల విద్యామహామహోపాధ్యాయులైనను దర్కవ్యాకరణవేదాంతాది శాస్త్రప్రపంచాననులైనను భాషాభివృద్ధిమాత్రము కలము చేతఁబుచ్చుకొని కడుపు చేతఁబుచ్చుకొని గ్రంథములువ్రాయు కవులవలనఁగాని మీవలనఁ గాదు. కాదు. గ్రంథరచనాబాహుళ్యమునఁ గాని భాషాభివృద్ధి కాదు. కాదు. వెనుకటి యధ్యక్షులు చెప్పిన దదియే; ఎన్నిసారులైన నేను జెప్పిన దదియే; రాఁబోవువారుకూడఁ జెప్పఁదగిన దదియే. అధ్యక్షులలో భేదమే కాని పాటలో భేదము లేదు. మునుపటి సుతియే. మునుపటి రాగమే. మునుపటి తాళమే. మునుపటి పల్లవియే. మునుపటి యొత్తుబడియే. చివరకు మునుపటియాలాభంగమే. అది మాత్రము రానీకుఁడు. నిజముగాఁ గవులు మిగుల దురవస్థలో నున్నారు. గాదులలో గింజ సెలకొలఁదిఁ గల్లా యున్నవారు, సర్కారువారియుద్యోగపత్రము లున్నవారు, నటులమీఁదఁ గొబ్బరకురిడీలను నిలువఁజేసినవారు నింక నేమో చేసినవారు నింక మఱియేమో చేయుచున్నవారు నట్టిమీకుఁ గవులదురవస్థ మాట్లు

తెలియఁగలదు. కవిజన్మ మంత యసందర్భజన్మము మఱియొకటి లేదు. స్వభావజ్ఞానవిక్షేపమైనకవికి సంసారమును బొందువుగా జరుపుకొను బుద్ధి లేదు. భావనాభండారప్రభూత్తముఁడైనకవి కాఫీనీటికై మూఁడుకానులకొఱకు కల్లలాడి పోవును. తనయభిప్రాయములను వారణాసీపీతాంబరములతో భాషామసిలిముఱితో జలతారు బుటేదారీపనులతో సింగారించిన కవికమీజుమీదక్రింది చినుగులను గ్రమ్ముకొనుటకుఁ గంబము చుట్టు బట్టచుట్టుకొనును.

ఇట్టి దుస్థితిలో నున్నను మనస్సులో నతనికి దీనత లేదు. నైచ్యము లేదు. అడఁకువ యన్నమాట లేదు. శాశ్వతముగా నుండువాఁడు దానొక్కఁడే కాని మిగిలినవా రందఱు నశించువారే యని నమ్మికతోఁ దానుండును. అట్టివాఁ డొకని నాశ్రయింపఁగలఁడా? అతనికున్నగర్వము నహంభావము రణశూరుల కున్నదా? రాజాధిరాజుల కున్నదా? తలతిక్కలో నంతవాఁడు మఱియొక్కఁ డేఁడి? తనరుచియే తనది తన మతమే తనది తనధోరణియే తనది. పాదుషాను మెచ్చువాఁడు కాఁడు. భగవంతునే మెచ్చువాఁడు కాఁడు. కాని యిట్టికొన వెఱ్ఱివారివలననే భాషాభివృద్ధి యయినది, యగుచున్నది, కావలసియున్నది. వా రిండ్లలోఁ బడి యష్టకష్టములఁబడుచు భాషాసేవ చేయుచున్నారు. వా రంతదురవస్థలో నున్నారని చెప్పుట యసత్యము, వీథులవెంటఁ దల లెత్తుకొని తిరుగుచునే యున్నా రని మీరు నన్నధిక్షేపింపకుఁడు. వారంటు జవానులేవైపుననుండి వచ్చుచున్నారో యని యటునిటు తలలెత్తి చూచుచున్నారు కాని మఱియొకటి కాదు. నామాట యథార్థ మని విశ్వసింపుఁడు. అట్టివారు కొన్ని యమూల్య గ్రంథములను వ్రాసి యంతరించినారు. ఇంక నంతరింపనున్నారు. వారిగ్రంథము లచ్చుపడుట కాధారము లేదు. అవి భాషలోఁ జేరు నను నాసలేదు. ప్రతిమండలమందుఁ బుస్తకముల యేజంటులు నున్నారు కదా? వా రాగ్రంథముల నుద్ధరించి కవులకష్టములఁ గడతేర్పరాదా? ఆఁ! కడతేర్చుచునే యున్నారు. కవులను గ్రంథములనుగూడ నూటి కెనుబదియైదు కమీషననువాఁ డొకఁడు మూఁడువేలప్రతులచ్చువేయించుకొని మూఁడుపాతికల ప్రతులు కవి కిచ్చెద ననువాఁ డొకఁడు. ఇట్టివారే యున్నవారిలో ననేకులు. ఇతరదేశములలోఁ బూర్వశతాబ్దములందలి గ్రంథవిక్రేతలు కవులనైన మిగిల్చిరి. ఇప్పుడు పరదేశములలో గ్రంథకర్తలు గ్రంథవిక్రేతలుఁ గూడ బాగుపడుచున్నారు. మనదేశమందు గ్రంథవిక్రేతలు కలియుగవృకోదరులై కవులను గ్రంథకర్తలను గూడఁ గబళించుచున్నారు. గ్రంథకర్తలతో బొత్తిగా రిక్తులగువారిని

మీరు కాపాడవలసి యున్నది. ధనశక్తి తక్కువైనకాలఁదిఁ గవితాశక్తి యెక్కువగ నున్నవా రెందఱో యున్నారు. ఆసంగతి మీరు బాగుగఁ దెలిసికొని, యట్టివారి గ్రంథముల నచ్చువేయించి వారికి గ్రంథప్రతుల నిచ్చునెడల వారు బాగుపడుదురు. వానిని గ్రంథనిర్ణాయకసంఘమువారు పఠనగ్రంథములుగ నియమించునెడల వారు రవంత నిలువఁబడి యింకను గ్రంథముల వ్రాయుదురు. పరిషద్ధనములోఁ బండ్రెండవవంతో యెనిమిదవవంతో యొకందులకు వినియోగింపవలసి యున్నదని నే నింతకుముందుఁ జెప్పితినే, యీ యుత్తమకార్యమునకై యది వినియోగపడవలసియున్నది. ప్రపంచమందలి యితరదేశములలోని పరిషత్తులు దాదాపుగా నన్నియు నిట్లు నిరుపేదకవులకు సాయమొనర్చినవి. అది కాక యట్టివారు మరణించినపిమ్మటఁ గూడ వారిపిల్లలకుఁ గొంతయుపకారవేతనము లిచ్చినవి. అంతపని మనము చేయఁజాలము. ప్రధానకృత్యములకే పరిషత్తు ధనము లేకుండ బాధపడుచుండఁగాఁ బారమార్థికకృత్యము లెట్లు చేయఁగలదు? అదిగాక రెండుమూఁడు వందలసంవత్సరములక్రిందటఁ బాశ్చాత్యదేశములందలి కవులదరిద్రత నంటిది ప్రపంచమున లేదు. మనకవులలోఁ గూడ లేనివా రనేకు లున్నారు కాని వారియంత లేనివారు కారు. అయిదు దినము లాఁకలిచే మాఁడిమాఁడి యాకస్మికమున దొరకిన రొట్టె నాత్రముతో మ్రింగఁబోవ నది యంగిటి కడ్డుపడుటచే నంతలో నసువులను బాసిన ఓట్వే (Otway) వంటి కవి మనలో నేఁడి? తనయస్థిపంజరము నమ్ముకొని రొట్టెవాని కీయవలసిన ఋణమును దీర్పు మని మరణశాసనము వ్రాసిన వాజిలాస్ వంటి కవి మనలో నేఁడీ? కావున మనకవులకు గ్రాసవాసముల కంతసాహాయ్యమావశ్యకము లేదు. మంచిగ్రంథములు వారు రచించునెడల వాని నప్పుడప్పుడు పరిషత్తువా రచ్చువేయింపవలయును.

బిరుదములు:—ఆర్యులారా! మఱియొక చిన్న విన్నప మున్నది. ఆంధ్రదేశపండితులలోఁ గొందఱకు సర్కారువారు బిరుదముల నొసంగుచున్నారు. సర్వసంగ పరిత్యాగు లైనసన్న్యాసులు సైతము వదలని వదలఁగూడని భాషాభిమానముచే భాషావిద్వాంసులలోఁ గొందఱకు బిఱుదము లిచ్చినారు. శంకరాచార్యపీఠస్థులొకరు బ్ర. శ్రీ. కొక్కొండ వేంకటరత్నముపంతులవారి కొక బిరుదమిచ్చినారు. వానమామల జియ్యరుగారు శ్రీమాన్ కాండూరి భాష్యకారాచార్యులవారికిఁ గవిసార్వభౌముఁ డను బిరుదమును గాఁబోలుఁ గటాక్షించిరి. ఇప్పటిశంకరాచార్యపీఠస్థులు మనబ్రహ్మశ్రీ వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రిగారి

కనేకబిరుదము లీనడుమనే యిచ్చినట్లు వినుచున్నాము. తుదకుఁ గాలీఘట్టమున నున్నసంఘమువా రెవరో మనయాంధ్రదేశీయపండితులకు బిరుదము లిచ్చి బహుమానించుచున్నారు. కాని మనసాహిత్యపరిషత్తు వా రిచ్చుచున్న దేమున్నది? మనవా రిచ్చుచున్నవి రెండేబిరుదములు; సామాన్యసభ్యుఁడు కార్యనిర్వాహకసభ్యుఁడు. ఇంతే. ఈబిరుదము నైన నేదో కొంత దక్షిణ తీసికొని యిచ్చుచున్నారు కాని పాండిత్యబహూకృతిగా నిచ్చుట లేదు. మీ కాంధ్రదేశమున బిరుదార్హు లైనపండితులు కనఁబడనేలేదా యేమి? అట్లైన మీకుఁ గనఁబడనివారు పైవారి కెట్లు కనఁబడుచున్నారు? ఒకరి కిచ్చినయెడల మిగిలినవారు మాకేల యీయకపోవలయు నని వివాదపడుదు రేమో యనుసందేహమున మానివైచితిరా! అట్లైన సర్కారువారిపైనను శంకరాచార్యులవారిపైనను నిందులకిప్పుడు వ్యాజ్యములు తెచ్చినవా రెవ్వరు? బిరుదముల కర్హులైన పండితు లందఱు మనసాహిత్యపరిషత్తులోనే యున్నారు. కాని బిరుదములను గూర్చి యేపండితుఁడు గూడ నిదివఱకు ముచ్చటించి యుండలేదు. ఎందుకో మీ రెఱుఁగరా? ఏపండితుఁ డైన ముచ్చటించినయెడలఁ దనకు బిరుదిమ్మని యడుగుచున్నాఁ డని పైవా రనుకొనిపోవుదు రనుభయముచేఁ బండితు లెవ్వరుఁ గిక్కురుమనకుండ నున్నారు. నే నాపాండిత్యబాధ లేనివాఁడను గావున నిర్భయముగాఁ బలికితిని. అపండితుని సభాధ్యక్షునిగా నెన్నుకొనుటవలనఁ గలిగినలాభ మిది. ఇంతకంటె నే నిప్పుడు చెప్పఁదగినది లేదు. సాహిత్యపరిషత్తు నిచ్చటి కాహ్వానించిన భాషాపోషకు లగు శ్రీపీఠికాపుర మహారాజుగారియెడలఁ గృతజ్ఞులమై యుండి వారిక్షేమాయురారోగ్యైశ్వర్యాభివృద్ధులకు భగవంతుని బ్రార్థింపవలయును.

శ్రీరస్తు.

వార్షికసభలోఁ జదువఁబడిన పద్యములు.

సీ. శ్రీకరకవిచక్రవాకవిహంగవిహారవిలాసాప్తి నతిశయించి
మాధురీసముపేతమంజులకవితారసామృతపరిపూర్తి నధిగమించి
సకలకావ్యప్రశంసావర్ధమానశబ్దతరంగసంఘసంగతి నెసంగి
విషయగ్రహణమాత్రవికసితసుజనచేతస్సరోజాతసాంద్రత వహించి
విపులసూర్యప్రభావాప్తి వెలయు నేఁత, దాంధ్రసాహిత్యపరిషదబ్జాకరంబు
కరముఁ బెంపొందుఁగాతజగన్నియంత, యైనపరమేశ్వరుననుగ్రహంబునొంది.
సీ. మును నన్నయకవీంద్రముఖపంకజంబున నావిర్భవించి యనంతరంబు
శ్రీనాథముఖకవిశ్రేణిచే నభివృద్ధిఁ గాంచి దిగంతవిఖ్యాతినొంది
రాయలసభఁ గవిరాజగు పెద్దన్న వెలయింపఁగఁ బ్రబంధపీఠ మెక్కి
పింగళి సూరన్న విజ్ఞానమహిమచే భావనాబలమునఁ బరిఢవిల్లి
యాంధ్రసాహిత్యపరిషత్తునాశ్రయించి, యున్నయీయాంధ్రభారతికుద్భవిల్లె
నేఁడు పీఠపురీమహానృపతిసూర్య, రాయనరపాలసభను గౌరవసమృద్ధి. ౨
గీ. ఇచటఁ గూడినయాంధ్రసాహిత్యసభకు, సభనుబిలిచిన శ్రీమహాప్రభువరేణ్య
సూర్యరాయునకును జయసుఖసమృద్ధు, లిచ్చి కావుత సర్వలోకేశ్వరుండు.3
గీ. తల్లి యైనట్టి భాషామతల్లికన్న, మిన్నయై వన్నెగాంచిన సన్నుతాంధ్ర
భాషఁబోషించుసభ్యులప్రయతనంబుజయమునొందింపఁబ్రార్థింతుసర్వవిభుని.

పేరి పేరయ్యశాస్త్రి.

— నవరత్నమాల —

కం. శ్రీమహిజావిభుఁడు రఘు, స్వామి కృపాజలధి రామచంద్రుండు పరం
ధాముఁడు ప్రోచుం గాత సు,ధీమయ మగునాంధ్రసాహితీపరిషత్తున్. ౧
సీ. అవనీజనంబుల కన్యోన్యహృద్భావ మవగతంబుగఁ జేయు నట్టిచతుర
తనుఁ గొల్చువారి కిం దును నందు భవ్యపదావాప్తి సమకూర్చు నట్టివరద
సంసారగహనసంచరణఖిన్నాత్ములౌ జనములం దేర్చు విశ్రామభూమి
విబుధజిహ్వాసింహపీఠికాసీన యై లోక మేలెడు సర్వలోకరాజ్ఞి

యఖిలలోకకుటుంబిని యైనవాణి, గీతసాహితీరసమయ క్షీరములను.
దొలఁకుచుండెడుతనచన్నుదోయిఁగుడిపితనదుబిడ్డలనాంధ్రులఁదనుపుఁగాత.

సీ. సుకుమారత శిరీషసుమమంజరులు నీకుఁ గ్రిందై నటన్నపే రొందినావు
వీణారవముకన్న వీనులవిం దైన కలికిపల్కులకల్మి నలరినావు
"దేశభాషలయందుఁ దెలుఁగు లె"స్సనిరాజ పరమేశసన్నుతుల్ వడసినావు
ఆచంద్రతారార్క మవని నిల్చెడుమహా కవు లైనకొడుకులం గాంచినావు
సకలరాజాధిరాజహస్తములతోడ, బిరుదుతొడవులు సుతుల కిప్పించినావు
ప్రణుతగుణయుక్తి మై నన్య భాష లెల్ల, సాటి యే నీకు నాంధ్ర భాషావధూటి.

సీ. చెదపుర్వులకుఁ జిక్కి చెడకుండఁ బెక్కురసోజ్జ్వలగ్రంథమ్ము లుద్ధరించి
విబుధాగ్రణులు మెచ్చ విజ్ఞానకరము లౌ బహువిధవ్యాసనంపదలు నించి
యేఁటేఁట నీయశం బెసఁగ ముఖ్యాంధ్రదేశస్థానములయందు సంచరించి
కృష్ణరాయలు వోలెఁగీర్తి గాంచినసూర్య రాయభూపాలు పెన్ ప్రాపు గాంచి
సంతతము నీకు నభివృద్ధి సంఘటించు, నాంధ్రసాహిత్యపరిషద్వయస్య యాది
వాకరేందుతారముగఁ దోడ్పడఁగ మమ్ము,నోమ వే తల్లి యాంధ్రభాషామతల్లి.

తే. బాలవయ్యును దేశదేశాలఁదిరిగి, పదునొకండేండ్లప్రాయానఁబ్రౌఢ వగుచుఁ
బ్రాపు నీ కిడు శ్రీపీఠికాపురీశు, వలచి వచ్చితె యిట కాంధ్ర పరిషదంబ.

తే. కడుశ్రమకునోర్చినినుమున్నుగాంచిపెంచి,క్షితివరకరగ్రహణయుక్తఁ జేసెనీకు
నయ్య గాఁడె జయంతిరామయబుధేంద్రుఁ,డాంధ్రపరిషల్లలామ గు ణైకధామ.

ఉ. శ్రీయుతసూర్యరాయనృపశేఖరుసత్కృప నాంధ్రభాషకున్
శ్రేయ మగుం గొఱంతలు న శించెడు నాంధ్రులభాగ్యలక్ష్మి వీ
వే యని యెంచి నిన్ గను టిఁ కెప్పుడిఁకెప్పుడటంచుమాకనుల్
కాయలు గాచె వేగ వెడలంగదె యాంధ్రనిఘంటురత్నమా. ౮

ఉ. చేయఁగఁ బూనినంతపని చేయుట దుష్కర మెంతచేసినం
జేయఁగ లే దటంచు నిర సించుట యో సుకరంబు చేసితో
చేయవొ దాని కేమి పగఁ జెందకు నిందకు నింద లన్నియున్
నీయభివృద్ధికే యని గణింపఁ గదే పరిషద్వతంసమా. ౯

తే. ఆంధ్రపరిషత్తు రప్పించి యఖిలబుధుల, విందు ల ట్లాదరించిన పీఠికాపు
రాధినాథున కగ్రాసనాధిపతికి, సభకు నిత్యంబు శుభము లెసంగుఁ గాత.

త్రిపురాన వేంకటసూర్యప్రసాదరావు.

— పరిషత్సభాప్రశంస —

చం. అనువుగఁ ద్వజ్జయంతిసమయాగతసత్కవికాండముం గనుం
గొని వచియింత్రు సూర్యవసుకోటుల నైన తుషానుగంటిమం
చనయముఁ గూచివారును మహాయశు లైనపురాణపండితుల్
ఘనపరిషన్మణీ! పలుమొగంబుల నింపుము కీర్తివర్షమున్. ౧

శా. కన్యాత్వంబును రోహిణీత్వమును సద్గౌరీత్వమున్ దాఁటి రా
జన్యుల్ గొల్వఁగఁ గన్నడుల్ ద్రవిడులు న్సంతోషముం జెంద సా
మాన్యస్థానము లెల్ల గ్రుమ్మరి సభా! మాతృస్థలంబం దసా
మాన్యప్రౌఢనిఘంటుసంతతిని బ్రేమం గాంచఁగాఁ జేరితే. ౨

ఆ. ఒకట రాజభోగ మొకట మహారాజ, భోగమోలిదశలఁ బూని నీవు
నిన్నుఁ బ్రేమఁజూచు నిఖిలరాజన్యులఁ, గరము జేసితల్లి పరిషదంబ! 3

సీ. కడవకురాళ్లపైఁ బడినిద్రఁగనఁ బోయె, గుంటూరు జనెగోఁగుఁగూరఁ దినఁగ,
నరిగె మధురకు దివ్యాంబరంబులుగట్టఁ, గాకినాడకుఁ బుచ్చకాయలుదినఁ
బోయె, రాజమహేంద్రపురి కేగె నరఁటికాయలుదిన, బెజవాడ ఫలములుదిన
వెడలె, నేలూరేగె బెల్లంబుఁదినఁ, బీశికాపురిచనె వంగకాయలుదిన
ననుచు నిట్లిందఱోకవులాడిరకట!, యాత్మసౌఖ్యంబువీడి యియ్యాంధ్రపరిష
దంబయేఁటేఁట నిట్లు ప్రయాణమగుట, వారివారియాతిథ్యంబుఁ గోరిగాదె. ౪

మ. తనరారన్ బహుశాస్త్రతంతువులనోతప్రోతము ల్సేసిన
స్త్రనియంతృత్వముఁ జేయనొక్కదశఁ బుష్పవ్రాతమున్నిల్పి, వా
గ్వనితారత్నము దానిఁ గట్టుకొనఁగా వాంఛించెఁగానన్ శలా
టునికాయంబుల వేఱ యొండుదశఁ గట్టుం జూడుఁడీ సత్సభన్. ౫

గీతమాల.

తాళపత్త్రముల యక్షరత్వమును డులిచి, వాఁడివాతను బొడిచేసి, పర్ణశాల
వాసముగనుండి, గుణమునుబట్టి విడక, కవివరుని పేరుమాపి, చొక్కంపు శబ్ద
భేదమొనరించి, యహితుల స్వత్తినడఁచి, వరశిలాశాసనంబులవలనుగనక,
లేఁడిదాఁటులదళమునఁ బోఁడిమిచెడఁ, బఱిపి, పదిశిలలంగల వానిముఖము
లందుఁగల వ్రాలఁదుడిచి వ్రాయుంగఁజదువ, మొదలుఁదుద లేనిచరితనిమ్ముగఘటించి
పేరుకొనఁబడి, కదలింప విలులేని, రామబాణంబుగణుతింపరానిదహాహా!.

తాళపత్త్రముల యక్షరత్వమును దులిచి, వాఁడివాతనుబొడిచిచేసి, పర్ణశాల
వాసముగనుండి, గుణమునుబట్టి విడక, కవివరునిపేరుమాపి, చొక్కంపుశబ్ద
భేదమొనరించి, యహితులవృత్తినడఁచి, వరశిలాశాసనంబులవలను గనక,
లేడిదాఁటులదళమునఁ బోఁడిమిచెడఁ, బఱపి పదితలలంగల వానిముఖము
లందుఁగల వ్రాలఁదుడిచి, వ్రాయుంగఁజదువ, మొదలుఁదుదిలేనిచరితనిమ్ముగఘటించి
పేరుకొనఁబడి కదలింప వీలులేని, రామబాణంబు గణుతింపరాని దహాహా!
యట్టిదాని నీవేర్చితివన్ననీకు, వరయశమ్ముగుఁగాదె యోపరిషదంబ! ౬

సీ. వీరవరాదిపృథ్వీవరాంతికమునఁ బ్రాకృతభాషసంబరముఁ గూర్చి
కిర్లమపూఁడి సత్రితినాథుచెంగట సంస్కృతవాణీప్రసక్తిఁ జూపి
లక్కవరక్ష్మాతలవరునిముంగలఁ గావ్యకల్పనల విఖ్యాతిఁజెంది
వేంకటగిరి భూమివిభునిసమ్ముఖమున నాటకాలంకారనటన నెఱపి
యాంధ్రపరిత్సభారత్నమా! కనంగ, నీకృపాపాంగవీక్షణ నేఁటికీన్ని
పాలుసన్నిధి, మత్కవితాలఁగామ, పలుకఁగా నేర్చి కోటలోఁ బాగవైచె. ౭

సీ. సూర్యప్రభుండు వసుప్రకాండమొసంగి. సదమలారోగ్య మొసంగుఁగాక!
గోవిందుఁ డెవుడు మిక్కుటపుసమృద్ధి నొసంగి, శశ్వద్యశంబు నొసంగుఁగాక!
కృపతోడ శ్వేతాచలపతి ధైర్యమొసంగి, సమ్యగ్బలంబు నొసంగుఁగాక!
శ్రీ వేంకటాద్ర్యప్ప భావుకంబు నొసంగి, సరగనుభద్రమ్మొసంగుఁగాక!
వెలయనష్టాదశపురాణపీఠశక్తు, లీపరిషదంబికామణి కెలమిసకల
శక్తుల నొసంగి, విడఁబోక, సాకుదేశ, యేకమతిజోక, రక్షించుఁగాక! వీఁక. ౮

క్రొత్తపల్లి సుందరరామయ్య.

ఓమ్.

మ. సరసంబై మృదులంబునై లలితనిస్స్వనంబునై భావసం
భరితంబై, సదలంకృతిప్రచురమై వ్యంగ్యప్రధానంబునై
ధరణీశార్చితమై చెలంగు మనయాంధ్రఖ్యాతభాషాంబికా
కరుణాపాంగము జ్ఞానహేతు వయి వీకం బ్రోవుతన్ మమ్ములన్.

శా. ఏనాఁ డెచ్చట నెట్టిసత్కృతుల ముప్పీవందితో చెప్పఁగా
లే నీక్షింపమి నేఁటికీసభను లాలిత్యంబు పెంపొందఁ బే
రూనన్ నిల్చితి పీఠికాపురనృపాలోత్తంసుసంపూజలన్
నానాఁటన్ వెలుఁగొందుమీ యిటుల యాంధ్రఖ్యాతభాషాంబరో.

మ. విపులం బూఁచుచు వల్లి ప్రాఁకినటు భావింపం గవీంద్రానన
స్ఫురణంబై ఘనసారశీతమయి సొంపుల్ మీఱు నీవైఖరుల్
తిరుగన్ మోసుల నెత్తెఁ బీఠపురధాత్రీజాని శ్రీసూర్యరా
డ్వరుఁ డందిచ్చెఁ గరంబు వర్ధిలుమి యంబా యాంధ్రభాషాసతీ.

శా. రాజద్రాజమహేంద్రపట్టణమునం బ్రాదుర్భవంబంది స
ద్రాజస్థానములందు వృద్ధియయి స్వాస్థ్యం బింతయున్ లేమిచే
ధీజాడ్యంబున నున్నయాంధ్రకవితాదివ్యాంగనం బ్రోవఁగన్
రాజా సూర్యనృపాల! లె మ్ము త్వదగారంబుంగనన్ వచ్చెడున్.

ఉ. ఎట్టులు తొంటిరీతి వసియింతు నటంచుఁ దలంచు నిన్ను ర
మ్మిట్టులటంచుఁ బీఠమిడి యెంతయుఁ బూజలు సల్పు పీఠికా
పట్టణనేత యో తెలుఁగుబాసపడంతిరో! చింతనొమ్మ
చేపట్టితి వీవు నీభయముఁ బాసి సుఖంపడు తొంటిరీతిగన్

సీ. స్థిరమౌచు నానందభరమౌచు నీతిసుందరమౌచు రాజ్యంబు, తనరుఁగాక
ఘనమౌచు విద్యాసదన మౌచు సార్థజీవనమౌచు సంతతి యలరుగాక,
దళమౌచుఁ గల్పకందళమౌచు బలమౌచు యశము దిగ్దశకమం దలరుఁగాక
అమలమౌచును నీతివిమలమౌచును జిత్తకమలంబు వికచమై యమరుఁగాక
ఆంధ్రభాషామతల్లి నిండారుప్రేమ,ఁ గనుచు దీర్ఘాయురైశ్వర్యకాముఁడ వయి
యాశ్రితామరభూజ మై యలరుమయ్య,సూర్యరాయమహారాజ నుచిర తేజ.

వెంపరాల సూర్యనారాయణ.

శ్రీరసు.

సీ. ఏమహారాజు సుశ్రీమిళత్స్ఫుటఖేదనం బీను విద్యాపురంబుడంబు
నేమహారాజు సుధీమిళత్పరిషదుచ్ఛ్రయ మష్టదిగ్గజోచ్ఛ్రయము నెఱపు
నేమహారాజు తేజోమిళద్రాజ్యసంవృతి విక్రమాటోప విరహితంబు
నేమహారాజు ప్రజ్ఞామిళత్కావ్యరసానుపాలనకవీం ద్రైక వేద్య
మామహారాజు, రాజబిడౌజుఁ బీఠికాపురీరాజ్యపీఠవికస్వరాజు
నుకవికులకల్పభూజు శ్రీసూర్యరాయు,నాంధ్రభోజుఁడునానొ నె?యతిశయోక్తి!

కం. ఈపరిషత్సమ్మేళన, మేపార నిరంతరాభి వృద్ధిగనాంధ్ర
వ్యాపారాభ్యుదయస,మాపాదక మగుతఁ గుంతిమాధవుకరుణన్.

వెన్నేటి రామచంద్రరావు.

విజ్ఞాపనము.

మహాశయులార!

పరిషత్తునకుఁ బరిషత్పత్త్రికకుఁ జందాలనీయవలసిన వారిపేర వారు వారీయవలసిన మొత్తములను దెలుపుచుఁ బలువురకు మనవులువ్రాసియున్నారము. కొందఱు కొంతకొంత పంపుచున్నారు. కొందఱింక నుపేక్షవహించియే యున్నారు. ఈ పత్త్రిక తమకుఁ జేరినపిదపనైనఁ జందా ధనమును బంపఁగోరుచున్నారము. ఇంతటినుండి సభ్యత్వముగాని పత్త్రికగాని యక్కఱలేనివారు స్పష్టముగా నొక్క జాబువ్రాసి తెలుపఁగోరెదము. కొందఱకు ముందుపత్త్రికను వి. పి. గాఁ బంపఁదలఁచితిమి. దయచేసి పుచ్చుకొనఁగోరుచున్నాము. అంతయుఁగాకున్నఁ గొంతయైనఁ బంపుఁడని యడిగియుంటిమి, మూఁడునెలలోఁ బంపకున్నవారి పేరులు పట్టికలోనుండి తొలఁగింపఁబడుననికూడఁ సూచించితిమి. అశ్రద్ధ చేయక భాషాభిమానమును గనఁబఱుచుచుఁ బరిషత్తునకు వారి నామముల నలంకారప్రాయముగాఁ జేయుదురని నమ్ముచున్నారము.

కార్యదర్శి.

వేఁగినాటిశాలంకాయనుల రెండుక్రొత్త శాసనములు.

మనకుఁ దెలిసినంతవఱకు వేంగీమండలమును మిక్కిలి పురాతనకాలమునఁ బాలించినవారు 'శాలంకాయను' లను రాజులు. వీరివి రెండు తామ్రశాసనములు[1] మాత్ర మిదివఱకుఁ బ్రకటింపఁబడినవి. వీరిచరిత్రకు నవియే మన కిదివఱకు నాధారములుగ నుండెను. ఇప్పుడు నాకు నీవంశపువారయిన యిద్దఱు రాజులచే నీయఁబడిన రెండు తామ్రశాసనములు లభించిన వని తెల్పుటకు సంతసించుచున్నాను. ఇవి కొలఁదికాలముక్రిందట గుంటూరునకు నాలుగుమైళ్లదూరమం దున్న కంతేరను గ్రామమందు నింటికిఁ బునాది త్రవ్వించుచుండఁగా శ్రీయుత వాసిరెడ్డి బుచ్చినాయఁడుగారికి దొరకినవి. ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయమం దున్న శ్రీయుత చల్లా జగన్నాథరావుగారివలన నాకు లభించినవి.

శాసనముల యాకారాదికములు.

మొదటిశాసనమునకు 'అ' శాసన మని గుర్తు పెట్టుకొందము. ఇందు నాల్గురాగిరేకులు కలవు. ఒక్కొక్కటి 5½ అంగుళములు పొడవుగను, 1¼ అంగుళము వెడల్పుగను నుండును. పైరేకుయొక్క యనఁగా మొదటిరేకుయొక్క పైభాగమును, నాల్గవరేకుయొక్క యనఁగాఁ గ్రిందిరేకుయొక్క రెండవవైపును వట్టివిగా విడిచిపెట్టఁబడినవి. వానిమీఁద నక్షరములు లేవు. ఈరెండువైపుల నక్షరములు చెక్కినయెడల వానికి వేఱు ఆచ్ఛాదనము లేనందున నవి యఱిగి పోవు నని యిట్లు రెండువైపులును విడిచిపెట్టఁబడును. నాల్గురేకులలో రెండవది మిక్కిలి సన్ననిది. అందుఁ గొంతభాగము విఱిగిపోయినది. ఈనాల్గురేకులును ఒక గుండ్రనికడియములోఁ దగిలించియున్నవి. ఈకడియపువ్యాసము (diameter) 2½ అంగుళములు. ఈకడియపు చివర లొకగుండ్రని ముద్రలోఁ దూర్చి గట్టిగ బిగింపఁబడినవి. ఈముద్ర కంచుతోఁ జేయఁబడినది. దీనివ్యాసము 1½ అంగు

[1] ఒకటి కొల్లేరు తామ్రశాసనము. Ind. Ant. Vol. v. p. 175; రెండవది ఏలూరు ప్రాకృతశాసనము. Ep. Ind. Vol. ix p. 56.

శము. ఈముద్రమీఁది విగ్రహమును అక్షరములును బూర్తిగా మాసిపోయినవి దానిమీఁది విగ్రహము నందియై యుండిన నుండవచ్చును. రాగిరేకులమీఁది యక్షరములు పెక్కుచోట్ల నఱిగిపోయినవి. కాని యక్షరములను బెద్దవిగాఁ జూపు నద్దముసాయమునను, నిదివఱకుఁ బ్రకటింపఁబడిన శాలంకాయనశాసనముల సాయమునను నఱిగిపోయిన యక్షరములను జాలవఱకుఁ గుర్తింపఁగల్గితిని.

రెండవశాసనమునకు 'ఇ' అన్నగుర్తు పెట్టఁబడినది. ఇది నందివర్మచే నీయఁబడినది. ఇందును నాల్గు రాగిరేకులు గలవు. ఒక్కొక్కదాని పొడుగు 5 అంగుళములు, వెడల్పు 1¼అంగుళము. మొదటిరేకు పైభాగముమాత్ర మక్షరములు చెక్కకుండ విడువఁబడినది. ఈనాల్గురేకులకును దగిలింపఁబడిన రాగికడియము 2¾ అంగుళముల వ్యాసముకలది. దానికిఁ దగిలియున్న ముద్ర 1¾ అంగుళములు వ్యాసము కలది. రేకులు మొదట నాయొద్దకు వచ్చినప్పు డీముద్రయంతయుఁ జిలుముతో నిండియుండెను. ఇం దేదియైన నొకవిగ్రహ ముండు నని నేను దలంపలేదు. కాని దాని ననేకపర్యాయములు ననేకవిధములుగఁ దోమింపఁగా నందుఁ జక్కని నందివిగ్రహము వెలువడెను. అది ముద్రకు నడుమ నున్నది. దానిక్రిందను ముద్ర యంచువెంటను గొన్నియక్షరము లున్నవి. కాని యవి యెక్కువగా నఱిగిపోయినందున గుర్తించుటకు వీలులేకుండ నున్నది. కావున శాలంకాయనుల ముద్రమీఁదియక్షరము లెవ్వియో తెలిసికొనుటకు వీలు లేదు.

శాలంకాయనులముద్రమీఁది విగ్రహము నందియని మన మీముద్రలో స్పష్టముగ గుర్తింపఁగలుగుట యొక గొప్పవిశేష మనియె చెప్పవలెను. ఏలయన నిదివఱకుఁ బ్రకటింపఁబడిన రెండుశాసనపుముద్రలమీఁది విగ్రహముల స్వరూపములు స్పష్టముగాఁ దెలియలేదు. కొల్లేరుశాసనపు ముద్ర దొరకలేదు. ఏలూరు ప్రాకృతశాసనపుముద్రమీఁద విగ్రహము చెఱిగిపోయినది. "దానిమీఁద నాల్గుకాళ్లవిగ్రహము కానవచ్చుచున్నది. అది పులియేమో—"అని దానిని గుఱించి వ్రాసినవా రనిరి. ఇప్పుడు ప్రకటింపఁబడుచున్న 'అ'అను మొదటిశాసనపు ముద్రమీఁది విగ్రహముకూడ స్పష్టముగ లేదు. కావున నీముద్రమీఁదివిగ్రహము ముఖ్యమైనది.

అక్షరాదుల స్వరూపము.

ఈరెండుశాసనములయక్షరములును నొకవిధమైనవియే. రెండిటికిని 20-30 ఏండ్లకంటె నెక్కు డంతర ముండఁజాలదు. ఈశాసనముల వ్రాత

'తెలుఁగుకన్నడాక్షరము' లనఁబడు లిపియొక్క పురాతనస్వరూపము. ఇంతకంటెఁ బురాతనస్వరూపముఁ జూడవలయునన్న 'మైదవోలు'[1] 'కొండమూడి'[2] శాసనములఁ జూడవలయును. ఈ రెండుశాసనములు కూడ గుంటూరుజిల్లాలో దొరకినవే. ఇంతకంటెఁ బురాతనాక్షరములను, దెలుఁగుదేశపువానిని జూడవలయునన్న అమరావతీస్తూపమందలి శాసనములను[3] భట్టిప్రోలుస్తూపమందలి శాసనములను[4] జూడవలయును. కాని వానిని బ్రాహ్మియక్షరము లందురే గాని తెలుఁగుకర్ణాటకాక్షరము లనరు. ప్రస్తుతపు కంతేరుశాసనముల యక్షరములు కొల్లేరులో దొరకిన శాలంకాయనశాసనమందలి యక్షరములను, చిక్కుళ్లలో దొరకిన విష్ణుకుండినుల శాసనములోని యక్షరములను బోలియుండును. ఏలూరులో దొరకిన శాలంకాయనుల ప్రాకృతశాసనమునందలి యక్షరములకు నీశాసనములందలి యక్షరములకును స్వరూపమునందుఁ గొంచెముగా భేద ముండును. ఈశాసనముల తరువాతది యగు పురాతనాంధ్రకర్ణాటలిపి చూడవలయునన్న విష్ణుకుండినులయుఁ దూర్పుచాళుక్యులయు శాసనములఁ జూడవలయును. బర్నెల్ తరువాత 'లిపిశాస్త్రము'ను శాసించిన బూలర్ (Buhler) గారిమతమున నీపురాతనలిపియొక్క చరమకాలము కుబ్జవిష్ణువర్ధనుని కుమారునివఱకు. తరువాత మధ్యమకాలము ప్రారంభమగును.

ఈశాసనములందలి కొన్నివిశేషములు:—ఇందలి రెండవశాసనమున పొల్లు మకారము (మ్), మకారమును సగముచేసి యొకవిధమైన సున్నగాఁ జూపఁబడినది [9-వ పంక్తి]. అదియే క్రమముగఁ దరువాత మనసున్నగా మాఱినది కాఁబోలును. 'ఇ' శాసనముయొక్క 3-వపంక్తిలో నుపధ్మానీయము గుర్తు కలదు. అది సరిగ మవబండిఱాను బోలియున్నది. ఉపధ్మానీయ మనఁగా పఫలకుఁ బూర్వమువచ్చెడి విసర్గము. పోనుపోను రెండుసున్నలనె యన్నివిధములైన విసర్గలను సూచించుట కుపయోగింపఁజొచ్చిరి. అప్పుడు నిరుపయోగముగ నున్న 'ఱ' అనునుపధ్మానీయచిహ్నమును దెనుఁగు-కన్నడపువారు తమ భాషలో నున్నవిశేషహల్లునకు గుర్తుగా స్వీకరించి రని తోఁచెడిని.

'ఇ' శాసనమునందు 10-వ పంక్తిలో 12 అన్నయంకె కలదు. కాని యది పదియన్నగుర్తు తరువాత రెండను నంకెకు గుర్తుంచుటవలన నేర్పడినది. ఈ

---

[1] Ep. Ind. Vol. vi p. 84.
[2] Ep. Ind. Vol. v p. 315.
[3] Burgess' *Amaravati;* Ep. Ind. Vol. xv p, 258.
[4] Kielhorn's List of Brahmi Inscriptions and Sewell's Antiquites.

శాసనములలోని రేకులకు నంకెలు వేయఁబడినవి. ఆశాసనమందు రేకులకు రెండువైపుల నంకెలు చెక్కిరి. కాని యరిగిపోయినందునఁ గొన్నియంకెలు మాత్రము కానవచ్చును.

రెండుశాసనములలోని భాష సంస్కృతగద్యము. చివర 'బహుభిర్వసుధా దత్తా' ఇత్యాది మామూలు శ్లోకములు వచ్చును.

శాసనములందు విషయములు.

మొదటిశాసన మిచ్చినదాత శాలఙ్కాయనుఁడైనమహారాజశ్రీ విజయస్కన్దవర్మ. ఇతఁడీయుత్తరువును విజయవేఙ్గినుండి పంపెను. ఈతఁడు భగవచ్చిత్రరథస్వామిపాదానుధ్యాతుఁడు; బప్పభట్టారకపాదభక్తుఁడు. ప్రతిగృహీత, లేకుమారిగ్రామవాస్తవ్యుఁడును మౌద్గల్యగోత్రుఁడును నగుశివార్యుఁడు. కుద్రహారవిషయమందలి చిన్నపుర మనుపల్లె యీతనికి రాజు రాజ్యముచేయుటకుఁ బ్రారంభించిన సంవత్సరమున వైశాఖపౌర్ణిమనాఁ డీయఁబడెను.

రెండవశాసన మిచ్చినదాత శాలఙ్కాయన మహారాజశ్రీ నన్దివర్మ. ఈతఁడును వేఙ్గీపురమునుండియే యాజ్ఞఁబంపెను. ఈతఁడు చిత్రరథస్వామిపాదానుధ్యాతుఁడు, బప్పభట్టారకపాదభక్తుఁడు, పరమభాగవతుఁడు. ప్రతిగృహీత బ్రాహ్మణుఁడు, మౌద్గల్యగోత్రుఁడును బ్రసిద్ధుఁడును నగుస్వామిచన్ద్రుఁడు. కుద్రహారవిషయమందు కురువాడగ్రామమునఁ బండ్రెండునివర్తనములభూమి యీతనికీయఁబడినది. ఈపట్టిక యమావాస్యనాఁ డీయఁబడినది.

శాలంకాయనుల బిరుదములు.

ఈరాజులచే ధరింపఁబడిన బిరుదములయర్థమును గూర్చి కొంచెము విచారింతము. వీరు భగవచ్చిత్రరథస్వామిపాదానుధ్యాతులు (అ. 1-వ పఙ్క్తి) కావున వీరికులదైవము భగవంతుఁడైన చిత్రరథుండు. ఈచిత్రరథుఁ డెవఁడు? ఈ పేరుగలగంధర్వుఁడు పురాణాదులలోఁ గలఁడు. కాని గంధర్వుఁడు కులదేవతగాఁ గలవారు సాధారణముగఁ గానరారు. అందుచేఁ జిత్రరథుఁడు మఱియొక దేవుఁడై యుండవలెను. సంస్కృతకోశములలోఁ జిత్రరథశబ్దము సూర్యపర్యాయముగఁ గానవచ్చును. దీనినిబట్టి సూర్యుఁడే శాలంకాయనులకుఁ గులదైవముగా నుండె నని మన మూహింపవచ్చును. రెండవశాసనపు ముద్ర పైభాగమున సూర్యునిప్రతిమ యున్నందున నీయూహ దృఢపడుచున్నది. నందిగల భాగమునందుఁగాక, పైభాగమున నొత్తుగను, గుండ్రముగను నొకబిళ్లవలెఁ

గలదు. అది సూర్యుని ప్రతిబింబ మనుటకు సందేహము లేదు. మొదటిశాసనపు ముద్రపైఁ గూడ నిట్టివిగ్రహము గలదు. కాని యది యంతస్పష్టముగ లేదు. సూర్యోపాసనము సూర్యదేవాలయములు తెలుఁగుదేశమునందుఁ బెక్కు లుండెను.[1] గుణగవిజయాదిత్యునికాలమున (క్రి. శ. 840-880) నెల్లూరు మండలములో 'ఆదిత్యభట్టార'నిదేవాలయ ముండెను.[2] గంజాముజిల్లాలో అరసవిల్లియొద్ద సూర్యదేవాలయ ముండెను. (క్రి. శ. 1068) పెదవేంగిలో నొకపురాతనదేవాలయమును జూపి యది చిత్రరథస్వామి దేవాలయ మని చెప్పెదరు.

శాలంకాయనులు "బప్పభట్టారకపాదభక్తు"ల మని వ్రాసికొనియెదరు. ఈబప్పనిపేరు పెక్కురాజవంశముల శాసనములలోఁ గానవచ్చును. గుప్తులు, వాకాటకులు, పల్లవులు, గాంగులు తమశాసనములలో బప్పభట్టారకపాదానుధ్యాతుల మని వ్రాసికొనిరి. కొందఱు "బప్పఁ"డొకరాజని తలంచిరి. కాని యిందఱు వంశములవా రొకరికొకరు సంబంధము లేనివారు, ఏకపురుషవంశజు లగుట పొసఁగనేరదు. కావున "బప్ప"శబ్దము పేరు గాదనియు, దానికి 'తండ్రి'యర్థ మనియు మనము తలంపవలెను. ఇది ప్రాకృతశబ్దము. ఇందుండియె యిప్పటి "బాప్"తండ్రి అను హిందీశబ్దము పుట్టినది. ప్రతిరాజుఁ దనతండ్రియెడల వినయవిధేయతలు చూపుచు 'బప్పభట్టారకపాదభక్తుఁడ'నని వ్రాసికొనె నని మనమర్థముచేసికొనుటయె సమంజసము.

ఇఁక 'శాలంకాయన'శబ్దమును గుఱించియె విచారింతము. శాలంకాయనుఁ డొకవైదికఋషి. ప్రవరకాండములో[3] శాలంకాయనగోత్రములు రెండు చెప్పఁబడినవి. ఒక్కటి 'ఆంగిరస' గణములోనిది. దీనికి ఆంగీరస బార్హస్పత్య భారద్వాజ యను భారద్వాజగోత్రప్రవరయె కలదు. రెండవది 'విశ్వామిత్ర'గణమునందలిది. దీనిప్రవర విశ్వామిత్ర, శాలంకాయన, కౌశిక అనునది. ఈగోత్రమున నప్తార్షేయము గలవారు నిప్పుడు గలరు. పాణినీయగణపాఠమునందు శాలంకాయనశబ్దము రెండుతావులఁ గానవచ్చుచున్నది, నడాదియందును (4-1-99) రాజన్యాదియందును (4-2-51) శాలంకాయను లుండుదేశ

[1] Maharaja's College Magazine, Vizayanagaram, Vol. ii p. 46.
[2] Nellore Inscription's Vol. ii p. 897.
[3] భారతవర్షీయప్రాచీన ఐతిహాసికకోశ, అనఁబడు మరాటీగ్రంథమునందు నన్నిప్రవర కాండలలోని విషయము లొక్కచోట నీయఁబడినవి; నేనాగ్రంథమునె యుపయోగించితిని.

ము ‘శాలంకాయనక’ మనుచుండిరి (4-2-53) పాణిన్యాచార్యులచేఁ జెప్పఁబడిన యీశాలంకాయనకదేశమునకును మనవేంగీశాలంకాయనరాజులకు నేదియైన సంబంధ ముండెనో లేవో తెలియదు. ‘మేదిని’ యనుసంస్కృతకోశమునందు శాలంకాయనశబ్దమునకు నందియను నర్థ మీయఁబడినది. శాలంకాయనుల ముద్రపైఁ గానవచ్చు నందివిగ్రహమును బట్టి యీరాజులు తాము నందివంశజుల మని చెప్పుకొనుచుండి రేమోయని సంశయము కలుగుచున్నది. పల్లవులయుఁ బూర్వగాంగులయు ముద్రలమీఁదఁగూడ నందివిగ్రహములు గలవు.

శాలంకాయనరాజులశాసనములలో ఏలూరు ప్రాకృతశాసనమునందు విజయదేవవర్మ మాత్రము తా నశ్వమేధయాగము చేసితి ననియుఁ బరమమాహేశ్వరుఁడ ననియుఁ జెప్పుకొనెను. తరువాతికాలపు శాలంకాయనులెవరు నశ్వమేధము చేసితి మన్నగర్వోక్తులు చెప్పుకొనలేదు. ఈయశ్వమేధగర్వోక్తి గుప్తులశాసనములలో మొదటఁ గానవచ్చుచున్నది. వారినిఁ జూచి చేదిరాజులు వాకాటకరాజులు కదంబులు శాలంకాయనులు నట్లే వ్రాసికొనిరి. గుప్తులలో సముద్రగుప్తునకుఁ దప్ప పైరాజులలో నెవ్వరికి నశ్వమేధముచేయుటకుఁ దగినసామర్థ్యము గాని రాజ్యవిస్తారము గాని సార్వభౌమత్వము గాని లేదు. శాలంకాయనుఁ డగువిజయనందివర్మ సముద్రగుప్తునికాలమునకు సమీపవర్తి గావున నాతనిశాసనమును జూచి ‘యశ్వమేధయాజి’ నని వ్రాసికొనియుండును. తరువాతి వారు తమకు మించినయాపదవిని వదలివేసిరి. విజయదేవవర్మశాసనములో ‘పరమమాహేశ్వర’ యనుబిరుదు గలదు. తరువాతిశాసనములలో నిందుకు మాఱుగ ‘పరమభాగవత’ యనుబిరుదు గలదు. ఇంతమాత్రమున నీరాజులు మొదట శైవులుగ నుండి తరువాత వైష్ణవులుగ మాఱిరని మన మూహింప నక్కఱలేదు. విష్ణుభాగవతులవలెనే పూర్వకాలము శివభాగవతులు గూడ నుండిరి. మహాభాష్యమునందుఁ బతంజలి శివభాగవతులఁ బేర్కొనియున్నాఁడు.[1]

స్థలనిర్దేశము:—ఈశాసనములలోఁ జెప్పఁబడిన గ్రామములలో వేంగి మొదటిది. ఏలూరు సమీపమునందున పెదవేంగి యనుగ్రామ మిదియేయని పండితుల యభిప్రాయము. ఈయభిప్రాయమే నిజమైనదిగఁ దోఁచుచున్నది. అయిన నుత్తరసర్కారులలో ‘వేంగీ’ పేరుగల గ్రామములు నాలుగు గల వనిన

[1] పాణినీయ 5-2-1. సూత్రముమీఁది మహాభాష్యము చూడనగును.

మాట మాత్రము పరిశోధకులు మఱవఁగూడదు. ఒకటి యేలూరునొద్ద నున్న పెదవేంగి, రెండవది చినవేంగి, మూఁడవది గుంటూరు జిల్లాలో చింతపల్లి యొద్ద నున్నది. ఈశాసనము లీవేంగి కనతిదూరముననే దొరకినవి. నాల్గవది వేంగిపా డనునది గోదావరిజిల్లాలోని పోలవరము జమీందారిలోఁ గలదు.

శాసనములోఁ జెప్పఁబడిన రెండవస్థలము 'కుద్రహార'విషయము. విషయ మనఁగా నాడు. ఈవిషయమునందుఁ గృష్ణాజిల్లాలోని యిప్పటి (అవనిగడ్డ) దివి బందరు, కైకలూరు, గుడివాడ తాలూకా లిమిడియుండె నని తోఁచుచున్నది. మచిలీపట్టణమునొద్ద నున్నగూడూరు అనునదియే కుద్రహార మని పండితుల యభిప్రాయము. ఈవిషయమునకే తర్వాతికాలపు చాళుక్యాదులశాసనము లలో గుద్రార, గుద్రహార, గుద్రవర యనునామములు కానవచ్చుచున్నవి. ఇది గుడివాడ యని కొందఱ యభిప్రాయము. ఇందున గుఱించిన ప్రమాణము లన్నియు డాక్టర్ డు బ్రొయిల్ గారు తమ "ఏన్సియంట్ హిస్టరీ ఆఫ్ డెక్కన్" అనుగ్రంథమునందుఁ జర్చించిరి.[1]

మనశాసనములలో మొదటివానియందు, 'చిన్నపురా మనుగ్రామ మొకటి చెప్పఁబడియున్నది. (4-వ పంక్తి). దీనికి 'పుర' మనుగొప్పపే రున్నను నప్పు డది పల్లెగానే యుండెను (9-వ పంక్తి). ఇప్పుడు బందరుతాలూకాలో 'చిన్నపురం' అనుపల్లె యొకటి కలదు. అదియే శాసనములోని 'చిన్నపుర' మైనఁ గావచ్చును. అట్లైన నీపేరు పదునాలుగువందలసంవత్సరములు మారక యుండుట మిగుల నాశ్చర్యకర మైనవిషయము. మొదటిశాసనమందలి ప్రతి గృహీతయొక్క నివాసస్థలమైన 'లేకుమారి'యెద్దియో చెప్పఁజాలము. రెండవ శాసనమునందలి (5-వ పంక్తి) 'కురువాద'గ్రామ మెద్దియో? కొల్లేరుశాసన ములో 'కురువక'గ్రామ మొకటి కలదు. ఈరెండు నొక్కటియేమో.

శాలంకాయనుల కాలనిర్ణయము.

ఈశాసనములకాలము మన మొకవిధముగఁ గనుఁగొనవచ్చును. ఇది వఱకు శాలంకాయనులశాసనములు రెండు ప్రకటింపఁబడినవి. వానిలో ఏలూరునొద్ద దొరకిన ప్రాకృతశాసనము పురాతన మని పండితులయభిప్రా యము. అయ్యది మహారాజశ్రీ విజయదేవవర్మచే నియ్యఁబడినది. రెండ వదియు సంస్కృతమునం దున్నదియు నగుకొల్లేరుశాసనము మహారాజచంద్ర వర్మ కుమారుఁడైన విజయనందివర్మచే నియ్యఁబడినది. ఇప్పటి యీరెండుక్రొత్త

[1] పుట, 84, 85.

శాసనములలో మొదటిది విజయస్కందవర్మది, రెండవది శ్రీనందివర్మది. శాలంకాయనులది యిం కొకశాసన మున్నట్టు తెలియుచున్నది. కొల్లేరు తామ్రశాసనమును బ్రకటించుచు డాక్టరు ఫ్లీట్ ఇట్లు వ్రాసెను. "సర్ ఇలియట్ సంగ్రహించియుంచిన శాసనప్రతిమలలో విజయనందివర్మయొక్క తామ్రశాసనమునకుఁ బ్రతి యొకటి కలదు. అందు యువమహారాజు పేరు స్పష్టముగా లేదు. అది 'విజయతుంగవర్మ' లేక 'విజయబుద్ధవర్మ' కావచ్చును. శాసనపు భాషయు ననిశ్చితము. బహుశః అది ప్రాకృతమో పాలీయో యై యుండును."

మన కిట్లు దొరకిన శాలంకాయనుల యైదుశాసనములలోను నేడ్గురు రాజులనామములు కానవచ్చుచున్నవి. వీనిలో కొల్లేరు తామ్రశాసనమందలి విజయ - నందివర్మయు, కంతేరు రెండవ (ఇ) శాసనమందలి నందివర్మయు, నొక్కఁడె యనుకొనినయెడల రాజు లార్గురె యగుచున్నారు. వీరి కందఱకుఁ బూర్వము హస్తివర్మ యనువానిని జేర్పవచ్చును. సముద్రగుప్తుని అలహాబాదు స్తంభశాసనమందు, వేంగిదేశపు హస్తివర్మను నాతఁడు జయించిన ట్లున్నది. అట్లు మరల నేడ్గురు రాజు లయిరి. వీరందఱికాలముల నిశ్చయముగ నిర్ణయించుట యసంభవ మైనను, రమారమిగ నిర్ణయింపవచ్చును. ఏలూరు ప్రాకృత శాసనమును, ఈలియట్ సంగ్రహములోని ప్రకటింపఁబడని ప్రాకృతశాసనమును, నితరశాసనములకంటెఁ బూర్వపువి యని యెంచికొని యీరాజుల పౌర్వాపర్య మేర్పఱిచినయెడల నీక్రిందివిధముగ నీరాజక్రమమును, కాలక్రమమును నేర్పడుచున్నవి.

రమారమికాలము.	రాజుపేరు.	ఏశాసనములోనివాఁడు.
350	హస్తివర్మ	అలహాబాదుస్తంభశాసనము.
375	విజయదేవవర్మ	ఏలూరుప్రాకృతశాసనము.
400	విజయనందివర్మ	ఈలియట్ సంగ్రహములోని
425	బుద్ధవర్మ	ప్రకటింపఁబడనిశాసనము.
450	చండవర్మ	కొల్లేరు శాసనమును,
475	విజయనందివర్మ	కంతేరు శాసనము(ఇ)
500	విజయస్కందవర్మ	కంతేరు శాసనము(అ)

పైని పూర్వరాజునకుఁ బరరాజునకుఁ గలసంబంధము తెలియనప్పుడు వా రిరువురి నడుమను జుక్కలు పెట్టఁబడినవి. పితాపుత్రసంబంధము తెలిసినప్పుడు వారియిరువురి నడుమ నిలువుగీ టుంచఁబడినది. ఇఁక వీరికాలము రమారమిగ నిర్ణయించినవిధ మె ట్లన:—

వేంగిదేశము నేలుచున్నహస్తివర్మను సముద్రగుప్తుఁ డోడించినట్లు, అలహాబాదు స్తంభశాసనము చెప్పుచున్నది. అందువలన హస్తివర్మ చరమకాలము రమారమి క్రీ. శ. 350 యని తెలియుచున్నది. విష్ణుకుండినవంశజుఁ డయిన విక్రమహేంద్రవర్మయొక్క చిక్కుళ్ల తామ్రశాసనము[1] వలన నాతఁడు వేంగియొద్ద దెందులూరులో రాజ్యము చేయుచున్నట్టులును, కృష్ణానదియొడ్డున నున్న రావిలేల యనుగ్రామము దానము చేసినట్టును దెలియుచున్నది. కావున నాతఁడదివఱకే వేంగీదేశమును శాలంకాయనులయొద్దనుండి జయించియుండవలెను. ఈవిష్ణుకుండిరాజుయొక్క రాజ్యకాలము రమారమి క్రీ. శ. 500 కావున శాలంకాయనులలోఁ జివరవాఁడైన విజయస్కందవర్మ రాజ్యకాలము 500 వఱకుఁ బూర్తియై యుండవలెను. ఇట్లు శాలంకాయనులు వేంగిదేశముపై రాజ్యమేలినది 350 మొదలు 500 వఱకు జరిగిన 150 సంవత్సరముల కాల మని తేలుచున్నది. ఈ 150 సంవత్సరములకాల మాఱుతరములపైఁ బంచివేయఁగా నొక్కొక్కతరమునకు 25 సంవత్సరములకాల మేర్పడుచున్నది. రాజ్యకాలము తెలియని రాజుల ప్రభుత్వమితిని నిర్ణయించునప్పుడు తరమునకు 25 సంవత్సరములచొప్పున లెక్క వేయుట చరిత్రకారు లందఱును నొప్పుకొనిన పరిమితియే. మనలెక్కయు నందుకు సరిపోయినది.

అంతకుఁ బూర్వపురాజులు:—మనము హస్తివర్మతో నాఁగక యాతనికిఁ బూర్వము వేంగిదేశము నేలినవా రెవ్వరైనఁ గలరా యని విచారించినయెడల కొండమూడి తామ్రశాసనము గానవచ్చుచున్నది. బృహత్ఫలాయనగోత్రుఁడగుజయవర్మ యనురాజు కుదూరవిషయములో రాజ్యము చేయుచున్న ట్టీశాసనమువలనం దెలియుచున్నది. అనఁగా నేదేశమునందు శాలంకాయనులు రాజ్యము చేసిరో యాదేశమునందే యంతకుఁ బూర్వము బృహత్ఫలాయనులు రాజ్య మేలిరి. కొండమూడి తామ్రశాసనపుకాలమును విచారింపఁగా నందు

[1] Ep. Ind. Vol. iv p. 193. విష్ణుకుండినరాజుల కాలనిర్ణయమునకై డాక్టరు డుబ్రాయిల్ రచిత ఎన్‌షియంట్ హిస్ట్రీ ఆఫ్ ది డెక్కన్ అనుగ్రంథము 90-వ పుట చూడనగు. విష్ణుకుండినమాధవవర్మశాసనమును బ్రకటించునప్పు డీచర్చ సవిస్తరముగ నేను చేయఁగలను.

నుగూఱిచి, దానిఁ బ్రకటించిన డాక్టరుహుల్ ష్ ఇట్లు వ్రాసెను. "ఈశాసన లిపి చూడఁగా నీరాజు మైదవోలు[1] శాసనమును జెక్కించిన పల్లవరాజైన శివస్కందవర్మకు సమకాలికుఁ డని తోఁచుచున్నది. ఇదియుఁ గాక యీశాసనమునందలి భాషయు శబ్దప్రయోగములును కూడ నాశికలో శాసనములను వేయించిన, యాంధ్రరాజు లయిన గౌతమీపుత్త్రశాతకరణి (నెం. 4, 5), వశిష్టిపుత్త్రపులుమాయి (నెం. 3) అనురాజుల కాలమునకును జయవర్మ కాలమునకును విశేష మంతర ముండ నేరదు. ఈశాసనపు ముద్రపై నున్న ప్రాచీనసంస్కృతలిపియు నీయూహనే దృఢపఱుచుచున్నది." ఆంధ్రవంశము 3-వ శతాబ్దప్రారంభముననే యంతరించినది. మైదవోలుశాసనము కాలము 3-వ శతాబ్దపు 3-వ పాద మని పండితుల యభిప్రాయము. కావున బృహత్ఫలాయనరాజులు మూఁడవశతాబ్దమున వేంగిదేశమునందు రాజ్యముచేయుచుండి రని మన మూహింపవచ్చును. 4-వ శతాబ్దప్రారంభమున శాలంకాయనులు బృహత్ఫలాయనుల నోడించి వేంగిదేశము నాక్రమించికొని యుండవచ్చును. ఇట్లు 2-వ శతాబ్దాంతమువఱకు నాంధ్రులు (లేక శాతవాహనులు) ను, 3-వశతాబ్దాంతమువఱకు బృహత్ఫలాయనులును 5-వ శతాబ్దాంతమువఱకు శాలంకాయనులును, 7-వ శతాబ్దప్రారంభమువఱకు విష్ణుకుండినులును 612 మొదలు పూర్వచాళుక్యులును వేంగిదేశము నేలినరాజవంశపరంపర లని మనకు శాసనదృష్టాంతములతో నిశ్చయముగఁ దెలిసినది. పల్లవులు వేంగివిషయమును గాని కుదూహారవిషయమును గాని యేలినట్లు కానరాదు. ఉత్తరసర్కారులలో దొరకినపల్లవశాసనములలో[2] 'కమ్మరాష్ట్ర'మే పేర్కొనఁబడినది. ఒకదానిలో[3] 'దసకటకము' పేరు కలదు. కమ్మరాష్ట్రమునం దిప్పటి నెల్లూరుజిల్లాలోని కొంత యుత్తరభాగమును గుంటూరుజిల్లాలోని కొంతదక్షిణభాగమును జేరియుండును. పురాతనపల్లవులు కృష్ణానదిని దాఁటినట్టు కానరాదు. పిష్టపురమున సముద్రగుప్తునిచే జయింపఁబడిన రాజు పల్లవుఁ డని కొంద ఱూహించిరి, గాని, యందునకు శాసనాధారమేమియును లేదు.

వేంగిరాజ్యవిస్తారాదికములు: — శాలంకాయనులు పూర్వపల్లవులకు

---

[1]Ep. Ind. Vol. vi p. 81.

[2]చందలూరు తామ్రశాసనములు, Ep. Ind. Vol. vii p. 233; ఒంగోలు తామ్రశాసనములు, Ep. Ind. Vol. xv p. 246.

[3]Ep. Ind. Vol. vi p. 84.

సమకాలికు లనుటకు సందియము లేదు, కాని, వీరు వేంగి కుద్రహారవిషయములను బల్లవులతో సంబంధము లేకయే స్వతంత్రముగఁ బాలించిరి. ఈ వేంగి రాజ్యము పెద్దదిగఁ గానరాదు. దానివైశాల్య మిప్పటి యొక పెద్దజిల్లాను గాని రెండుజిల్లాలను గాని మించి యుండదు. అది కృష్ణా గోదావరినదులు సముద్రముతో సంగమించు స్థలములకు నడుమ నుండెను. దీని కుత్తరమున లేక యీశాన్యమున పిష్టపురము రాజధానిగాఁ గలకళింగరాజ్యమును, ఆగ్నేయమున బంగాళాఖాతమును, నైరృతిని కృష్ణానదియు దానికావల, పల్లవులరాజ్యంబును హద్దులుగ నుండెను. కృష్ణాగోదావరీనదులకు నడుమ వాయవ్యపుదిక్కున నీరాజ్య మెంతవఱకు వ్యాపించియుండెనో నిశ్చయముగఁ జెప్పఁజాలము. కాని యిప్పటి గోదావరీ కృష్ణాజిల్లా లను హద్దునుదాఁటియుండ దని మాత్రము మన మూహింపవచ్చును. ఈ వేంగిరాజ్యమునందు రెండువిషయములు లేక నాడులు కలవు. ఒకటి వేంగివిషయము, రెండవది కుద్రహారవిషయము. ఇప్పటి ఏలూరు, ఎర్నగూడెము, భీమవరము, తాలూకాలను వేంగివిషయ మని చెప్పవచ్చును; (అవనిగడ్డ) దివి, బందరు, కైకలూరు, గుడివాడ, తాలూకాలు, కుద్రహారవిషయములోనివి.

వేంగిరాజ్యమునందుఁ జక్కని సముద్రతీరమును విఖ్యాతిఁ జెందిన రేవు పట్టణములు నుండెను. దక్షిణదేశమునందలి రెండుమహానదు లీరాజ్యమునకు సరిహద్దులుగఁ బాఱుచున్నందున వ్యాపారమునకును బ్రజలరాకపోకలకు ననేక విధములయిన సదుపాయము లుండె ననుటకు సందియము లేదు. 2-వ శతాబ్దమువాఁ డైన టాలెమి యనుభూగోళశాస్త్రజ్ఞుఁడు దక్షిణహిందూదేశమున కొడ్డూరను గొప్ప రేవుపట్టణము కలదనియు నచ్చటినుండి బంగారు తెచ్చుకొను దేశమునకు, అనఁగా, బర్మా, మలాకా, కంబోడియా, ఆనాము, అను ఇండోచైనా ద్వీపకల్పములకు పడవలు వెళ్లుచుండె ననియు, వ్రాసినాఁడు. అది శాసనమునందలి, కుదూహారమే యనియు, నిప్పుడు బందరునొద్ద నున్న గూడూరే యనియుఁ బండితుల యభిప్రాయము.[1] ఇప్పుడు ఘంటశాల యనఁబడు దానికి టాలమికాలమున 'కెంటకోసిల' యనిపేరు. అయ్యది గొప్ప వర్తకస్థలము. కావున మచిలీబందరు సమీపప్రదేశము, వేలకొలఁది సంవత్సరములనుండియు, గొప్ప రేవుగను వర్తకస్థలముగను నుండి, వేఱువేఱు నామములతో దక్షిణహిందూదేశమున ఖ్యాతి వహించి యుండెననుటకు సందేహము లేదు. ఘంటశాల కృష్ణా

[1] డాక్టర్ దుబ్రాయిల్ రచితచరిత్ర చూడనగు.

నది సముద్రములోఁ గలసిన స్థలమునకును గూడూరునకును నడుమ నుండును. ఇచ్చట నిటీవల గొప్ప బౌద్ధ స్తూపమొకటి వెలువడినది. కావున నీప్రాంతమున నొకప్పుడు మిక్కిలి పురాతనకాలమున బౌద్ధధర్మము వ్యాపించియుండె నని మనము నిశ్చయింపవచ్చును. బౌద్ధులు ప్రాకృతభాషను బవిత్రభాషగా నెంతురు. ఆసంస్కారము కొంతవఱకుండుటచేఁ గాఁబోలు బృహత్ఫలాయన జయవర్మని కొండమూడి తామ్రశాసనమును, శాలంకాయనవిజయ దేవవర్మని ఏలూరిశాసనమును, ప్రాకృతభాషలోనే వ్రాయఁబడినవి.

శాలంకాయనులు పల్లవులబంధువులు:—పల్లవరాజులు శాలంకాయన రాజులకంటె బలవంతులు. ఎక్కువ రాజ్యము గలవారు. అట్లయ్యును దమ ప్రక్క నున్న శాలంకాయనులను, వారు బాధింపక స్వతంత్రముగా రాజ్యము చేయనిచ్చుట, యాశ్చర్యకర మైనవిషయమే. ఇందుకుఁ గారణము, వా రుభయులును బంధుగు లగుటయే యని తోఁచుచున్నది. వీ రుభయులు నేకవంశజాతులుగ నైన నుండవలెను, లేక యిచ్చిపుచ్చుకొనుటవలన బంధువులుగనైన నుండవలెను. ఇందుకు మూఁడుహేతువులు కానవచ్చుచున్నవి. పల్లవులది భారద్వాజగోత్రము. అందుకు ప్రవర, ఆంగిరస, బార్హస్పత్య, భారద్వాజ. ఈ ప్రవరే గలశాలంకాయనగోత్ర మొకటి కలదు. ఈరెండువంశములవారి ముద్రపై నందివిగ్రహము గలదు. కంతేరుశాసనములలో రెండవదాని ముద్ర మీఁది నందివిగ్రహమును మనము స్పష్టముగ గుర్తించినందున నీరెండువంశములకు సంబంధము కల దని యూహించుటకుఁ గారణ మైనది. ఈరెండువంశములలోని రాజులపేళ్లుఁ గలియుటయు వీని కేదో సంబంధము కలదనుటకుఁ గారణ మగుచున్నది. శాలంకాయనశాసనములలోఁ గానవచ్చెడి స్కందవర్మ, నందివర్మ, బుద్ధవర్మ యనుపేళ్లు పల్లవులశాసనములలోఁ బెక్కుసారులు కానవచ్చును. డాక్టర్ డుబ్రాయిల్ చే రచింపఁబడిన 'ఏన్షియంటు హిష్ట్రీ ఆఫ్ ది డెక్కన్' అను గ్రంథమునందు 70-వ పుటలో పల్లవులవంశవృక్ష మీయఁబడినది. క్రీ. శ. 300 మొదలు 550 వఱకు రాజ్యముచేసిన రాజులలో నలుగురు స్కందవర్మలు,నిద్దఱు బుద్ధవర్మలు, నొకనందివర్మయుఁ గలరు. ఇట్టి నామసామ్యము కేవలకాకతాలీయన్యాయమునకు గుఱియై యుండనోపదు. ఈరెండువంశముల వారికిని గలపరస్పరబంధుత్వమును, గౌరవమును నిందుకు హేతువులయి యుండవలెను.*

కొ. వెం. లక్ష్మణరావు.

---

*ఇం దచ్చొత్తింపఁబడిన స్కందవర్మయొక్క తామ్రశాసనపటములు విజయనగరమహారాజావారి కాలేజి ప్రధానోపాధ్యాయులవలన మాకు లభించినవి. వారియెడ మేము కృతజ్ఞులము. రెండవశాసనమునందలి ముద్రకుఁ బటము మేమే చేయించితిమి.

అ. కంతేరు తామ్రశాసనము, శాలంకాయన స్కందవర్మది.

మూలము.[1]

మొదటిరేకు.

1. స్వస్తి విజయవేఙ్గ్యాః భగవచ్చిత్రరథస్వామి
2. పాదానుధ్యాతస్య బప్పభట్టారకపాదభ
3. క్తస్య శాలఙ్కాయనస్య మహారాజశ్రీ విజయ

రెండవరేకు మొదటిప్రక్క.

4. స్కన్దవర్మ్మణో [వచనా త్కు*] [మూహా[2]]రచిన్న[3] పురే
5. గ్రామేయకాః వక్తవ్యాః [॥*] అస్త్యస్మాభి రస్మ
6. త్కులగోత్రశ్రేయశోభివృద్ధయే ఏతస్మై

రెండవరేకు రెండవప్రక్క.

7. మౌద్గల్యసగోత్రాయ లేకుమారీ గ్రామవా
8. స్తవ్యాయ శివార్య్యాయ సర్వ్వపరిహారేణ
9. సాపల్లికా దత్తా[॥*] [త[4]ద్విదిత్వా*] [భ[5]వద్భి] ర[6] పూర్వ్వ [o]

మూఁడవరేకు మొదటిప్రక్క.

10. [స] మపూర్వ్వ దయాసాధుప్రేమణో కర్త్తవ్య మితి [॥*]
11. అపిచ సర్వ్వనియోగనియుక్తాయుక్తక
12. విషయపతిమిశ్రైః సాపల్లికా పరిహర్త్తవ్యా [॥*]

---

[1] నాయొద్దనున్న యసలు రేకుల ననుసరించి యీపాఠ మీయఁబడినది. రేకులమీఁదియక్షరములు పెక్కుతావులఁ జాలవఱకు నఱిగిపోయినందునఁ బటములో బాగుగ రాలేదు. కాని మూలములోఁ గొంచెము శ్రమతోడను భూతయద్దపుసాయముతోడను నక్షరముల గుర్తింపవచ్చును.

[2] మొదట రేకులు నాయొద్దకు వచ్చినప్పు డీరెం డక్షరములును స్పష్టముగాఁ గానవచ్చుచుండెను; రేకులను శుభ్రపఱిపించుటలోఁ దరువాత నఱిగిపోయినవి.

[3] ఈరేకులలో 'న'కారమునకును 'త'కారమునకును భేదము కనుఁగొనుట కష్టము కావున నీశబ్దమును 'చిత్తపురే'యని కాని 'చిన్నపురే' యని గాని 'చిత్నపురే' యని కాని చదువవచ్చును.

[4] రెండవమూఁడవయక్షరముయొక్క గుడియు నాల్గవయక్షరముయొక్క దీర్ఘమును మాత్రము కానవచ్చుచున్నవి.

[5] ఈ మూఁడక్షరముల పైభాగములు మాత్రము కానవచ్చుచున్నవి.

[6] ఈయక్షర మంతస్పష్టముగ లేదు.

మూఁడవరేకు రెండవప్రక్క.

13. [ప్రవర్ధమాన] శ్రీవిజయరాజ్యసంవత్సరే ప్ర
14. థమే వైశాఖ పౌర్ణమాస్యాం దత్తా పట్టికా[॥*]
15. బహుభిర్వసుధాదత్తా బహుభిశ్చానుపాలితా [।*]

నాల్గవరేకు.

16. యస్యయస్య [యదాభూమి] స్తస్యతస్య తదా
17. ఫలం। [ష]ష్టివర్ష సహస్రాణి స్వర్గే క్రీడ
18. [తిభూమిదః।] ఆక్షేప్తా చానుమన్తాచ తాన్యే
19. [వ నరకే] వసేత్ [॥*]

౩. కంతేరు తామ్రశాసనము శాలంకాయన నందివర్మది.

మూలము.[1]

మొదటిరేకు.

1. స్వస్తివిజయవే [ఙ్గీపురా]ద్గవచ్చిత్రరథ
2. స్వామిపాదానుధ్యాతో బప్పభట్టారకపా

రెండవరేకు మొదటిప్రక్క.

3. దభక్తః పరమభాగవతః శా [ల]ఙ్కాయ
4. నో మహారాజశ్రీ నన్దివర్మ కుద్రాహారే[2]

రెండవరేకు రెండవప్రక్క.

5. విషయే కురువాడగ్రామే మునుద[3] సహితా
6. గ్రామేయకా నాజ్ఞాపయతి [॥] స్వస్తి అస్మాభిః

---

[1] నాయొద్దనున్న రాగిరేకులననుసరించి యీపాఠము వ్రాయఁబడినది. ఈరేకులమీఁదియక్షరములు చాల అఱిగిపోయినందునఁ బటము తీయింపలేదు.

[2] ఈశబ్దమును కొల్లేరుశాసనమున బర్నెల్ 'కుడూహార'మని చదివెను. (Indian Paleography p. 135). డాక్టరు ఫ్లీట్ గారును ఏలూరుశాసనమునం దట్లే చదివిరి. (Ind. Ant. Vol. v p. 176). కాని 'డూ'అనునక్షరమును గుఱించి సంశయ మున్నట్లు దానియెదుట ప్రశ్నచిహ్నమును (?) ఉంచిరి. డాక్టరు హుల్ షుగారు మాత్రము దీనిని 'కుద్రాహార'మని సరిగఁ జదివిరి. (Ep. Ind. Vol. ix p. 3.)

[3] ఈశబ్దమునకు నర్థ మగుట లేదు. ఇది దేశ్యశబ్దముగఁ గానవచ్చుచున్నది. ఇది కొల్లేరు ఏలూరుశాసనములందును గలదు. దీనిని గొందఱు 'మున్నుడ' అనియుఁ గొందఱు 'ములుడ'అనియుఁ జదివిరి. దీనిస్వరూపమును, అర్థమును సంశయాస్పదములుగనే యున్నవి.

మూఁడవరేకు మొదటిప్రక్క.

7. బ్రాహ్మణాయమాద్గ[ల్య] సగోత్రాయ
8. ప్రసిద్ధాయ స్వామిచన్ద్రాయ అస్మత్కులగో

మూఁడవరేకు రెండవప్రక్క.

9. [త్రధర్మయశో] భివృద్ధ్యర్థమ్ అస్మిన్గ్రామే ద్వాదశ
10. [భూమి] నివర్త్తనాని ౧౨ ప్రదత్తాని [।] తదవేత్య[1]

నాల్గవరేకు మొదటిప్రక్క.

11. [అ]మాస్యామ్పట్టికా దత్తా ॥ బహుభి ర్వసుధా దత్తా
12. బహుభి శ్చానుపాలితా । యస్యయస్య యదాభూమి
13. స్తస్యతస్య తదా ఫలమ్ [॥*]

నాల్గవరేకు రెండవప్రక్క.

14. షష్టివర్ష సహస్రాణి స్వర్గ్గే క్రీడతిభూమిదః
15. ఆక్షేప్తా చాభిమన్తా చ తాన్యేవ నరకే వసేదితి [॥*]

[1] దీనితరువాతిభాగము కొంత ప్రమాదవశమున లేఖకుఁడు వదిలియుండు నని తోఁచుచున్నది.

మహాకవి శ్రీనాథప్రణీతము.

శివరాత్రిమాహాత్మ్యము
(సుకుమారచరిత్రము)

అచ్చగుచున్నది. వెల, రూ. ౦-౧౨-౦.

కార్యదర్శులు - ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు, చెన్నపురము

అని వ్రాయవలయును.

అ. కంతేరు తామ్రశాసనము, శాలంకాయన స్కంద వ

మొదటి రేకు.

రెండవ రేకు మొదటిప్రక్క.

రెండవ రేకు రెండవప్రక్క.

మూఁడవ రేకు మొదటి పక్క,

: మూఁడవ రేకు రెండవప్రక్క.

నాల్గవప్రక్క.

ఇ. కంతేరు తామ్రశాసనము.

శాలంకాయన నందివర్మది.

ముద్రమాత్రము.

శ్రీరస్తు.

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు.

(TELUGU ACADEMY.)

దుర్మతినామసంవత్సర కార్యనివేదనము.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు తనకు రాజధాని నివాసముగా నేర్పఱిచికొని ముందింటఁగెలిచి పిదపఁ బ్రతిసంవత్సరము నొక్కొక్కపట్టనమున చొప్పున నిప్పటికిఁ బదిసభలు గావించినది. రాజరాజనరేంద్రుని రాజధాని, కృష్ణదేవ రాయల కర్ణాటదేశము, రెడ్డపరిపాలనములు, నాయఁకుల యేల్బడులు, తిక్కన సోమయాజుల జన్మభూమి, వేంగీవిషయము నానాఁటఁ బరిభ్రమించి యిప్పుడు మెల్లమెల్లఁగఁ గళింగరాష్ట్రమునకు నడచుచున్నది. ఎందును బ్రసిద్ధులగు ప్రభువులు, పండితులు, ప్రఖ్యాతపురుషులు నొసంగిన స్వాగతమును స్వీకరించి యాంధ్రభాషాభివృద్ధి గావించుచున్నయది. ఒక్కదశ గడచినది; అప్పటికి నిప్పటికి స్వదేశమున భాషాభిమాన మెట్లున్నదని యరయఁ దలఁచుచున్నది.

ఈపరిషత్తునకుఁ బ్రతిష్ఠాపకు లిరువురు.

— ఉద్ధారకులు. —

ఈసంవత్సరమున బొబ్బిలిమహారాజులు శ్రీశ్రీశ్రీ రాజాసాహెబ్ శ్రీశ్రీ రావు శ్వేతాచలపతి వేంకటరంగారావు బహద్దరు, బి.సి.ఐ.ఇ., సి.బి.ఇ. వారు పరిషదుద్ధారకత్వము నంగీకరించిరి. కావున నుద్ధారకులు మువ్వురు.

— యావజ్జీవసభ్యులు. —

గతసంవత్సరమున నున్న 30 మందిలో నిరువురు కాలధర్మమునొందిరి ఇప్పటి సంఖ్య 28.

— సాధారణసభ్యులు. —

నిరుటిసంఖ్యలోఁ గ్రొత్తగా ముగ్గురేచేరిరి. నలుగురు మానిరి. ఉన్నవారి సంఖ్య 151.

గౌరవార్థసభ్యులు 37 గురు. కార్యనిర్వాహకసభాసభ్యులు 48 గురు.

— కార్యదర్శులు. —

కీర్తిశేషులగు పురాణము నాగభూషణముగారి స్థానమున నింక నెవ్వరిని నియమింపలేదు. ఇప్పటి కార్యదర్శు లిద్దఱు.

కార్యనిర్వాహక సభాధ్యక్షు లొక్కరు.

దుర్మతిసంవత్సరమునకుఁ బరిషదధ్యక్షులు దివాన్ బహద్దరు ఆనరెబిల్ మోచెర్ల రామచంద్రరావుపంతులుగారు బి.ఏ., బి.ఎల్. గారు.

కోశాధ్యక్షు లిరువురు.

(ముఖ్యులగు ప్రతిష్ఠాపకులు మున్నగువారి పేరులు ముఖపత్రము రెండవ పుటలోఁ జూడనగును.)

పత్రికాప్రకటనము. —

ఈసంవత్సరమునందుఁగూడఁ బరిషత్పత్రిక రెండు నెలల కొక్కసారియే ప్రకటింపఁబడినది. మల్లికార్జునపండితారాధ్యులు రచించిన "శివతత్త్వసార" మనుపురాతనశైవగ్రంథము పత్రికలోఁ బ్రకటింపఁబడినది. విపులవిమర్శనముతోఁగూడిన వీకికాసహితముగ దీనిని బ్ర॥ కొమర్రాజు లక్ష్మణరావు ఎం.ఏ. గారు సంస్కరించుటలోఁ జాల శ్రమపడిరి. దీనికిఁ బ్రతులు పాఠకులకు విక్రయము నకులభింపఁగలవు. ఇప్పటికిఁ బరిషత్కార్యస్థానమున విప్రనారాయణచరిత్రము, జైమినిభారతవచనము, చంపూరామాయణము, చంద్రభానుచరిత్రము, శివతత్త్వసారము ననునైదు పూర్వకవివిరచిత ప్రసిద్ధగ్రంథములు ముద్రితములు గలవు. నీతిసీసపద్యశతకము, సర్వేశ్వరశతకము లనుపురాతనకవికృతశతకములు రెండు గలవు. పత్రికకుఁ జందాదారులు 184 గురు.

ఈసంవత్సరమునఁ బ్రకటింపఁబడిన వ్యాసముల ననుబంధములోఁ గనుఁగొనవలయును.

— పుస్తకవిక్రయము. —

ముద్రింపఁబడిన పుస్తకము లెంత యపురూపములైననైనను వానివిక్రయము సర్వపుస్తకసాధారణముగానే యున్నదిగాని విశేషము కనఁబడలేదు. ప్రతిగ్రంథాలయమువారు నొక్కొక్కప్రతిని దెప్పించికొనిన నొక్కరికి శ్రమలేకుండ లోకోపకారముగ నుండును. పుస్తకములకంటెఁ బత్రికసంచికలవిక్రయము నయముగానున్నది. ఆంధ్రగ్రంథములైనను నెన్నఁటికైనఁ బునర్ముద్రణమున లభించును. సంచిక లట్లులభింపవుగావున నున్నసంచికలనైనను బఠనాలయములలోను భాషాభిమానుల యిండ్లలోను నుంచుట లోకోపకారకారణమగును. నూతనగ్రంథప్రకటనమునకు భాషాభిమాను లగులక్ష్మీపుత్రులు తోడ్పడుదురుగాత.

— పుస్తకభాండాగారము. —

పుస్తకసంపాదనమున కీయేఁడెవ్వరిని నియమింపలేదు గాని బచ్చలి వీరవేంకటకవి - యాంధ్రరఘువంశము, ముద్దరాజురామభద్రకవి - కవిజనసంజీవని, పైడిపాటి నరసింహకవి - మన్నారుకృష్ణశతకము, రామచంద్రాహారీశతకము, కవిపేరు తెలియని వైరిహరరంహాశతకమువంటి శత్రుసంహారశతకము, నెల్లూరి వీరరాఘవకవి - వసుంధరాపరిణయము, ముత్యాలయ్యకోటయ్య - కాళిందీపరిణయము, గుడారు రామదాసకవి - ప్రకృష్టబలరామచరిత్రము, వరదరాజునంది కేశ్వరుని - సేతుమాహాత్మ్యము, సిద్ధలింగకవి - భల్లాణచరిత్రము ననుపుస్తకము లప్రయత్నముగ లభించినవి. వ్రాఁతప్రతులు కాగితములపై నిరుడువ్రాసినవి 17 ను నీసంవత్సరమున వ్రాసినవి 10 యును మొత్తము 27 పుస్తకములు. తాళపత్రగ్రంథములు 4410.

అచ్చుపుస్తకములు గతసంవత్సరాంతమునకు 998, ఈసంవత్సరముకొనినవి 43, ఉచితముగావచ్చినవి 56. మొత్తము సంఖ్య 1097.

పరిషత్కార్యస్థానమునందలి పుస్తకములను బలువురు చరిత్రకారులు, విమర్శకులు, గ్రంథప్రకాశకులు నుపయోగించుచున్నారు.

పరిషత్పత్రికకు వినిమయక్రమమున 37 ఆంధ్రపత్రికలు, 3 కన్నడపత్రికలు వారమునకుఁ, బక్షమునకు, నెలకు వచ్చుచున్నవి.

— ఆర్థికవిషయము. —

ఏపనిచేయుటకును ధనముకావలయును. ప్రార్థించినవెంటనే వారివారి ప్రతిశ్రుతముల నిచ్చినచో సకాలమున నన్నిపనులును జరగును. పరిషత్తున కీయవలసినవారు విలంబముచేయుచున్నారు. పరిషత్తును దానొకరి కీయవలసినదియు, నీయఁదలఁచినదియు నిచ్చుటలో విలంబముచేయుచున్నది. కాలము సర్వవిధముల వ్యత్యస్తమైనది. ఆందోళనములు, ప్రచలనములు, నూతనసమస్యలు మెండై స్థాయిసంఘములపని వెనుకఁబడుచున్నది. అనుకొనినపని వెంటవెంటనె జరుగుటలేదు.

బెజవాడలో శాస్త్రపారిభాషికపదనిర్మాణమున కొక్కయుపసంఘము, రాజకీయపారిభాషికపదనిర్మాణమున కొక్కయుపసంఘము నియమింపఁబడినవి. తంజావూరు పుస్తకభాండాగారమునందలి తెనుఁగుపుస్తకములపట్టిక యచ్చువేయుటకై రు 116 లిచ్చుటకుఁ దీర్మానము జరిగినది. ఏలూరుసభలో నాంధ్రవిద్యాలయముఁగూర్చి యొకసంఘము నిర్మింపఁదలఁచిరి. మ॥ వంగూరి సుబ్బరావుగారికి వా రాంధ్రవాఙ్మయచరిత్రము రచించినదానికై రు 116 లిచ్చుటకుఁ దీర్మానింపఁబడినది. వీనిలో నేదియును నాచరణములోనికి రాలేదు. ఇంతకుఁ గారణము విదితమే.

ప్రతిసంవత్సరమును బరిషత్సభతోపాటొకప్రదర్శనము సాగింపవలయునని యోజనజరగుచున్నది. అదియును ధనాభావముచేతనే సాగుటలేదు. పూర్వమునుండి మనవారి విద్యావిషయమున యభివృద్ధినిసూచించు పురాతన తాళపత్రప్రతులు, వానిలిపి, గంటములు, కలములు, దొలగంటములు, నొఱగంటములు, కత్తిగంటములు, వర్ణములు, బల్లలు, బల్పములు, "అత్తోటాలు" సిరాలు, అలేఖములు, సూత్రములు, కణికలు, తూలికలు, పీఁచుకాగితములు, మొదలగుసామగ్రిని సంపాదించి ప్రదర్శించుట ముఖ్యమైనపనియని తలంచుచున్నాము. ఎప్పటికిసాగునో.

— నిఘంటునిర్మాణము. —

శ్రీసూర్యరాయాంధ్రనిఘంటు నిర్మాణముంగూర్చి రెండవయనుబంధములోఁ జూడనగును.

ఆయవ్యయములం దెల్పుపట్టిక నీవెంటఁ జూడనగును.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు—చెన్నపురి. శ్రీదుర్మతినామసంవత్సరపు

ఆయము.

	రు.	అ.	పై.	రు.	అ.	పై.
1. సంవత్సరాదిని నిలువ - - -				147	2	10
2. బ్యాంకు వడ్డి - - -				778	3	0
3. బ్యాంకినుండి తెచ్చినది - - -				2331	1	3
4. చందాలు:—						
ఉద్ధారకుల చందా - - -	10000	0	0			
పోషకుల చందా - - -	100	0	0			
యావజ్జీవసభ్యుల చందా - -	100	0	0			
సాధారణసభ్యుల చందా - -	224	0	0			
పత్రిక చందా - - -	185	0	0			
				10609	0	0
5. విడిసంచికల విక్రయము - - -		-		85	9	0
6. తంజావూరు లైబ్రరీ చందా - -		-		33	0	0
7. పుస్తకవిక్రయము:—						
విప్రనారాయణ చరిత్రము - -	6	15	6			
జైమినిభారతము - - -	80	13	0			
కవిజనాశ్రయము - - -	31	1	0			
జ్యోతిశ్శాస్త్రసారము - - -	1	8	0			
యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శిలాశాసనము -	2	0	0			
నీతిసీసపద్యశతకము - - -	0	12	0			
చంపూరామాయణము - - -	30	9	0			
జ్ఞానప్రసూనాంబికాశతకము - -	0	14	0			
సర్వేశ్వరశతకము - - -	1	8	0			
కావ్యాలంకారచూడామణి - -	3	15	6			
అకారాదిపుస్తకసూచిక - - -	2	0	0			
ప్రాకృతభాషోత్పత్తి - -	3	0	0			
				165	0	0
8. చేబదుళ్లు - - - -		-		400	0	0
9. చిల్లరజమ - - - -		-		2	0	0
10. వి. పీ. పోస్టేజి - - -		-		13	6	6
11. ఇతరముద్రణము జమ - - -		-		8	0	0
మొత్తము -				14572	6	7

నెం. 307, లింగచెట్టివీథి, మదరాసు.
24-8-1922.

జి. నరసింహము,
ఆడిటరు.

(ది 28 మార్చి 1922 సం॥ వఱకు) ఆయవ్యయముల లెక్క.

వ్యయము.

	రు.	అ.	పై.	రు.	అ.	పై.
1. బ్యాంకికి పంపినది - - -				2029	15	0
2. వి. పీ. పోస్టేజి - - -				13	3	6
3. బ్యాంకి చిల్లరవ్యయములు - - -				1	10	4
4. ప్రయాణవ్యయములు:—						
పండితులవ్యయము - - -	24	5	0			
ఉద్యోగులవ్యయము - - -	18	1	0	42	6	0
5. పత్రికావిషయము:—						
చిత్తరువులు చెక్కించుటకు - -	18	0	0			
కాగితములు - - -	115	10	0			
అచ్చుకూలి - - -	331	8	0			
పోస్టేజి - - - -	45	0	6			
చిల్లరవ్యయము - - -	3	3	0	513	5	6
6. ఇతరముద్రణము బైండింగు - -				76	12	0
7. పుస్తకభాండాగారవిషయము:—						
కొనినపుస్తకములు - - -	23	14	0			
ప్రతులువ్రాయించుటకు - -	2	0	0			
ఇతరవ్యయములు - - -	25	11	3	51	9	3
8. ఉద్యోగుల జీతములు - - -				1085	0	0
9. ఇంటియద్దె - - - -				400	0	0
10. చిల్లర పోస్టేజి - - -				27	11	0
11. తంతులు, రిజష్టరీపోస్టేజి - - -				7	4	0
12. కార్యస్థానము చిల్లరవ్యయము - -				33	11	3
13. కలములు, కాగితములు మొ॥ - -				6	12	0
14. ఆడిటరుఫీజు - - - -				50	0	0
15. పుస్తకప్రకటనము - ముద్రణాదికము - -				62	0	0
16. నిఘంటు చిల్లరవ్యయము - - -				9	6	0
17. సంవత్సరాంతమున కార్యస్థానమున నిలువ -				161	12	9
18. ఫిక్స్డ్ డిపాజిట్‌కు బ్యాంకుకు పంపిన వార్ బాండ్ -				10000	0	0
మొత్తము -				14572	6	7

గుమ్మిడూరి వేంకటరంగరావు,
కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావు,
కార్యదర్శులు.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు—చెన్నపురి. శ్రీదుర్మతినామసంవత్సరము

అప్పు.

	రు.	అ.	పై.	రు.	అ.	పై.
పరిషత్తు ఫండు:—						
గతసంవత్సరాంతమున నిలువ - -	77295	14	8			
ఈసంవత్సరమున హెచ్చు ఆదాయము -	7791	8	5			
				85087	7	1
తంజావూరు లైబ్రరీ చందా - - -				33	0	0
ప్రెసిడెంటుగారివలన బదులు - - -				400	0	0
నిఘంటుఫండు:—						
గత సంవత్సరాంతమున నిలువ - -				15000	0	0
మొత్తము -				100520	7	1

పైని తెలుపఁబడిన జమాఖర్చు నిలువ లెక్కను, ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారి దుర్మతినామ సంవత్సరపు లెక్కలతో తనిఖీచేసి సరియైనట్లు తెల్పుచున్నాను.

నెం. 307, లింగచెట్టి వీథి, మదరాసు.
24-8-1922.

జి. నరసింహాము,
ఆడిటరు.

(ది 28 మార్చి 1922 సం॥) న జమాఖర్చు నిలువ లెక్క.

ఆసి.

				రు.	అ.	పై.	రు.	అ.	పై.
పరిషత్తుఫండు:—									
మదరాసు ఇంపీరియల్ బాంక్ ఆఫ్ ఇండియా వారి జాగ్రత్తలో నుంచఁబడినవి—									
3½% 1900-01 గవర్నమెంటుపత్రము -				10000	0	0			
పైతేదీని బజారుదర నూటికి రు. 55½ చొ॥ తరుగు -				4450	0	0	5550	0	0
5½% 1929-47 గవర్నమెంటుపత్రము -				10000	0	0			
పైతేదీని బజారుదర నూటికి రు. 80 చొ॥ తరుగు -				2000	0	0	8000	0	0
నగదువగైరా నిలువ:—									
మేనేజరు వశమున నిలువ - - -				161	12	9			
ఇంపీరియల్ బాంక్ ఆఫ్ ఇండియాలో నిలువ -				9	15	8	171	12	5
సభ్యులవలన రావలసిన చందాలు (రాఁదగినవి) -				17446	11	0			
4 సం॥కు మించియు వసూలుకాని బాకీలు. గతసంవత్సరము లెక్క దాఖలా - -				1226	0	0	16220	11	0
కుర్చీలు మొదలగు సామానులు (అసలు) - -				525	8	0			
గత సంవత్సరాంతమున మినహా	181	14	0						
ఈసంవత్సరమున మినహా	12	2	0	194	0	0	331	8	0
ప్రచురింపఁబడిన పుస్తకముల నిలువ:— - -				1632	14	0			
పత్రికల నిలువ - - -				1276	12	0	2909	10	0
పుస్తకభాండాగారము ముద్రితప్రతులు:—									
గతసంవత్సరాంతమున నిలువ - -				1667	13	3			
ఈ సంవత్సరమున ఉచితముగ వచ్చినవి - -				48	14	9			
ఈ సంవత్సరమున కొనినవి - - -				23	14	0			
				1740	10	0			
గతసంవత్సరమునకు మినహా	555	0	0						
ఈ సంవత్సరమునకు మినహా	50	0	0	605	0	0	1135	10	0
పుస్తకభాండాగారము వ్రాఁతప్రతులు - -				-			51376	10	6
నిఘంటువ్యయము:—									
గతసంవత్సరాంతమునకు - - -				14815	3	2			
ఈ సంవత్సరమున వ్యయము - -				9	6	0	14824	9	2
మొత్తము -							100520	7	1

గుమ్ముడూరి వేంకటరంగరావు,
కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావు,
కార్యదర్శులు.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు—చెన్నపురి. శ్రీదుర్మతినామ

వ్యయము

	రు.	అ.	పై.	రు.	అ.	పై.
జీతములు:—						
ఆఫీసు ఉద్యోగులకు - - -	1085	0	0			
ప్రయాణవ్యయములు - - -	42	6	0			
ఆడిటరుఫీజు - - -	50	0	0			
కార్యస్థానమునకు అద్దె - - -	400	0	0			
కాగితములు మొదలగునవి - - -	6	12	0			
చిల్లరపోస్టేజి - - - -	27	11	0			
రిజిస్టరుపోస్టేజి - - -	7	4	0			
చిల్లరవ్యయములు - - -	33	11	3			
బ్యాంకి చిల్లరవ్యయములు - - -	1	10	4			
వి. పి. పోస్టేజి - - -	13	3	6			
ఇతరముద్రణము - బైండింగు - -	68	12	0			
పుస్తకభాండాగారము చిల్లరవ్యయము - -	25	11	3	1762	1	4
పుస్తకప్రకటనము ముద్రణాదికము - -	-			62	0	0
పత్రికావిషయము:—						
గతసంవత్సరప్రతులు - - -	1148	12	0			
కాగితములు ముద్రణము మొదలైనవి - -	513	5	6			
గతసంవత్సరము నిలువకాగితముల వ్యయము -	79	0	0	1741	1	6
మినహాయింపులు:—						
కుర్చీలు సామానులు - - -	12	2	0			
పుస్తకభాండాగారము - - -	50	0	0			
గతసంవత్సరము ప్రచురింపఁబడిన పుస్తకముల నిలువ -	1477	14	0			
గవర్నమెంటు పత్రములు - - -	2000	0	0	3540	0	0
హెచ్చు ఆదాయము - - -	-			7791	8	5
మొత్తము -				14896	11	3

నెం. 307, లింగచెట్టి వీధి, మదరాసు.
24-8-1922.

జి. నరసింహము,
ఆడిటరు.

సంవత్సరాయవ్యయముల లెక్క.

ఆయము.

	రు.	అ.	పై.	రు.	అ.	పై.
ఉద్ధారకుల చందాలు - - -	10000	0	0			
యావజ్జీవ సభ్యుల చందాలు - - -	100	0	0			
సాధారణసభ్యుల చందాలు - - -	390	0	0			
పత్రికచందాలు - - - -	404	0	0	10894	0	0
విడిసంచికల విక్రయము - - -	85	9	0			
పుస్తకముల విక్రయము - - -	165	0	0			
పత్రికల నిలువ - - - -	1276	12	0	1527	5	0
పుస్తకముల నిలువ:—						
బైండువి -	1232	14	0			
బైండుకానివి -	400	0	0	1632	14	0
బ్యాంకివడ్డి - -				778	3	0
సి. పి. పోష్టేజి - -	13	6	6			
చిల్లర జమ - -	2	0	0			
ఉచితముగావచ్చిన పుస్తకములు-	48	14	9	64	5	3
మొత్తము -				14896	11	3

గుమ్ముడూరి వేంకటరంగరావు,
కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావు,
కార్యదర్శులు.

అనుబంధము I.

దుర్మతిసంవత్సరాంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రికలోఁ బ్రకటింపఁబడిన వ్యాసములయుఁ దత్కర్తలయు నామములు.

1. శివతత్త్వసారము—మల్లికార్జునపండితారాధ్యులు.
2. ఆంధ్రకవితాపిత—కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు.
3. కాటయవేమఁడు—పెండ్యాల వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు.
4. పరిషత్పుస్తకభాండాగారము.
5. పరవస్తుచిన్నయసూరిగారిజీవితము.
6. పరిషద్దశమవార్షికసభావృత్తాంతము.
7. గ్రంథస్వీకారము.
8. శివతత్త్వసారము—పీఠికాదులు—కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావుగారు. ఎం.ఏ.
9. చంద్రభానుచరిత్రము—పీఠికాదులు—విద్వాన్ కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రిగారు.
10. స్వాగతోపన్యాసము—నందిరాజు చలపతిరావుగారు.
11. కర్ణాటరాజ్యవృత్తాంతము—(ఉత్తరభాగము.)
12. ఐన్‌స్టయిన్ యొక్క సాపేక్షత్వవాదము—విస్సా అప్పారావుగారు., ఎం.ఏ.
13. కాకతీయులు క్షత్రియులా? క్షత్రియేతరులా—శ్రీవత్సవాయ వేంకటనీలాద్రిరాజుగారు-జయంతి రామయ్యపంతులుగారు.
14. తత్పుదేశ్యస్వరూపము—నల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు.
15. నెల్లూరఁబత్రికాప్రచారము—వంగోలు వేంకటరంగయ్యగారు, బి.ఏ.బి.ఎల్.
16. భౌమమండలము—ధేరం వేంకటాచలపతిగారు. బి.ఏ.
17. నిఘంటువులు—భాగవతుల లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు.
18. అల్లసాని పెద్దనార్య కవిత్వతత్త్వము—కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు.
19. రౌద్రిసంవత్సరకార్యనివేదనము.

అనుబంధము II.

శ్రీసూర్యరాయాంధ్రనిఘంటు నిర్మాణము.

దుర్మతిసంవత్సరము.

నిఘంటు నిర్మాణమునఁ బదసంగ్రహమనెడి కార్య మించుమించుగా ముగిసినది. విమర్శన మారంభమైనది.

సంస్కృతపదములు.

ప్రస్తుతము సంస్కృతసమపదములలో సుబంతములును వానియర్థములును ఆప్టేకృత సంస్కృతాంగ్లేయనిఘంటువునుండి గ్రహింపఁబడుచున్నట్లును గతసంవత్సరమునకు ౭౩౦ పుటలు మిగిలి యున్నట్లును దెలుపఁబడినది. ఆప్టేనిఘంటువునఁ జివరనున్న డెబ్బదిమూఁడు పుటలుతప్ప మిగిలిన దంతయుఁ బూర్ణముగా గ్రహింపఁబడినది. కొంచె మవకాశము గలిగినపు డదియును బూర్తిగా గ్రహింపఁబడును. దుర్మతిసంవత్సరమున (౯౩౮౦) తొమ్మిదివేలు మూఁడువందలు నెనుబదిపదములైనవి. అదివఱకు వ్రాసినపదములు రమారమి (౫౯౭౭౫) ఏఁబదితొమ్మిదివేలు నేడువందలు డెబ్బదియైదు. వ్రాసిన తత్సమపదములమొత్తము (౬౯౧౫౫) అఱువదితొమ్మిదివేలు నూటయేఁబదియైదు. ఇంకను వ్రాయవలసినవి రమారమి (౫౦౦౦) అయిదువేలుండును. తత్సమపదములమొత్తము (౭౪౧౫౫) డెబ్బదినాలుగువేలు నూటయేఁబదియైదగును. వీనిలో విమర్శనకాలమున రమారమి యేఁబదివేలపదములు నిఘంటువున గ్రాహ్యములుగానుండునని తోఁచెడిని.

విమర్శనము.

దుర్మతిసంవత్సర కార్తికశుక్లైకాదశిమొదలు తత్సమపదవిమర్శనము జరగుచున్నది. దుర్మతిసంవత్సరాంతమునకు (౫౭౩౬) అయిదువేలు నేడువందలు ముప్పదియాఱుపదములు విమర్శింపఁబడి యచ్చునకు సిద్ధముగానున్నవి. ఆప్టేనిఘంటువున ౧౫౫ పుటలయినవి. తత్సమపదగ్రహణపద్ధతి విషయమునఁ బండితులయభిప్రాయములు కనుఁగొని యావశ్యకమైనచోఁ గొన్నిమార్పులు చేసికొనుటకై నూఱుపదములు గల మచ్చుప్రతు లాంధ్రభాషాభిమానులగుపండితులకుఁ బంపఁబడినది. కొందఱయభిప్రాయములు వచ్చినవి. కొందఱవి రావలసియున్నవి.

దేశ్యపదములు.

ప్రాచీనగ్రంథములనుండి ప్రయోగములు సంపాదించుటలో నీసంవత్సరమున మొదటి నాలుగుమాసములు నైదుగురుపండితులు పనిచేసిరి. తరువాత మూఁడుమాసములు ముగ్గురు పనిచేసిరి. తర్వాతియైదుమాసములు నొకరే పనిచేసిరి. ఈసంవత్సరమున (౯౧౫౦) తొమ్మిదివేలు నూటయేఁబదిపదములు గ్రహింపఁబడినవి. దేశ్యపదములన్నియుఁ గలుప మొత్తము (౧౨౯౭౩౦) ఒకలక్ష

యఱు నిరువదితొమ్మిదివేలు నేడువందల ముప్పది. ప్రయోగాధారములుగా నెన్నఁబడిన యాంధ్ర గ్రంథము లన్నియు దొరకినంతవఱకుఁ బూర్తియైనవి. ఏదైనఁ బ్రాచీనగ్రంథము దొరకినచో దాని నుండి పదములను బ్రయోగములును గ్రహింపఁబడును. పైపదములన్నియు వర్ణక్రమమున నేక ముఖము గావించుట యైనది. సిద్ధమైయున్న సజాతీయద్రావిడకర్ణాటకపదములతోను బ్రాకృత పదములతోను సరిచూచుచు మహాకవిప్రయోగానుసారముగ వీనిని విమర్శింపవలసియున్నది. ఈపని వర్తమాన సంవత్సరమునఁ బ్రారంభింపఁబడును.

ప్రాకృతపదములు.

ఈసంవత్సరములో వ్రాయింపఁబడిన ప్రాకృతపదములు (౪౧౨) నాలుగువందలుఁ బండ్రెండు. వెనుకటివానిలోఁ గలుప మొత్తము (౧౪౬౦) పదునాలుగువందల నఱువది. ఈపని విజయనగరములోనున్న శ్రీమాన్ పరవస్తు వేంకటరామానుజస్వామి అయ్యవార్లుగారు శ్రద్ధతోఁ బూర్తిగావించిరి. సిద్ధమైయున్న సజాతీయద్రావిడకర్ణాటపదములు (౧౫౦౦౦) పదునేనువేలు. ఇంతవఱ కన్నియుఁజేరి (౨౧౫౩౪౫) రెండులక్షలు పదునేనువేలు మున్నూటనలువదియైదు పద ములైనవి. వీనిలో నాచ్ఛికపదములుతప్పఁ దక్కినవన్నియు వేఱు వేఱుపదములే.

వ్యయము.

దుర్మతిసంవత్సరమున నిఘంటునిమిత్తమైన వ్యయము.

జీతములు	..	..	..	౩౨౮౭	౭	౧౧
చిల్లరవ్యయము	..	..	..	౩౧	౧౫	౦
ఇంటియద్దె	..	..	..	౧౪౦	౦	౦
				౩౪౫౯	౬	౧౧

నాసి మూఁడువేలు నాలుగువందలు నేఁబదితొమ్మిదిరూపాయలు, ఆఱణాలు, పదునొకండు

జ. రామయ్య,
సంపాదకుఁడు.

శ్రీరస్తు.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు, చెన్నపురి.

(TELUGU ACADEMY.)

ఆ 1922-వ సంవత్సరము సెప్టెంబరు ది 3 తేది ఆదివారం 12 గంటలకు శ్రీపిఠాపురము మహారాజావారి కోటలో సమావేశమైన యాంధ్రసాహిత్య పరిష త్కార్యనిర్వాహక సభావిషయము.

— సభ్యులు. —

1. మ-రా-శ్రీ, శ్రీశ్రీ పిఠాపురము మహారాజావారు, (అధ్యక్షులు.)
2. ,, శ్రీరాజా వేంకటాద్రి అప్పారావు బహద్దరుగారు, ఉయ్యూరు.
3. ,, జయంతి రామయ్యపంతులుగారు, బి.ఏ , బి.ఎల్.
4. ,, రాయిసాహెబు గుమ్ముడూరి వేంకటరంగరావుగారు ఎం.ఏ.
5. ,, త్రిపురాన వేంకటసూర్యప్రసాదరావు దొరగారు, సిద్ధాంతము.
6. ,, కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు, కాకినాడ.
7. ,, తల్లాప్రెగడ సూర్యనారాయణరావుగారు, కొవ్వూరు.
8. ,, చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు, రాజమహేంద్రవరము.
9. ,, గునుపాటి యానాదిరెడ్డిగారు, కొత్తూరు.
10. ,, రా॥ వేంకటరామసోమయాజులుగారు, హైద్రాబాదు.
11. ,, బుర్రా శేషగిరిరావుగారు, ఎం. ఏ., విజయనగరము.
12. ,, మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు, విజయనగము.
13. ,, అడపా వాసుదేవరామానుజులు నాయఁడుగారు, చోడవరము.
14. ,, పెండ్యాల వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు, బందరు.
15. ,, మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు, రాజమహేంద్రవరము.
16. ,, కాశీభట్ట సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు, కాకినాడ.
17. ,, శ్రీచెలికాని లచ్చారావుగారు, చిత్రాడ.
18. ,, ఆచంట వేంకటరాయసాంఖ్యాయనశర్మగారు, విశాఖపట్టనము.
19. ,, పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుపంతులుగారు, పిఠాపురము.
20. ,, దేవులపల్లి లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు, తుని.

21. మ-రా-శ్రీ, దేవులపల్లి వేంకటకృష్ణశాస్త్రిగారు బి.ఏ., పిఠాపురము
22. ,, శ్రీదామెర సీతారామస్వామిగారు, పిఠాపురము.

మఱియు ననేకులు.

— తీర్మానములు. —

(1) దుర్మతిసంవత్సర కార్యనివేదనము చదువఁబడి యందఱిచే నంగీకరింపఁబడినది.

(2) దుందుభిసంవత్సరమున కాయవ్యయము లీక్రిందిరీతి నిశ్చయింపఁ

ఆయము - - - - - -		14400 0 0
ఉద్ధారకులవలన - - -	10000 0 0	
పోషకులవలన - - -	2000 0 0	
యావజ్జీవసభ్యులు, సాధారణసభ్యులు	1000 0 0	
పత్త్రికచందాలు - - -	200 0 0	
పుస్తకవిక్రయము - - -	200 0 0	
పుస్తకప్రకటనము - - -	200 0 0	
బ్యాంకివడ్డి - - -	800 0 0	
	14400 0 0	
వ్యయము - - - - - -		5600 0. 0
జీతములు - - -	1800 0 0	
ప్రయాణవ్యయములు - -	200 0 0	
ఆడిటరుకు - - -	50 0 0	
అద్దె - - - -	500 0 0	
కాగితములు మొదలైనవి - -	100 0 0	
సామానులు - - -	100 0 0	
పుస్తకభాండాగారము - -	600 0 0	
పత్త్రికకు - - -	1000 0 0	
ఇతరవ్యయములు - -	250 0 0	
పుస్తకప్రకటనము - -	1000 0 0	
	5600 0 0	

అందఱిచే నంగీకరింపఁబడినది.

(3) పరిషత్కార్యస్థానము చెన్నపురినుండి యాంధ్రదేశమునకు మార్చుట మంచిదా మంచిదైనయెడల నేపట్టనమునకు మార్చవలయునను విషయమును బరిశీలించి తమ యభిప్రాయమును డిసెంబరు మాసాంతములోఁగా సాధ్యమైనంత శీఘ్రముగఁ దెలుపుటకై యీ క్రిందివారి నుపసంఘముగా నేర్పఱుపఁ దీర్మానింపఁబడినది:—

1. మ-రా-శ్రీ, రా॥సా॥ గుమ్ముడూరి వేంకటరంగరావుగారు, ఎం.ఏ. (కన్వీనరు.)
2. ,, గునుపాటి యానాదిరెడ్డిగారు.
3. ,, జయంతి రామయ్యపంతులుగారు బి.ఏ., బి.ఎల్.
4. ,, పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుపంతులుగారు.
5. ,, కాశీభట్ట సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు.
6. ,, బుఱ్ఱా శేషగిరిరావుగారు ఎం.ఏ.
7. ,, త్రిపురాన వేంకటసూర్యప్రసాదరావుదొరగారు.
8. ,, తల్లాప్రగడ సూర్యనారాయణరావుగారు.
9. ,, ఉపాధ్యాయుల వేంకటరమణయ్యగారు.
10. ,, ఆచంట వేంకటరాయసాంఖ్యాయనశర్మగారు.
11. ,, టి. శంకరలింగంపిళ్లెగారు బి.ఏ., బి.ఎల్.

(4) దుందుభినామసంవత్సరమునకుఁ బరిషదధ్యక్షులుగా మ-రా-శ్రీ, పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుపంతులుగా రెన్నుఁకొనఁబడిరి.

(5) పరిషత్కార్యస్థానమునకు వచ్చిన నూతనగ్రంథములను విమర్శించి యభిప్రాయమును దెల్పుటకై యీక్రింది 16 గురను గ్రంథవిమర్శకసంఘముగా నేర్పఱుచుటయైనది:—

1. మ-రా-శ్రీ, జయంతి రామయ్యపంతులుగారు బి.ఏ., బి.ఎల్.
2. ,, రా॥ సా॥ గుమ్ముడూరి వేంకటరంగరావుగారు ఎం.ఏ.
3. ,, కొమఱ్ఱాజు వేంకటలక్ష్మణరావుగారు ఎం.ఏ.
4. ,, మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు.
5. ,, కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు.
6. ,, కాశీభట్ట సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు.
7. ,, గునుపాటి యానాదిరెడ్డిగారు.

8. మ-రా-శ్రీ,' శ్రీవత్సవాయ వేంకటనీలాద్రిరాజుగారు.
9. ,, కూచి నరసింహముగారు బి ఏ.
10. ,, చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు.
11. ,, పురాణపండ మల్లయ్యశాస్త్రిగారు.
12. ,, వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారు.
13. ,, బుర్రా శేషగిరిరావుగారు ఎం.ఏ.,
14. ,, ఆచంట వేంకటరాయసాంఖ్యాయనశర్మగారు.
15. ,, పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుపంతులుగారు.
16. ,, మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు.

వీరిలో ముగ్గురుముగ్గుర కొక్కొక్కగ్రంథము చొప్పునఁ బంపి యభిప్రాయములను దెప్పించి పరిషత్పత్త్రికలోఁ బ్రకటింపవలయును.

(6) ఈసభలోఁ గ్రొత్తగా నిరువదిమంది సాధారణసభ్యులు చేర్చికొనఁబడిరి.

గుమ్ముడూరి వేంకటరంగరావు,
కొమర్రాజు లక్ష్మణరావు,
కార్యదర్శులు.

British Model Press, Choolai, Madras—1922.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ప్రకటితగ్రంథములు.

(1) విప్రనారాయణచరిత్రము.

పన్నిద్దఱాళ్వారులలోఁ జేరిన తొండరడిప్పొడియాళ్వారు చరిత్రము. కవిత్రయములోని యెఱ్ఱాప్రెగడ చిన్నిమనుమఁడగు చెదలువాడ మల్లయకవిచే రచియింపఁబడిన యపూర్వగ్రంథము. సర్వవిధముల నుత్తమప్రబంధములలో గణింపఁదగినది. వైజయంతీవిలాసముకంటె మిన్న. ౫ ఆశ్వాసములు. ౨౮ పుటలు. సవిమర్శనమైన ౧౮ పుటలపీఠిక. వెల రు. ౦-౬-౦.

(2) జైమినిభారతము (ఆంధ్రవచనము.)

రెండువందల సంవత్సరములక్రిందట మధురాపురాధీశ్వరుం డగువిజయరంగ చొక్కనాథుని యాస్థానకవియు, సామాజికుండు నయిన సముఖము వేంకటకృష్ణప్ప నాయఁకునిచే రచింపఁబడినది. భాష సలక్షణము. శైలి మనోహరము. ధార యనర్గళము. అందఱును ముఖ్యముగాఁ జదువవలసినది. 3౪౮ పుటలు. ఆంధ్రమునను, ఇంగ్లీషునను పీఠికలు గలవు. వెల రు. ౦-౧౪-౦.

1917-18 సం॥ ఇంటరుమిడియేటుపరీక్షకుఁ బఠనీయగ్రంథము.

(3) కవిజనాశ్రయము.

వేములవాడ భీమకవివిరచిత మగుఛందశ్శాస్త్రము. ఆంధ్రచ్ఛందోగ్రంథములలో మిక్కిలి పురాతనము. అనేకలిఖితపుస్తక పరిశోధనపూర్వకముగా మూలపాఠము నిర్ణయింపఁబడినది. పాఠభేదములు పుటలయడుగునఁ జూపఁబడినవి. సంస్కృతకర్ణాటాంధ్రచ్ఛందస్సుల భేదాభేదము లచ్చటచ్చటఁ బ్రదర్శింపఁబడినవి. కవినిర్ణయము, కాలనిర్ణయము, ఛందస్స్వరూపము మొదలగు విషయము లనేకములుగల విపులమయినపీఠికయు, విషయసూచికయు, ననుక్రమణికయుఁ గలవు. విద్యార్థులకును బండితులకును గూడ నుపయోగకరము. వెల రు. ౦-౧౦-౦.

(4) యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శిలాశాసనము.

మ-రా-రా-శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులు బి.ఏ.,బి.ఎల్. గారిచే రచింపఁబడిన సవిమర్శపీఠికాపూర్వకముగాఁ బ్రకటింపఁబడినది. ఈశాసన మాంధ్రపద్యాత్మకము. నన్నయభట్టారకుని కాలముకంటె మున్దుఁ బుట్టినది. ఆంధ్రభాషాస్వరూపము తెలియఁగోరువారల కత్యంతోపయోగకరము. 1917-1918 సంవత్సరములు బి.ఏ. పరీక్షకుఁ బఠనీయగ్రంథముగా నిర్ణయింపఁబడినది. వెల రు. ౦-౮-౦

(5) నీతిసీసపద్యశతకము.

తాళ్లపాక పెదతిరుమలార్య విరచితము. శ్రీవేంకటేశ్వరుల కంకితము. వెల రు. ౦-౪-౦.

(6) జ్యోతిశ్శాస్త్రసారము

వచనము. శ్రీమాన్ కపిస్థళము కృష్ణమాచార్యులు బి.ఏ., ఎల్.టి. గారిచే రచింపఁబడినది. ఖగోళవిషయముఁ దెలిసికొనఁ గోరువారి కిది యత్యంతోపకారకము. వెల రు. ౦-౮-౦.

(7) A Defence of Literary Telugu, by J. Ramayya Pantulu Garu 0-8-0.

(8) జ్ఞానప్రసూనాంబికాశతకము.

శ్రీకాళహస్తీశ్వరుని దేవియగు జ్ఞానప్రసూనాంబను స్తుతించుచు శిష్టు సర్వశాస్త్రి రచియించిన భక్తిరసప్రధానమైన పద్యశతకము. అనర్గళకవితాధార గలది. వెల రు. ౦-౪-౦.

చంద్రభానుచరిత్రము

తరిగొప్పుల మల్లనకవి విరచితము.

మిక్కిలి ప్రౌఢప్రబంధము. వెల, రు. ౧-౦-౦.

కావ్యాలంకారచూడామణి.

విన్నకోట పెద్దయకవిప్రణీతము.

ఇదివఱ కచ్చుపడి ప్రచారములో నున్నదాని తరువాతిభాగము, ఛందో వ్యాకరణవిషయము. వెల, రు. ౦-౮-౦.

చంపూరామాయణము.

ఋగ్వేదికవి వేంకటాచలపతికవిప్రణీతము.

భోజరాజకృతసంస్కృతరామాయణచంపువునకుఁ బ్రథమాంధ్రీకరణము. కార్వేటినగర సంస్థానమునం దుద్భవిల్లినది. ఇంతవఱ కిట్టి భాషాంతరగ్రంథము భోజచంపువునకులేదు, కావు ననే యన్నివిధముల ముఖ్యమైనది. కవితాచమత్కృతులెల్ల నీగ్రంథమందే కాననగును. ఎనిమిది యాశ్వాసములు. 148 పుటలు రాయలుసైజు, 16 పుటల పీఠిక. ముద్రింపఁబడినవి స్వల్ప ప్రతులు. వెల, రు. 1-0-0 మాత్రమే. భాషాభిమానులు శీఘ్రముగా నొక్కొక్కప్రతిని దెప్పించుకొనుట మంచిది.

కవిజనాశ్రయము

వేములవాడ భీమకవిఛందము. వెల, రు. ౦-౧౦-౧.

ప్రాకృతభాషోత్పత్తి.

మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు రచించినది. వెల, రు. ౦-౧౨-౦.

శివతత్త్వసారము.

మల్లికార్జునపండితారాధ్యులు రచించినది. వెల, రు. ౦-౧౨-౦.

సర్వేశ్వరశతకము.

యథావాక్కుల అన్నమయ్యగారు రచించినది. వెల, రు. ౦-౩-౦.

కావలసినవారు, ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్కార్యదర్శులకు, చెన్నపురి, వ్రాసినఁ బడయఁగలరు.

Printed at the British Model Press, Choolai and published at the Telugu Academy Office, 39, Harris Road, Pudupet, Madras.